

วารสาร

สำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง

ประจำปี 2566

สำนักวิจัยและวิชาการ
สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง

วารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทบรรณาธิการ

วารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ฉบับประจำปี 2566 นี้ เผยแพร่ตรงกับปีที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 ในวันอาทิตย์ที่ 14 พฤษภาคม 2566 และเป็นฉบับแรกในรอบ 3 ปี นับตั้งแต่เผยแพร่ครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2563 เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม และการปรับตัวในกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างมาก

เนื้อหาในวารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งฉบับนี้ ประกอบไปด้วยบทความที่มีความหลากหลาย อาทิเช่น การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งคุณภาพ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชน ในสังคมดิจิทัล กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัล การพัฒนาการกำหนดหลักเกณฑ์จำนวนสมาชิกพรรคการเมือง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยพลเมืองดิจิทัลและพลเมืองโลก และความสำคัญของภาคีเครือข่ายของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในกระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 อย่างเช่น ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง หรือ ศส.ปชต. เป็นต้น โดยได้รับเกียรติจากคณาจารย์ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายภาคส่วนที่มี

ความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้ง รวมทั้งพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ถ่ายทอดความรู้ แนวคิด มุมมอง และประสบการณ์ นำมาเขียนเป็นบทความเชิงวิชาการ บทความต่าง ๆ ที่นำเสนอล้วนเป็นบทความที่น่าสนใจ สามารถนำมาต่อยอดความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันเป็นเจตนารมณ์หลักของการจัดทำวารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ประสงค์ให้วารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นแหล่งของข้อมูลที่ประชาชนและผู้สนใจสามารถศึกษา ค้นคว้า และนำไปอ้างอิงในงานวิชาการต่าง ๆ ได้

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความในวารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนส่งเสริม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน เยาวชน และผู้สนใจการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และพัฒนาประเทศไทยให้เป็นประเทศประชาธิปไตยที่ยั่งยืนสืบไป

นายสำราญ ตันพานิช

ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สิงหาคม 2566

สารบัญ

3

บทวิเคราะห์ เรื่อง พัฒนาการการกำหนดเกณฑ์จำนวนสมาชิกพรรค
ในการลงทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองของไทยในพระราชบัญญัติ
พรรคการเมือง : จากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง
พ.ศ. 2498 จนถึงปัจจุบัน (ตอนที่ 2)

➤ ศาสตราจารย์ ดร.ไชยนต์ ไชยพร

27

การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งคุณภาพ

➤ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ พรหมพันธุ์

41

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย
พลเมืองดิจิทัล และพลเมืองโลก ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย
การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย

➤ รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.ธวัช สุดสาคร, ดร.ชนกสุดา สุดสาคร

57

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัล
ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

➤ พงศกร วงศ์คำ

79

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการตัดสินใจ
ในการเลือกตั้งของประชาชนในสังคมดิจิทัล
Integration of The Dharma Principle for Decision
Making that Election of People in Digital Society

➤ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

95

บทบาท ศส.ปชต. :
บทบาทของพลเมืองคุณภาพในสนามเลือกตั้ง

➤ อาริศักดิ์ จอมสืบวิสิฐ

➤ ศาสตราจารย์ ดร.ไชยนต์ ไชยพร
ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“

บทวิเคราะห์

เรื่อง พัฒนาการการกำหนดเกณฑ์
จำนวนสมาชิกพรรคในการลงทะเบียนจัดตั้ง
พรรคการเมืองของไทยในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง :
จากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง
พ.ศ. 2498 จนถึงปัจจุบัน (ตอนที่ 2)

”

หมายเหตุ : อ่านบทวิเคราะห์ เรื่อง พัฒนาการการกำหนดเกณฑ์จำนวนสมาชิกพรรคในการลงทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองของไทย
ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง : จากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 จนถึงปัจจุบัน (ตอนที่ 1)
ได้ที่ วารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ประจำปี 2563 (ก.ค.-ร.ศ. 63)
หรือสแกน QR Code ด้านล่าง

บทวิเคราะห์ เรื่อง พัฒนาการการกำหนดเกณฑ์จำนวนสมาชิกพรรคในการลงทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองของไทยในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง :

จากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 จนถึงปัจจุบัน (ตอนที่ 2)

ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร
ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 และเกณฑ์จำนวนผู้สนับสนุนในการจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรกเกิดจากการเรียกร้องกดดันและผลักดันจากนักการเมืองฝ่ายค้านหรือฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล โดยรัฐบาลขณะนั้นคือ รัฐบาลภายใต้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะหลังจากรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 พรรคการเมืองที่มีอยู่ได้สลายตัวไปและเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 และแม้ว่าจะมีมาตรา 26 ที่กำหนดให้ “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในทรัพย์สิน การพูดการเขียน การพิมพ์การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย” แต่ยังไม่ได้มีการยกเลิกประกาศ

กระทรวงมหาดไทยภายใต้คณะรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ที่ห้ามมิให้ชุมนุมทางการเมือง ดังนั้น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนั้น จึงไม่สามารถรวมตัวกันและลงสมัครในนามของพรรคการเมืองได้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีสภาเดียว แต่ประกอบด้วยสมาชิกสภา 2 ประเภท โดยคณะรัฐประหารได้แต่งตั้งบุคคลในคณะของตนและข้าราชการทหาร พลเรือน เป็นสมาชิกสภาประเภทที่ 2 ทำหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎร (สส.) ในสภาผู้แทนราษฎรร่วมกับสมาชิกสภาประเภทที่ 1 ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง¹

จะเห็นได้ว่า ในสายตาของนักการเมืองฝ่ายค้าน-ตรงข้ามรัฐบาล แม้จะห้ามมิให้ชุมนุมทางการเมือง แต่ทางฝ่ายของรัฐบาลกลับสามารถชุมนุมทางการเมืองได้ นั่นคือ คณะบุคคลฝ่ายรัฐบาลในสถานิติบัญญัติที่ประกอบไปด้วยผู้แทนราษฎร

¹ https://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป_พ.ศ._2495

ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลที่สามารถทำการประชุมกันเป็นประจำ ซึ่งรัฐบาลปฏิเสธว่าคณะบุคคลดังกล่าวไม่ใช่พรรคการเมือง แต่กลุ่มผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านไม่สามารถประชุมได้² ทั้ง ๆ ที่อย่างที่คุณเขียนได้กล่าวไปแล้วในตอนหนึ่งว่า ในทางปฏิบัติพรรคการเมืองได้เกิดขึ้นเป็นจริงแล้วในการเมืองไทย ดังนั้น การมีการเลือกตั้งทั่วไปก็ดี และในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ดี ที่ห้ามไม่ให้มีการชุมนุมทางการเมืองนั้น ถือเป็นการสร้างเงื่อนไขไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่ได้รับการเลือกตั้งไม่สามารถทำงานและทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพจากการที่ไม่สามารถประชุมหารือกันได้ ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลสามารถประชุมหารือกันได้ สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ จึงถือว่าเป็นความพยายามที่จะทำลายความเข้มแข็งของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างเห็นได้ชัด

ในสภาพการณ์ดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านจึงพยายามที่จะรวบรวมสมาชิกฝ่ายค้านเข้าเป็นกลุ่มเป็นก้อนเพื่อทำหน้าที่ในสภา แต่ก็ไม่สามารถรวมตัวกันได้ เพราะเกรงว่าจะถูกกลโกงข้อหาฝ่าฝืนกฎหมายก็ดี หรือบ้างก็อ้างโดยออกตัวว่าเคยร่วมรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาก่อน จะเป็นการเสียมรยาตทางการเมืองก็ดี จากที่ที่มีความเห็นแตกต่างกันนี้ จึงไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งหมดได้

แต่ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรุ่นหนุ่มประมาณสิบกว่าคนที่รวมตัวจับกลุ่มและแอบประชุมกันลับตาทีละหนึ่งครั้งก่อนจะถึงวันที่มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยผลัดเปลี่ยนกันประชุมตามบ้านของสมาชิก ไม่มีสถานที่ประชุมที่แน่นอน เพราะเมื่อถูกกล่าวหา จะได้อ้างว่าเป็นการเชิญพรรคพวกมารับประทานอาหารกัน ไม่ใช่การประชุมทางการเมือง³

แต่ต่อมาภายในปลายปีหลังจากที่มีการเลือกตั้งทั่วไป รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกพระราชบัญญัติการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ที่มีบทลงโทษที่รุนแรงมากขึ้นและมีนิยามที่กว้างขวางมากขึ้นด้วย⁴ และรัฐบาลได้ใช้กฎหมายดังกล่าวในการจับกุมผู้ที่รัฐบาลเห็นว่ากระทำการอันเป็นการผิดกฎหมายดังกล่าว ทางกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน จึงมีมติให้หยุดการประชุมชั่วคราวโดยขอให้เหตุการณ์คอมมิวนิสต์เงียบหายลงก่อน จึงจะกลับมาประชุมกันใหม่ แต่ได้เกิดเหตุการณ์ที่ลึกลับน่าสะพรึงกลัวขึ้นในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2495 หนึ่งเดือนหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับดังกล่าว โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่งสองคน คือ นายเตียง ศิริขันธ์ สส. สกลนคร และนายพร มะลิทอง สส. สมุทรสาคร ได้สูญหายไปอย่างลึกลับ ซึ่งหนึ่งในสองคนนั้นเป็นสมาชิก

² เผด็จ จิราภรณ์, “ความเป็นมาของพรรค ‘เสรีประชาธิปไตย’, ใน *ครั้งหนึ่งยังจำได้...พรรคเสรีประชาธิปไตย*, เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ นายเมธ รัตน์ประสิทธิ์ ต.ม.ต.ช. (หลวงวิลาศวันทวีท). ในงานพระราชทานเพลิงศพ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2513, โรงพิมพ์จันทน์หว้า, ไม่มีเลขหน้า.

³ เพ็งอ้ง, ไม่มีเลขหน้า.

⁴ เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 และฉบับที่มีการปรับแก้ในปี พ.ศ. 2478 และได้ยกเลิกไปในสมัยรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อ 29 ตุลาคม 2489

ฝ่ายค้าน จึงทำให้เกิดความหวั่นไหวแก่บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านและพากันยุติการแอบประชุมกลุ่มการเมืองของพวกเขาไป⁵

แต่เมื่อถึงปี พ.ศ. 2497 สมาชิกฝ่ายค้านสองคน อันได้แก่ นายเผด็จ จิราภรณ์ สส. พิจิตร และ นายประภาส คงสมัย สส. ตรัง ตัดสินใจเสนอกฎหมายพรรคการเมืองต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อตรากฎหมายอนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้⁶ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การเสนอกฎหมายพรรคการเมืองดังกล่าวนี้คือ การยืนยันความสำคัญของการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง และต้องการให้มีการเปิดพื้นที่ให้สมาชิกสภาสามารถประชุมหารือกันในฐานะพรรคการเมือง เพื่อจะได้ทำหน้าที่ในสภาได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพได้มากกว่าในสภาที่ถูกปิดกั้นไม่ให้รวมตัวกันและประชุมกันได้

สำหรับเหตุผลในการเสนอกฎหมายพรรคการเมือง เผด็จ จิราภรณ์ สส. พิจิตร และ ประภาส คงสมัย สส. ตรัง นั้น แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ หลักการและเหตุผลที่อภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ส่วนที่สองคือ เหตุผลเบื้องหลังที่เผด็จได้กล่าวไว้ในข้อเขียนที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2513

สำหรับหลักการและเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองของผู้เสนอจากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497⁷ (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27

กรกฎาคม พ.ศ. 2497 จะพบว่า ความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งพรรคการเมือง คือ

หนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่ให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง⁸ ที่เริ่มมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 สอง เพื่อให้เป็นไปตาม ระบอบการปกครองแบบ ‘เสรีประชาธิปไตย’ ในต่างประเทศที่ล้วนแล้วแต่มีพรรคการเมืองทั้งสิ้น

สาม แม้ว่าในบางประเทศมีพรรคการเมืองโดยไม่ต้องมีกฎหมาย แต่สำหรับรัฐธรรมนูญของประเทศไทย จำเป็นต้องมีกฎหมายถึงจะตั้งพรรคการเมืองได้ อย่างเช่น ในกรณีของสหราชอาณาจักร แต่กระนั้น รัฐธรรมนูญของสหราชอาณาจักรเป็นกฎหมายจารีตประเพณี แต่ของไทยเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายพรรคการเมือง และถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญไทยจะอนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองได้โดยไม่มีกฎหมายพรรคการเมือง แต่หากจะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาก็อาจจะผิดกฎหมายอื่น ๆ ที่มีอยู่และอาจทำให้พรรคการเมืองไปอยู่ภายใต้กฎหมายที่ว่าด้วยการสมาคม ดังนั้น เพื่อความชัดเจนและความเป็นอิสระของสถานะของพรรคการเมือง จึงควรให้มีกฎหมายเฉพาะในการจดทะเบียนพรรคการเมืองที่แตกต่างไปจากการก่อตั้งสมาคมอื่น ๆ ทั่วไป และพรรคการเมืองก็จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายพรรคการเมืองโดยตรง

⁵ เผด็จ จิราภรณ์, อ้างแล้ว, ไม่มีเลขหน้า.

⁶ เรื่องเดียวกัน, ไม่มีเลขหน้า.

⁷ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เวลา 9.20 น.

⁸ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497

⁹ ผู้เขียนมีสมมติฐานว่า คำว่า “เสรีประชาธิปไตย” ที่ปรากฏในรายงานประชุมดังกล่าวนี้ น่าจะสอดคล้องกับการที่สหรัฐอเมริกา

ี่ การมีกฎหมายพรรคการเมืองจะทำให้พรรคการเมืองสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านรายรับที่จะได้จากเงินอุดหนุน และหากยุบเลิกพรรคการเมืองไปทรัพย์สินของพรรคก็ควรจะต้องยกให้แก่รัฐไปจะนำมาแบ่งกันในกลุ่มสมาชิกไม่ได้ ดังนั้น การมีกฎหมายพรรคการเมืองและมีระเบียบข้อบังคับในเรื่องการเงินก็จะทำให้เป็นองค์กรที่มีระบบระเบียบที่เหมาะสม ซึ่งแม้ว่าพรรคการเมืองจะเป็นการรวมตัวกันของประชาชนก็จริง แต่มีความแตกต่างจากสมาคมทั่วไป และให้พรรคการเมืองมีสถานะนิติบุคคล¹⁰

ห้า หลังจากที่ได้ให้เหตุผลในเรื่องที่สมควรมีกฎหมายพรรคการเมืองภายใต้หลักการประชาธิปไตยแล้ว ผู้เสนอซึ่งเป็นสมาชิกฝ่ายค้าน

ในสภาผู้แทนราษฎรได้อภิปรายอย่างขอร้องต่อฝ่ายรัฐบาลว่า “โปรดจัดสรรเสรีภาพ” ให้สมาชิกฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งพรรคการเมืองอย่างมีกฎหมายคุ้มครองรองรับ¹¹

แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลได้อภิปรายโต้แย้งการเสนอกฎหมายพรรคการเมืองโดยให้เหตุผลว่า รัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามและให้สิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองอยู่แล้ว อีกทั้งในอดีตที่ผ่านมา มีการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองและก็สามารถทำหน้าที่อย่างพรรคการเมืองได้ในสภาผู้แทนราษฎรมาอยู่ก่อนแล้ว โดยไม่มีกฎหมายพรรคการเมือง ส่วนกฎหมายอื่น ๆ ที่มีอยู่ก็ไม่ได้ห้ามการใช้สิทธิเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้ และดำเนินกิจกรรมไปได้ หากไม่กระทำผิดกฎหมาย

ได้เริ่มใช้คำว่า “เสรีประชาธิปไตย” ในการติดต่อสื่อสารกับประเทศไทย โดยการสื่อสารระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศไทย ที่สหรัฐอเมริกากล่าวถึงระบอบการปกครองของตนว่าอยู่ภายใต้ “อุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย” เกิดขึ้นครั้งแรกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะก่อนหน้านี้ ไม่ปรากฏว่ามีการใช้ดังกล่าวนี้แต่อย่างใด โดยในบทความ US Watch Team ของกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้มีข้อความตอนหนึ่งภายใต้หัวข้อ “สถานการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง และสงครามเวียดนาม” ที่กล่าวว่า “เนื่องจากการที่สหรัฐฯ ก้าวขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจที่สำคัญภายหลังสงคราม มีปัจจัยภายในที่สนับสนุนให้สหรัฐฯ กำหนดนโยบายทางการทูตและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เปิดกว้างมากขึ้น เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศและความต้องการวัตถุดิบเพื่อรองรับการขยายตัวดังกล่าว ตลอดจนกระแสการผลักดันอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยของสหรัฐฯ (เน้นโดยผู้เขียน) ให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก” อีกทั้ง ผู้เขียนยังมีสมมติฐานอีกว่า หากคำว่า “เสรีประชาธิปไตย” ที่ปรากฏในรายงานการประชุมสภาดังกล่าว เป็นการกล่าวถึง “เสรีประชาธิปไตย” เป็นครั้งแรกในเอกสารสิ่งพิมพ์ทั้งหมดของประเทศไทยในขณะนั้น ก็หมายความว่า คำว่า “เสรีประชาธิปไตย” อุบัติขึ้นครั้งแรกในรายงานการประชุมสภาดังกล่าว และถือเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้คำดังกล่าวนี้ในประเทศไทย โดยคำดังกล่าวนี้อยู่ในคำอภิปรายของนายเผด็จ จิราภรณ์ สส. จังหวัดพิจิตร ดู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 เวลา 11.16 น. เป็นต้นไป ขณะเดียวกัน มีข้อน่าสังเกตว่า หลังพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกได้ประกาศใช้วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2498 ได้เพียงไม่กี่วัน ได้มีการจดทะเบียนขึ้น ณ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2498 โดยใช้ชื่อว่า พรรคเสรีประชาธิปไตย และสมาชิกพรรคเสรีประชาธิปไตยหลายคนเป็นผู้รู้มีการศึกษาและรู้ภาษาต่างประเทศ ที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยซอร์บอน ฝรั่งเศสก็มี เช่น นายอารีย์ ตันติเวชกุล และที่เคยเดินทางรอบโลกก็มี เช่น นายเมธ รัตนประสิทธิ์ หัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตย ส่วนบทความ US Watch Team ของกระทรวงการต่างประเทศของไทย ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากคุณเอกภมล จรัสชนะแพทย์ แผนการเมือง สถานทูตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2560

¹⁰ มาตรา 3 ในร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2497 ที่เสนอโดยนายเผด็จ จิราภรณ์ สส. พิจิตร และ ประภาส คงสมัย สส. ตรัง รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497

¹¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497

ต่าง ๆ และได้แย้งว่า การที่สมาชิกฝ่ายค้านเสนอกฎหมายพรรคการเมือง และหวังให้พรรคการเมืองมีสถานะนิติบุคคล เมื่อเกิดการฟ้องร้องแล้ว จะไม่สามารถฟ้องร้องต่อสมาชิกพรรคได้นั้นคือ จะใช้ความเป็นนิติบุคคลของพรรคการเมืองคุ้มกันการกระทำผิดกฎหมายของสมาชิกพรรค โดย นายยศ อินทรโกมาลย์สุต สส. นครราชสีมา ได้อภิปรายว่า

“....ในการที่นักการเมืองชั้นนี้เสนอกฎหมายฉบับนี้เข้ามา ผู้รู้จะไม่เข้าใจหรือว่าเป็นเล่ห์เหลี่ยมของท่าน ในการที่อยากจะให้มีพรรคการเมือง และเป็นนิติบุคคลนั้นทำไมจะไม่คิด อาจจะคิดว่าท่านนั้นอาจจะไปมีทุนอยู่ในต่างประเทศและในต่างประเทศนั้นอาจจะเอาทุนมาสนับสนุนท่านและท่านก็อาจจะเอาทุนนั้นโดยอาศัยเครื่องมือของกฎหมายฉบับนี้ใช้ต่ออาณาจักรใช้ต่อรัฐบาล ใช้ในทุกวิถีทางทั้งในทางมืดและทางสว่าง โดยอาศัยกฎหมายและโดยอาศัยคำว่านิติบุคคล ทำไมก็เพราะว่าท่านทำอะไรได้โดยไม่ผิดกฎหมายในเมื่อเป็นนิติบุคคล นิติบุคคลจะมาฟ้องผู้ซึ่งเป็นสมาชิกไม่ได้ แต่ฟ้องได้โดยฟ้องนิติบุคคล...”¹²

อีกทั้งสมาชิกฝ่ายรัฐบาลยืนยันว่า ในหลาย ๆ ประเทศที่มีพรรคการเมืองโดยไม่ต้อง

มีกฎหมายพรรคการเมือง เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น¹³ อีกทั้งยังแย้งต่อฝ่ายค้านว่า การมีกฎหมายพรรคการเมืองจะยิ่งจำกัดสิทธิเสรีภาพมากกว่าให้พรรคการเมืองอยู่ภายใต้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ¹⁴ และหลังจากที่มีการอภิปรายโต้แย้งกันระหว่างสมาชิกฝ่ายเสนอกฎหมายพรรคการเมืองกับสมาชิกฝ่ายที่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายพรรคการเมืองเป็นเวลาเกือบสามชั่วโมง ก็มีการลงคะแนนเสียงต่อหลักการร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ ปรากฏว่าเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 88 คน ไม่รับหลักการ ส่วนผู้รับหลักการมี 12 คน¹⁵

จากข้างต้น หากพิจารณาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองประเภท ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภา 2 ประเภท โดยคณะรัฐประหารได้แต่งตั้งบุคคลในคณะและข้าราชการทหาร พลเรือนเป็นสมาชิกสภาประเภทที่ 2 ทำหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎร (สส.) ในสภาผู้แทนราษฎรร่วมกับสมาชิกสภาประเภทที่ 1 ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง จะพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลมีจำนวนมากกว่าฝ่ายค้าน ดังนั้น ผลการลงคะแนนเสียงไม่รับหลักการแห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมืองที่เสนอโดยสมาชิกฝ่ายค้านจึงเป็นเรื่องที่คาดการได้ซึ่งสมาชิกฝ่ายค้านที่เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวก็รู้ล่วงหน้าดีว่าผลจะออกมาอย่างไร

¹² นายยศ อินทรโกมาลย์สุต สส. นครราชสีมา รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497

¹³ เติ้งอ๋าง.

¹⁴ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497

¹⁵ อภิปรายตั้งแต่วันที่ 11.16 - 14.05 น. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497

ดังที่ปรากฏในเหตุผลเบื้องต้นของผู้เสนอกฎหมาย
พรรคการเมืองดังกล่าว โดยในบันทึกของ เผด็จ
จิราภรณ์ ได้กล่าวไว้ว่า “เพื่อเป็นการขมิกลาง
ความรู้สึกนึกคิดของฝ่ายรัฐบาลที่ไม่ยอมให้มี
พรรคการเมืองขึ้นแต่เดิมมานั้นจะคลี่คลายลง
ประการใด”¹⁶

การที่ฝ่ายรัฐบาลยังไม่ยอมให้มีกฎหมาย
พรรคการเมืองโดยอ้างว่ารัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิ
เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองอยู่แล้วนั้น
ผู้เขียนเห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลได้เปรียบทางการเมือง
อยู่แล้ว และไม่ต้องการให้สมาชิกฝ่ายค้านสามารถ
รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองที่มีกฎหมายรองรับ
และคุ้มครอง การปฏิเสธร่างกฎหมายดังกล่าว
ถือเป็นการบั่นทอนให้ฝ่ายค้านอ่อนกำลังและต้อง
คอยระวังตัวในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าฝ่ายค้านจะ
คาดการณ์ได้ว่า ร่างกฎหมายฉบับนี้จะไม่ผ่าน
แต่การเสนอเพื่อให้มีการอภิปรายให้เหตุผล
ก็หวังว่าจะเป็นแรงกดดันต่อฝ่ายรัฐบาล ซึ่งเผด็จ
ได้กล่าวในบันทึกที่เล่าย้อนหลังถึงการประชุม
สภาผู้แทนราษฎรครั้งดังกล่าวว่า “กฎหมายฉบับนี้
ทำความอึดอัดใจให้ฝ่ายรัฐบาลเป็นอย่างมาก
เพราะรัฐบาลจะยอมให้กฎหมายออกไปให้มี
พรรคการเมืองขึ้นได้ รัฐบาลก็ไม่ใคร่จะเต็มใจ
แต่ครั้งจะไม่ให้กฎหมายออกไปได้ก็ไม่มีเหตุผลอันใด
ได้แย้ง เพราะในประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย

เขามีพรรคการเมืองกันทั้งสิ้น คงมีแต่ประเทศไทย
เท่านั้นที่ไม่มีพรรคการเมือง ผลที่สุดกฎหมาย
ฉบับนี้ตกไปโดยสมาชิกฝ่ายรัฐบาลส่วนมากไม่รับ
หลักการ”¹⁷ แต่กระนั้น ในสายตาของฝ่ายค้าน
การอภิปรายได้ผลดีประการหนึ่ง นั่นคือ “ได้ผล
คลี่คลายในเรื่องพรรคการเมือง จากคำอภิปราย
ของรัฐบาลว่าใครจะตั้งพรรคการเมืองก็ตั้งได้
รัฐบาลไม่ห้าม แต่ไม่ยอมออกเป็นกฎหมาย”¹⁸
และจากนั้น ฝ่ายค้านจึงดูที่ท่าว่า สมาชิกฝ่ายรัฐบาล
จะตั้งพรรคการเมืองหรือไม่ ปรากฏว่าไม่ได้ตั้ง
ซึ่งฝ่ายค้านเห็นว่า รัฐบาลยังมีได้มีความเต็มใจ
อันแท้จริง แต่กระนั้น ฝ่ายค้านก็มีความกล้า
ที่จะทำงานในแบบพรรคการเมืองมากขึ้น แต่เพื่อ
ความปลอดภัย จึงได้ทำหนังสือขออนุญาตจาก
อธิบดีตำรวจและประธานสภาผู้แทนราษฎร “ขอให้
สถานที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของสภาผู้แทนราษฎรเป็น
สถานที่ประชุม อธิบดีตำรวจอนุญาตแต่ประธาน
สภาผู้แทนราษฎรไม่อนุญาต”¹⁹ ฝ่ายค้านจึงใช้
สถานที่ที่บ้านของสมาชิกในกลุ่มแทน²⁰

หลังจากนั้น เป็นเวลาอีกหนึ่งปีกว่า ได้มี
การเสนอพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นอีก
ครั้งหนึ่งในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498²¹
แต่คราวนี้ไม่ใช่สมาชิกฝ่ายค้านเป็นผู้เสนอ แต่เป็น
การเสนอโดยฝ่ายรัฐบาลเอง นั่นคือ คณะรัฐมนตรี
เป็นผู้เสนอ ดังนั้น ในการประชุมดังกล่าว
ตามระเบียบวาระที่ 2 ที่จะต้องเป็นเรื่องกระทู้ถาม

¹⁶ เผด็จ จิราภรณ์, อ้างแล้ว, ไม่มีเลขหน้า.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, ไม่มีเลขหน้า.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, ไม่มีเลขหน้า.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, ไม่มีเลขหน้า.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, ไม่มีเลขหน้า.

²¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

แต่มีสมาชิกสภาขอให้อย่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นมาปรึกษาหารือก่อนที่จะถึงระเบียบวาระกระทู้ มีสมาชิกอภิปรายทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยที่จะให้ยกร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นมาก่อนระเบียบวาระกระทู้ แต่เมื่อให้มีการลงคะแนนเสียง ปรากฏว่าเสียงที่เห็นด้วยมี 92 คน ที่ไม่เห็นด้วยมี 11 คน แสดงให้เห็นว่า เสียงส่วนใหญ่ต้องการจะให้มีการอภิปรายยกร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองก่อนระเบียบวาระกระทู้ และหลังจากอภิปรายตั้งแต่วันที่ 09.45 - 12.08 น. เมื่อให้มีการลงมติรับหลักการ ปรากฏว่าเสียงที่รับหลักการมี 101 คน และไม่รับ 1 คน²² แสดงให้เห็นว่า ในที่ประชุมสภาครั้งนั้น ฝ่ายรัฐบาลมีจุดยืนที่จะยอมรับหลักการกฎหมายพรรคการเมืองมาตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว นั่นคือ ตั้งแต่เห็นด้วยให้ยกร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นมาอภิปรายก่อน ดังนั้น เนื้อหาการอภิปรายจะเป็นอย่างไรจึงไม่สำคัญ เพราะฝ่ายรัฐบาลได้ตั้งเป้าที่จะรับหลักการอยู่แล้ว โดยฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ และผู้เริ่มอภิปรายและเสนอร่างพระราชบัญญัติก็คือจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ต่อประเด็นที่ฝ่ายรัฐบาลยอมรับที่จะให้สมาชิกฝ่ายตนลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองนี้ เสด็จ จิราภรณ์ ได้ให้ความเห็นว่า

“ใน พ.ศ. 2498 จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีปัจจุบันได้ไปทัศนศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในค่ายที่มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย เมื่อได้กลับมาแล้วได้มาปรับปรุงบ้านเมืองของเราให้เป็นประชาธิปไตย โดยออกกฎหมายพรรคการเมืองอนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองได้โดยเสรี เลิกเซนเซอร์หนังสือพิมพ์ เปิดประชุมในหนังสือพิมพ์ สัมภาษณ์เป็นประจำ (เพรสคอนเฟอร์เรนซ์) เปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือชุมนุมทางการเมือง (ไฮปาร์ค) ฯลฯ อันแสดงให้เห็นว่าแสงทองแห่งระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ทอแสงขึ้นสู่ท้องฟ้า”²³

ขณะเดียวกัน ข้อมูลของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2498 ได้บ่งชี้ถึงการให้งบประมาณสนับสนุนช่วยเหลือทางการทหารแก่ประเทศไทยเป็นจำนวนเงินหลายร้อยล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁴ จึง “อาจเป็นไปได้ว่า” การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามมีนโยบายที่มีความเป็นเสรีประชาธิปไตยมากขึ้นอาจจะมาจากแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาหรือต้องการแสดงให้เห็นการยอมรับระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยเพื่อหวังผลในการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสหรัฐอเมริกา เพราะสหรัฐอเมริกามีข้อสงสัยต่อรัฐบาลไทยในท่าทีที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนที่สหรัฐอเมริกาต้องการให้ไทยมีความชัดเจนในการต่อต้าน

²² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

²³ เสด็จ จิราภรณ์, อ้างแล้ว, ไม่มีเลขหน้า.

²⁴ *Foreign Relations of the United States, 1955-1957 Volume XXII Southeast Asia*, editor in chief John P. Glennon, editors Robert McMahon, Harriet D. Schwar, Louis J. Smith, 84th Congress, 2d Session---House Document No. 477, Vol. XXII, United States Government Printing Office, Washington 1989, pp. 831-835.

ไม่ยอมรับจีน ซึ่งจอมพล ป. ก็แอบต่อสัมพันธ์กับจีนอยู่ด้วย²⁵

ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 โดยฝ่ายรัฐบาลนั้น ฝ่ายรัฐบาลได้เสนอร่างโดยมีรายละเอียดมาตราต่าง ๆ ไว้อย่างครบถ้วน 15 มาตรา ซึ่งผู้เขียนจะเน้นเฉพาะมาตราที่ว่าด้วยการกำหนดให้ต้องมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 10 คน เป็นเงื่อนไขในการขอจดทะเบียนตั้งพรรคการเมือง และมาตรา 9 ที่กำหนดไว้ว่า “พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ อาจเป็นโจทย์หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในนามของพรรคการเมืองได้ และเพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมือง”²⁶ นั่นคือ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล แต่กระนั้น ก็ให้พรรคการเมืองเป็นโจทย์หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ในนามของพรรคการเมือง โดยมีหัวหน้าพรรคเป็นตัวแทนองค์กร

ในการอภิปรายให้เหตุผลในกำหนดจำนวน 500 คนนี้ สมาชิกฝ่ายรัฐบาล นายสมศักดิ์ สมบูรณ์ทรัพย์ สส. ราชบุรี ได้ให้เหตุผลว่าการจะมองว่าจำนวน 500 คนนั้นมากหรือน้อยคงต้องเข้าใจว่า จริง ๆ แล้ว พรรคการเมืองควรมีสมาชิกเป็นหลักแสน หาก “พรรคการเมืองใดมีสมาชิกเพียง 500 คน ต้องเจ๊งแน่”²⁷ ดังนั้นการที่ฝ่ายรัฐบาลกำหนดไว้เพียง 500 คน จึงควรมองในแง่ดี นั่นคือ ดีกว่าที่ฝ่ายรัฐบาลจะกำหนดเงื่อนไขไว้เป็นหมื่นเป็นแสนคน ก็จะทำให้การตั้งพรรคเป็นไปได้ยาก²⁸ ซึ่งจริงๆ แล้ว ในร่างฉบับแรก ฝ่ายรัฐบาลได้กำหนดไว้ถึง 1,000 คน²⁹ ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ได้แก่ นายแคล้ว นรปติ สส. ขอนแก่น เห็นว่า จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 500 คนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คน ถือเป็นจำนวนที่มากเกินไป การกำหนดจำนวนไว้มากเช่นนี้ถือเป็นการจำกัดระบอบประชาธิปไตย ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้แทนราษฎรได้เล่นการเมืองได้อย่างเต็มที่ แต่ควรจะกำหนดจำนวนไว้แต่น้อย นั่นคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 100 หรือ 50 คน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 5 หรือ 8 คน ก็จะเป็นการเปิดทาง

²⁵ *Foreign Relations of the United States, 1955-1957 Volume XXII Southeast Asia*, editor in chief John P. Glennon, editors Robert McMahon, Harriet D. Schwar, Louis J. Smith, 84th Congress, 2d Session---House Document No. 477, Vol. XXII, United States Government Printing Office, Washington 1989, p. 521. และ สร้อยมุขที่ยิ่งชัยยะกมล, นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1948-1957) วิทยานิพนธ์ (ร.ม.)-จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

²⁶ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

²⁷ นายสมศักดิ์ สมบูรณ์ทรัพย์ สส. ราชบุรี รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

²⁸ นายสมศักดิ์ สมบูรณ์ทรัพย์ สส. ราชบุรี รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

²⁹ นายแคล้ว นรปติ สส. ขอนแก่น รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ไปสู่ประชาธิปไตยได้อย่างกว้างขวางและนั่นย่อมอาจจะทำให้เกิดพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก แต่รัฐบาลก็สามารถควบคุมตรวจสอบดูเห็นสมควรให้จดทะเบียนมากน้อยตามข้อบังคับได้ อีกทั้งถ้ามีพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีอุดมคติ ไม่มีแนวนโยบายที่แน่นอน พรรคเช่นนั้นก็ย่อมจะสูญสลายไปเอง เพราะประชาชนขาดความศรัทธา³⁰

ขณะเดียวกัน ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อภิปรายว่าจำนวน 500 คนนั้นน้อยเกินไป คือ นายทองสืบ ศุภะมาร์ค สส. ประจวบคีรีขันธ์ ได้ให้เหตุผลว่า ปกติคน ๆ หนึ่งที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้นั้นย่อมต้องได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนหลักพันหลักหมื่นขึ้นไปอยู่แล้ว ดังนั้นแค่เพียงจำนวน 500 คนหาไม่ได้ ก็ไม่สมควรจะตั้งพรรคการเมือง อีกทั้งถ้าพรรคการเมืองมีเพียงคนสองคน เวลาจะเสนออะไร ก็หาผู้รับรองไม่ได้ ครบตามเกณฑ์ ก็ไม่สามารถทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ จึงไม่มีประโยชน์ ดังนั้น จำนวน 500 แม้ว่าจะน้อย แต่ไม่มากเกินไป ถือว่าสมควรแล้ว³¹ ต่อประเด็นเรื่องสถานะนิติบุคคลของพรรคการเมืองที่ตัวร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้พรรคการเมืองมีสถานะเป็นนิติบุคคล แต่ให้พรรคการเมืองสามารถเป็นโจทย์หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยได้โดยให้หัวหน้าพรรคเป็นตัวแทนพรรค นายเผด็จ จิราภรณ์ สส. พิจิตร ฝ่ายค้านที่เคยเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2497 ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2497 (สามัญ)

ชุดที่ 1 วันพฤหัสบดีที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 ที่ประชุมสภาฯ ได้ลงมติไม่รับหลักการ และในร่างพระราชบัญญัติ มาตรา 3 เขาได้เสนอให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล และได้อภิปรายให้เหตุผลไว้ดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี เผด็จได้อภิปรายคัดค้านและยืนยันที่จะให้พรรคการเมืองมีสถานะเป็นนิติบุคคล โดยเขาให้เหตุผลว่า

“การเป็นนิติบุคคลเป็นที่รวมของหมู่คณะ ตรงกับความหมายของนิติบุคคลอื่น ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการสมาคม เพราะว่าพรรคการเมืองรวมบุคคลมากด้วยกันเป็นสมาคมอันยิ่งใหญ่ มีคนเป็นจำนวนหมื่นจำนวนแสน เพราะฉะนั้นการดำเนินงานของพรรคการเมืองนี้ไม่ทำให้เป็นยูนิตเดียวกัน คือให้เป็นนิติบุคคลแล้ว ย่อมเป็นปัญหาในกฎหมายมากมายนัก ที่ท่านเขียนมาในกฎหมายฉบับนี้ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นมาตามกฎหมายนี้เป็นอะไร เป็นบุคคลธรรมดาหรือไม่ใช่ เป็นนิติบุคคลหรือไม่ใช่ เป็นครึ่ง ๆ กลาง ๆ มารวมกันขึ้นให้หัวหน้าพรรคเป็นตัวแทนเป็นโจทย์ฟ้องอะไรได้ต่าง ๆ นานา ทำคล้าย ๆ จะเป็นนิติบุคคล แต่การที่จะดำเนินการบางอย่างไปทำเองในลักษณะของบุคคลธรรมดา ตกลงก็เปรียบเป็นเพชกร์เหมือนกะเทย จะเป็นหญิง

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ นายทองสืบ ศุภะมาร์ค สส. ประจวบคีรีขันธ์ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ก็ไม่ใช่ ชายก็ไม่เชิง มันก็เป็นเรื่องก้ำกึ่ง ซึ่งลักษณะอย่างนี้ทำให้เป็นปัญหายากที่จะดำเนินการ....

ข้าพเจ้าจะชักตัวอย่างให้เห็นนิติบุคคลนี้ ตามธรรมดาแล้วในเรื่องถ้าดำเนินการตาม วัตถุประสงค์แล้วรับผิดชอบแต่เฉพาะทางแพ่งเท่านั้น เรื่องในทางอาญานั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เว้นแต่ไป ดำเนินการอะไรผิดวัตถุประสงค์หรือกระทำการ ผ่าฝืนกฎหมายอันเป็นอาญาที่ปรับเป็นส่วนตัว ของแต่ละบุคคลไป นิติบุคคลนี้รับผิดชอบแต่ ในทางแพ่งเท่านั้น คือ ในทางคดีใช้ค่าสินไหม ทดแทน แต่ตามที่บัญญัติในกฎหมายฉบับนี้ ให้หัวหน้าเป็นตัวแทนตามประมวลแพ่งและ พาณิชย์ พรรคเป็นตัวแทนหัวหน้าเป็นตัวแทน ในทางกฎหมายแพ่งแล้วอาจจะไม่เป็นปัญหา อะไร ถ้าเป็นเรื่องในกฎหมายอาญาย่อมจะเป็น ปัญหาอยู่มาก สมาชิกของพรรคการเมืองนี้ อาจจะถูกติดคุกทีเดียวแสนคน ถ้าได้มีมติในการ กระทำอะไรที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเพราะไม่มี ฐานะเป็นนิติบุคคล ถ้าบุคคลแล้วในเรื่องอาญา เขาว่านิติบุคคลนั้นมีสิทธิและมีอะไรต่าง ๆ นานา คล้ายบุคคลธรรมดา เว้นไว้เสียแต่โดยสภาพแล้ว พรรคการเมืองไปติดคุกไม่ได้ นี่ถ้าเป็นนิติบุคคล แล้ว ก็ในทางกฎหมายอาญาแล้วก็ย่อมจะ ไม่กระทบกระทั่งถึงเรื่องการเป็นนิติบุคคล นี้แต่ ถ้าท่านเขียนไว้อย่างนี้ ข้าพเจ้าวิตกเกรงไปว่า

คนเป็นจำนวนหมื่นจำนวนแสนอาจจะติดตารางได้ ถ้าจะว่าหัวหน้าพรรคเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียง คนเดียว มติของพรรคนั้นแหละเป็นตัวการ หัวหน้าพรรคเป็นตัวแทน สองคนนี้สมคบกัน กระทำผิดทางอาญา สมคบกันไม่มีปัญหา กฎหมายอาญาว่าด้วยการจ้างวานใช้อย่างไม่มี ปัญหาอะไร ถ้าเป็นเช่นนี้ อย่างที่ข้าพเจ้าเข้าใจ แล้วว่าการที่บุคคลจะก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้น ก็เป็นอุปสรรคขัดขวางเพราะเกรงที่จะเกิดมี ความผิดทางอาญาขึ้น เพราะฉะนั้นในเรื่องว่า ให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลนี้เป็นความคิด ไม่ใช่เหลวไหลเลื่อนลอยอะไร เป็นสิ่งที่สมควร ซึ่งข้าพเจ้าก็เคยอภิปรายในกฎหมายฉบับก่อน ๆ แล้วว่าก็ทีพวกคนต่างด้าวทำวต่างแดนจะ จดทะเบียนเป็นสมาคมได้ เป็นนิติบุคคลอย่าง ง่าย ๆ เลย สมาคมฝัก สมาคมน้ำแข็ง สมาคม โรงเลื่อย ตรึงราคาสินค้าในท้องตลาดอะไรต่าง ๆ นี้ก็ทำได้สารพัด ไม่เห็นรัฐบาลจะตกอกตกใจ อะไรว่านิติบุคคลเหล่านี้จะเป็นอันตรายต่อ บ้านเมือง แล้วการเป็นนิติบุคคลท่านก็ควบคุม ได้ง่าย ควบคุมได้ง่ายว่าชนิดที่ครึ่ง ๆ กลาง ๆ บุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่นิติบุคคลก็ไม่ใช่ข้อหวั่นเกรง ของท่านในเรื่องการจะรับทุนต่างด้าว ทั้งอะไร ต่าง ๆ นั้นอย่าวิตกกังวลอะไรเลย ถ้ามันจะเป็นไป มันก็เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลไม่สำคัญ อะไรนัก..”³²

³² นายเผด็จ จิราภรณ์ สส. พิจารณ์ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 12/2498 ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ต่อมา นายสุรพงษ์ ตรีรัตน์ สส. จันทบุรี ได้อภิปรายคัดค้านโดยกล่าวว่า “ไม่จำเป็นต้องให้พรรคการเมืองมีสถานะนิติบุคคล และควรให้หัวหน้าพรรคหรือเลขาธิการพรรค ตลอดจนสมาชิกพรรคเองรับผิดชอบให้การประชุมพรรคเป็นไปตามกฎหมายและตามระเบียบแบบแผน “ไม่ใช่ว่าพอเราเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแล้วเราจะปฏิบัติตามได้ช่อบใจ นอกจากเราจะดำเนินการตามนโยบายของเราและตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ แล้ว เราก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของบ้านเมืองเช่นเดียวกับประชาชนผู้เดินถนนทั้งหลายเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น..ไม่กำหนดให้เป็นนิติบุคคลนั้นเป็นการถูกแล้ว ให้ถือว่าทั้งเลขาธิการพรรคก็ดี ทั้งหัวหน้าพรรคก็ดี ตลอดจนสมาชิกพรรคทุกคนนั้นควรจะเป็นคนรับผิดชอบ”³³

จะสังเกตได้ว่า การถกเถียงกันในเรื่องพรรคการเมืองควรเป็นนิติบุคคลหรือไม่ นั้นประเด็นสำคัญอยู่ที่เรื่องการรับผิดชอบต่ออาญา โดยผู้เขียนเข้าใจว่า ณ ขณะนั้น ผู้ที่ต้องการให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลเชื่อว่า นิติบุคคลไม่สามารถกระทำผิดอาญาได้³⁴ จึงต้องการให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลเพื่อคุ้มครองป้องกันไม่ให้สมาชิกพรรคการเมืองต้องถูกก่ลั่นแกล้ง กล่าวหาดำเนินคดีจากฝ่ายรัฐบาล ส่วนฝ่ายรัฐบาลก็คงเชื่อเช่นนั้นเช่นกัน จึงไม่ต้องการให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล

หลังจากนั้น ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองดังกล่าว ต่อมาได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 16/2498 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันจันทร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498 โดยคณะกรรมการได้แก่จากจำนวน 500 มาเป็น 100 คน ส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคงเดิมคือ 10 คน และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้อยโทจกกลไกรฤกษ์ สส. พิษณุโลก ได้อภิปรายคัดค้านจำนวน 100 คน และให้คงไว้ 500 คน เพราะจำนวน 100 คน จะทำให้พรรคการเมืองไม่มั่นคง และถ้าจำนวนเพียง 100 คน ผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการอาจจะเกณฑ์คนงานมาตั้งพรรคการเมืองก็ได้³⁵ หลวงอรธพรพิศาล หนึ่งในคณะกรรมการได้ให้เหตุผลในการลดจำนวนจาก 500 มาเป็น 100 ว่าเพื่อเปิดกว้างต่อการจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง แต่ไม่ได้กำหนดว่า หลังจากจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองแล้ว จะต้องคงไว้ซึ่งจำนวนสมาชิกเท่ากับตอนจดทะเบียน และการหาคนจำนวน 100 หรือ 500 นั้น ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก อีกทั้งยังให้เหตุผลที่ผู้เขียนไม่แน่ว่าเป็นเหตุผลที่แท้จริง หรือเป็นเพียงลีลาในการอภิปรายของ หลวงอรธพรพิศาล นั่นคือเขากล่าวว่า “คำว่า 500 นี้ภาษาไทยดูเหมือนจะไม่ค่อยนิยม คำดำของประชาชนว่า ใ้ 500 ละลายอย่างนี้ มันไม่ดี เพราะฉะนั้นคณะกรรมการจึง

³³ นายสุรพงษ์ ตรีรัตน์ สส. จันทบุรี รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/2498 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันจันทร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498

³⁴ ดู หลักนิติศาสตร์ที่เห็นว่า นิติบุคคลไม่สามารถกระทำผิดอาญาได้ และที่เห็นว่าสามารถกระทำผิดได้ ใน ปกรณ์ นิลประพันธ์, แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1738>

³⁵ ร้อยโทจกกล ไกรฤกษ์ สส. พิษณุโลก รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/2498 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันจันทร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498

ไม่อยากจะให้มีคำว่า 500 อยู่ในพระราชบัญญัตินี้ เพราะเป็นคำที่ไม่เป็นมงคลอยู่”³⁶

หลังจากนั้นมีผู้อภิปรายทั้งเห็นด้วยและคัดค้านจำนวนราษฎร 500 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คน แต่ที่สุดที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 โดยใช้เกณฑ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คน ในการจดทะเบียนพรรคการเมืองและไม่ได้กำหนดให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล³⁷ และการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติเป็นเอกฉันท์หมายความว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านต่างเห็นด้วยกับเกณฑ์จำนวน 500 คน ในการขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งการที่ฝ่ายค้านเห็นด้วย ก็ไม่ได้หมายความว่าเห็นด้วยกับจำนวน 500 คน จริง ๆ แต่อาจจะลงมติรับไปเพื่อต้องการให้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองดีกว่าไม่มี

เกณฑ์ดังกล่าวถือว่าเป็นจำนวนที่มากหรือน้อยเพียงไรภายใต้บริบทการเมืองขณะนั้น ? แม้จากข้างต้นจะเห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านทั้งหมดก็ลงมติยอมรับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว แต่ผู้เขียนจะลองตั้งสมมติฐานที่จะเป็นคำตอบว่า ถ้าเป็นจำนวน 500 คน เป็นจำนวนที่

มากไป ย่อมจะมีจำนวนพรรคการเมืองที่จดทะเบียนตามเงื่อนไขดังกล่าวนี้ได้ไม่มากนัก แต่ถ้าไม่มากเกินไป ก็จะมีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนได้เป็นจำนวนมากพอสมควร ดังนั้น คำตอบจึงน่าจะอยู่ที่ปริมาณจำนวนที่เกิดพรรคการเมืองขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2498 จนถึงการรัฐประหาร พ.ศ. 2501 โดยในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 8 ยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 มีผลให้บรรดาพรรคการเมืองที่มีอยู่เป็นอันสิ้นสุดลง ?

จากการสำรวจข้อมูลดังกล่าว พบว่า ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2498 - 2501 มีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 30 พรรค³⁸ ซึ่งนับว่าไม่น้อยเลยทีเดียว แต่กระนั้น ผู้เขียนก็ไม่มีข้อมูลลงในรายละเอียดว่า ในการจดทะเบียนพรรคการเมืองแต่ละพรรคทั้ง 30 พรรค³⁹ นั้นใช้เกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 500 คน หรือใช้เงื่อนไขสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คน แต่คาดว่าคงจะมีพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งที่ใช้เกณฑ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 500 คน และอีกจำนวนหนึ่งใช้เกณฑ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คนผสมกันไป และผู้เขียนเห็นว่าการได้รายชื่อคน จำนวน 500 คน ก็อาจจะมาจากการเกณฑ์ผู้คน เครือญาติ หรือลูกน้อง หรือชาวบ้าน ผสมกับผู้ที่มิเจตจำนงทางการเมืองโดยตรงกัน

³⁶ หลวงอรรถพรพิศาล (กรรมาธิการ) รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/2498 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันจันทร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498

³⁷ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/2498 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันจันทร์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498

³⁸ จำนวน 30 พรรค มาจากการสืบค้นของผู้เขียน ส่วนบางแหล่งข้อมูลกล่าวว่ามี 29 พรรค <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

³⁹ https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/dec2558-4.pdf

อย่างแท้จริงด้วย การที่ผู้เขียนประเมินเช่นนั้น ก็ด้วยพิจารณาจากประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ที่มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้มีอุดมการณ์ทางการเมือง หรือมีความเข้าใจต่อพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือสนับสนุนเท่าไรนัก อีกทั้งภายใต้พระราชบัญญัติ พรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ก็ไม่ได้จำกัดว่า ผู้ที่มีรายชื่อในพรรคการเมืองหนึ่งแล้ว จะไม่สามารถปรากฏในอีกพรรคหนึ่งได้ จึงมีความเป็นไปได้มากกว่า จะมีรายชื่อเดียวกันซ้ำซ้อนในหลายพรรคการเมือง

ผู้เขียนมีสมมติฐานว่า การที่พระราชบัญญัติ ฉบับดังกล่าวกำหนดให้ใช้ “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” แทนที่จะเป็น “สมาชิกพรรค” ก็เพราะว่า ก่อนหน้าพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยังไม่มีพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการตามกฎหมาย ดังนั้น จึงไม่มีผู้ที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองตามกฎหมายด้วย ดังนั้น ในการกำหนดเงื่อนไขเช่นนี้ จึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองได้ง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับต่อมาที่กำหนดให้ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2501 การเมืองไทย เว้นว่างจากการเลือกตั้งและไม่มีพรรคการเมือง จนถึง พ.ศ. 2511 หลังจากมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 จึงได้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ที่เริ่มบังคับใช้วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2511 ถือเป็นพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับที่สอง และยังคงอยู่ภายใต้ระบบการเลือกตั้งที่เปิดอิสระให้

ผู้สมัครจะสังกัดพรรคหรือไม่ก็ได้ และพระราชบัญญัติ ฉบับนี้ได้กำหนดเงื่อนไขในการจดทะเบียนพรรคการเมืองว่าจะต้องมีสมาชิกพรรคเป็นจำนวน 500 คน และนายกรัฐมนตรีนี่มาจากการทำรัฐประหารได้ประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ดังนั้น กลุ่มบุคคลที่ประสงค์จะจดทะเบียนพรรคการเมือง ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงมีเวลาพอสมควรที่จะดำเนินการหาสมาชิกพรรค และปรากฏว่า มีการจดทะเบียนพรรคการเมืองในการลงสมัครรับเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 15 พรรค⁴⁰ และถ้านับถึง พ.ศ. 2514 ก็จะมีถึง 17 พรรค⁴¹ แม้ว่าอย่างน้อยก็ผ่านมาแต่ก็ถือว่าเงื่อนไขจำนวนสมาชิกพรรค 500 คน ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับการจัดตั้งพรรคการเมือง ภายใต้บริบททางการเมืองขณะนั้น ขณะเดียวกันก็ต้องพึงเผื่อไว้ด้วยว่า เป็นไปได้ว่า ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 500 คน ของทั้ง 12-14 พรรคนั้นอาจจะเป็นประชาชนพลเมืองทั่วไปที่มีอุดมการณ์ต้องตรงกันและมีความแข็งขันที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านพรรคการเมืองจริงๆ หรือไม่ก็อาจจะเป็น “ชาวบ้าน” ที่ถูกเกณฑ์มา หรือเป็นเครือข่ายสมัครพรรคพวกของคณะบุคคล ผู้เป็นแกนนำริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนไม่สามารถยืนยันไปในทางใดทางหนึ่ง เพราะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิหรือมี

⁴⁰ https://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป_พ.ศ._2512 <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย> บางแหล่งข้อมูลกล่าวว่ามี 12 พรรค ดู https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/dec2558-4.pdf

⁴¹ https://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป_พ.ศ._2512 <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

รายละเอียดรายชื่อและสถานะทางเศรษฐกิจการเมืองของสมาชิกพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ว่านี้ได้แต่มีสมมติฐานว่ามีส่วนทั้งสองสามแบบผสมกัน

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรก นั่นคือ ฉบับ พ.ศ. 2498 ที่ไม่ได้กำหนดให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล แต่พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ยังคงให้พรรคการเมืองอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองไม่ได้อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสมาคม แต่ในรายงานการประชุมวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาครั้งที่ 12 วันพฤหัสบดี 3 ตุลาคม พ.ศ. 2511 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เรื่องพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.... ไม่ปรากฏการอภิปรายเหตุผลที่ทำให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด⁴²

แต่เมื่อมีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 อันเป็นฉบับที่สาม และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ได้เปลี่ยนระบบการเลือกตั้งจากที่เปิดอิสระให้ผู้สมัครจะสังกัดพรรคหรือไม่ก็ได้มาเป็นการบังคับให้สมัครโดยสังกัดพรรคการเมืองเท่านั้น โดยมีสมมติฐานความเชื่อว่าการบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคเท่านั้นจะทำให้เกิดระบบ “พรรคการเมืองที่เข้มแข็ง สส. จะไม่ขายตัว จะไม่มีการรัฐประหาร และช่วย

ให้ระบอบประชาธิปไตยไทยมีความมั่นคง”⁴³ และด้วยสมมติฐานความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้กำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนพรรคการเมืองโดยจะต้องมีสมาชิกพรรคการเมืองเพิ่มขึ้นจาก 500 เป็น 1,000 คน⁴⁴ นั่นคือ กำหนดให้พรรคการเมืองจะต้องมีฐานสมาชิกพรรคมากขึ้นในการจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง และคาดว่าพรรคการเมืองจะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคนส่วนใหญ่ (the many) มากขึ้น ส่วนในกรณีของสถานะของพรรคการเมือง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 กำหนดให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลและไม่ปรากฏการอภิปรายให้เหตุผลแต่อย่างใด⁴⁵ และพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับต่าง ๆ หลังจากนี้จนถึงฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560 ก็กำหนดให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลมาตลอด

ต่อกรณีที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ได้เพิ่มจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองเป็น 1,000 คน ในการขอจดทะเบียนพรรคการเมือง เมื่อมีการเพิ่มจำนวนสมาชิกพรรคเป็นหนึ่งพันคน การจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองก็ย่อมน่าจะต้องยากขึ้นกว่าที่ผ่านมาที่กำหนดไว้เพียง 500 คน ด้วยที่จะลงแข่งขันในการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518 แต่ปรากฏว่า ภายใต้เงื่อนไขการจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองที่จะ

⁴² รายงานการประชุมวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 12 วันพฤหัสบดี 3 ตุลาคม พ.ศ. 2511 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เรื่องพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ....

⁴³ คำคุณ สิทธิสมาน, หลังวัดชนะสงคราม <https://mgronline.com/daily/detail/9570000149280>

⁴⁴ <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2517/A/173/1.PDF>

⁴⁵ รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 25 วันศุกร์ที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2517 และ ครั้งที่ 69 วันพฤหัสบดีที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2517 และครั้งที่ 70 วันศุกร์ที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2517 และครั้งที่ 71 วันพฤหัสบดีที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2517

ต้องมีสมาชิกพรรค 1,000 คน มีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนและลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งในครั้งนั้นเป็นจำนวนถึง 46 พรรค มากกว่าในที่จดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ที่กำหนดเงื่อนไขแค่ “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” จำนวน 500 คนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คน และถ้านับไปจนถึงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 จะพบว่า มีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้เงื่อนไขการมีสมาชิกพรรค 1,000 คน เป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 56 พรรค และข้อมูล ณ วันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519 พรรคประชาธิปไตยมีสมาชิกพรรคถึงประมาณ 120,000 คน และมีสาขาพรรคถึง 66 สาขา⁴⁶

แม้ว่าผู้เขียนจะเชื่อว่าการที่พรรคการเมืองจำนวนมากสามารถหาสมาชิกพรรคเป็นจำนวน 1,000 คน เพื่อจดทะเบียนจัดตั้งเป็นพรรคได้จะยังคงมีการระดมสมาชิกพรรคในลักษณะของการเกณฑ์และการเป็นเครือข่ายญาติพี่น้องและพรรคพวก แต่ภายใต้บริบททางการเมืองช่วงนั้น ผู้เขียนก็เชื่อว่า ความตื่นตัวทางการเมืองกับกระแสประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คนเกิดมีอุดมการณ์ทางการเมืองและมีความตื่นตัวที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และก็อาจจะมีเหตุผลในมิติของพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ ด้วย ซึ่งผู้เขียนไม่ได้มีข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวและประเด็น

ดังกล่าวนี้อยู่นอกขอบเขตงานเขียนนี้ แต่ผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าจะไม่มีข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมืองต่าง ๆ แต่สมมติฐานเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองและความตื่นตัวทางการเมืองของผู้คนในช่วงนี้อาจจะประเมินได้จากการเกิดสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นนิตยสารและวารสารทางการเมืองมากมายและสามารถประเมินจากยอดขายของสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้จะต้องมีสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 1,000 คน ภายในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวและภายใต้บริบททางการเมืองขณะนั้น ไม่เป็นอุปสรรคในการจัดตั้งพรรคการเมืองแต่อย่างใด อีกทั้งน่าจะทำให้พรรคมีองค์ประกอบของ “คนส่วนใหญ่” (the many) ภายในพรรคมากขึ้น

หลังรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 ต่อมา มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 มาตรา 94 (3) จะกำหนดให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ไม่ต่างจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 แต่บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2522 ได้ยกเว้นสำหรับการเลือกตั้ง สส. ในวาระเริ่มแรก ไม่ต้องนำ ม.94 (3) มาบังคับใช้ ดังนั้น การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 จึงไม่มีการบังคับให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรค และเนื่องจากยังไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับใหม่ การเลือกตั้งครั้งนี้จึงไม่มีผู้สมัครในนามพรรคการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น เป็นไปได้ว่าเนื่องจากพลเอกเกรียงศักดิ์ นายกรัฐมนตรีที่มาจากการ

⁴⁶ https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/dec2558-4.pdf

ทำรัฐประหารกลัวเสียเปรียบทางการเมืองเลยมี
ออกประกาศห้ามการใช้คำว่า “พรรคการเมือง”
ในการหาเสียงเลือกตั้งด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
ส่วนใหญ่จึงลงแข่งในนามกลุ่ม ดังผลการเลือกตั้ง
ต่อไปนี้

1. กลุ่มกิจสังคม 85 คน
2. กลุ่มอิสระหรือไม่สังกัดกลุ่มการเมืองใด
44 คน
3. กลุ่มชาติไทย 42 คน
4. กลุ่มประชาธิปไตย 34 คน
5. กลุ่มประชากรไทย 32 คน
6. กลุ่มเสรีธรรม 22 คน
7. กลุ่มชาติประชาชน 13 คน
8. กลุ่มพลังใหม่ 8 คน
9. กลุ่มเกษตรสังคม 8 คน
10. กลุ่มรวมไทย 4 คน
11. กลุ่มกิจประชาธิปไตย 3 คน
12. กลุ่มธรรมสังคม 2 คน
13. กลุ่มสยามปฏิรูป 2 คน
14. กลุ่มสนับสนุนนโยบายเกรียงศักดิ์
1 คน
15. กลุ่มประชาชนประเทศชาติ
ประชาธิปไตย 1 คน

และเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้จะ
ลงหาเสียงในนามของกลุ่มการเมือง แต่ก็ไม่ได้
สังกัดพรรคการเมืองตามกฎหมาย จึงเปิดโอกาส
ให้มีการรวบรวมเสียงสนับสนุนพลเอกเกรียงศักดิ์

เอากายหลังการเลือกตั้งได้ง่าย⁴⁷ นับว่าการเลือกตั้ง
ครั้งนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่โดดเด่นเป็นพิเศษ
ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่สามารถลงสมัครในนาม
ของพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการได้ เพราะ
ยังไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง อีกทั้งก็ยัง
ไม่สามารถใช้ชื่อพรรคการเมืองได้ เพราะมี
ประกาศห้ามใช้คำว่าพรรคการเมือง จึงใช้ในนาม
ของ “กลุ่ม” แทน โดยห้อยชื่อพรรคการเมือง
ต่อท้าย

ต่อมา พระราชบัญญัติพรรคการเมือง
พ.ศ. 2524 ที่ถือเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่สี่
ของประเทศไทยได้กำหนดให้การจดทะเบียน
จัดตั้งพรรคการเมืองจะต้องมีสมาชิกพรรคเพิ่มขึ้น
จาก 1,000 เป็น 5,000 คน และมีเงื่อนไขว่าในสมาชิก
จำนวนห้าพันคนจะต้องประกอบด้วยสมาชิก
ซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคไม่น้อยกว่าภาคละห้าจังหวัด
ตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่พระราชบัญญัติ
กำหนดไว้ และมีจำนวนสมาชิกจังหวัดละไม่น้อย
กว่าห้าสิบคนและในการตั้งสาขาพรรคจะต้องมี
สมาชิกตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป⁴⁸

แน่นอนว่า เงื่อนไขดังกล่าวไม่ว่าจะเป็น
จำนวนที่เพิ่มขึ้นถึง 5,000 คน และจะต้องกระจายไป
ตามภาคและจังหวัดไม่น้อยกว่าจังหวัดละห้าสิบคน
ย่อมน่าจะทำให้การจดทะเบียนพรรคการเมือง
ยากลำบากขึ้นกว่าที่ผ่านมา และเหตุผลที่เป็น
เช่นนั้น อาจจะเป็นเพราะต้องการลดจำนวน
พรรคการเมืองลง จากที่ในก่อนหน้านี้นี้ในช่วง

⁴⁷ [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title= 22_ธันวาคม_พ.ศ._2521](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=22_ธันวาคม_พ.ศ._2521) [https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมือง
ในประเทศไทย](https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย)

⁴⁸ <http://203.155.220.230/bmainfo/law/011/politics2524.pdf>

ระหว่าง พ.ศ. 2517-2519 มีพรรคการเมืองถึง 56 พรรค และส่งผลให้ไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งข้างมาก ทำให้จำเป็นต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรคทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ และได้เกิดสภาพดังกล่าวนี้อีกจากการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522⁴⁹ อีกทั้งก็ตีความได้ว่า ต้องการให้พรรคการเมืองมีฐานสมาชิกพรรคที่กว้างขวางมากขึ้นทั้งในทางปริมาณและในทางคุณภาพในมิติของพื้นที่ที่กระจายไปทั่วประเทศ หากพรรคการเมืองที่สามารถจดทะเบียนด้วยจำนวนสมาชิกดังกล่าวและกระจายไปทั่วประเทศตามที่กำหนดไว้ ก็น่าจะทำให้พรรคมีความเข้มแข็งและมีความชอบธรรมในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน จากการบังคับให้เปิดพื้นที่และส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่ (the many) เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในพรรค อย่างน้อยก็ช่วยให้พรรคบรรลุเกณฑ์การจดทะเบียนตามกฎหมายได้

ในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2526 ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2522 และได้พ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 แล้ว นั่นคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ดังนั้น ในการเตรียมตัวแข่งขันเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2526 จึงต้องมีการจดทะเบียนพรรคการเมือง และมี

พรรคการเมืองที่สามารถจดทะเบียนตามเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกพรรค 5,000 คน และกระจายไปทั่วประเทศตามที่กำหนดไว้เป็นจำนวน 15 พรรค⁵⁰ ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนพรรคที่น้อยลงกว่าที่ผ่านมา นั่นคือ ในกรณีของพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 มี 29 พรรค (เงื่อนไขผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 500 คน หรือ สส. 10 คน) และในกรณีของพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 มี 56 พรรค (สมาชิกพรรค 1,000 คน) แต่ใกล้เคียงกับกรณีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 มี 14 พรรค (สมาชิกพรรค 500)

จำนวนพรรคการเมืองที่น้อยลงน่าจะมาจากสาเหตุของเงื่อนไขที่เคร่งครัดมากขึ้นทั้งจำนวนสมาชิกและการกระจายตัวของสมาชิกด้วย อีกทั้งอาจจะมาจากสาเหตุที่บรรยากาศและเงื่อนไขทางการเมืองในขณะนั้นอยู่ในช่วงที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ที่นักการเมืองส่วนใหญ่โดยเฉพาะในระดับหัวหน้าพรรคตระหนักดีว่าโอกาสที่พวกเขาจะได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีมีน้อยเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งรัฐธรรมนูญที่เปิดทางให้ผู้ที่ไม่เป็น สส. สามารถเป็นนายกรัฐมนตรีได้ และเงื่อนไขที่กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิในการลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้งมากี่ล้วนมาจากกองทัพและฝ่ายที่ทำรัฐประหาร และเงื่อนไขของบริบท

⁴⁹ http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร_ครั้งที่_14_วันที่_22_เมษายน_2522 <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

⁵⁰ https://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป_พ.ศ._2526 <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

ทางการเมืองที่ผ่านเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 มาไม่นานที่สังคมอาจเห็นว่า รัฐบาลที่นำโดยนักการเมืองไม่สามารถควบคุมดูแลสถานการณ์ทางการเมืองภายใต้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็นที่ประเทศเพื่อนบ้านได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ไปแล้ว และสังคมจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติบ้านเมืองที่อยู่ในมือของผู้นำทหารและกองทัพมากกว่า

ต่อมามีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 และยังอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวเพิ่มอีก 3 พรรครวมทั้งสิ้น 18 พรรค⁵¹ ทำให้เห็นได้ว่าการจดทะเบียนพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัตินี้จนถึง พ.ศ. 2529 ยังเป็นจำนวนที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับในอดีต และอาจจะเป็นเพราะปัจจัยที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

ช่วงระหว่างการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 จนถึง พ.ศ. 2533 ซึ่งยังอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว นั่นคือ ระหว่าง พ.ศ. 2530-2533 เพิ่มอีก 6 พรรค ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาเพียง 3 ปี⁵² ซึ่งผู้เขียนตีความว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศยุบพรรคทหารทางการเมือง ทำให้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

หัวหน้าพรรคชาติไทยได้เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้เงื่อนไขทางการเมืองเปลี่ยน จากที่เคยอยู่ในสภาวะ “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” มาสู่การที่นักการเมืองระดับหัวหน้าพรรคมีโอกาสที่จะแข่งขันเพื่อชนะการเลือกตั้งและสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 การจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ภายใต้เงื่อนไข “5,000/ทั่วประเทศ” มิได้เป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งพรรคเท่ากับเงื่อนไขทางการเมืองแบบ “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เพราะถ้าจะว่าไปแล้ว ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวและนับตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2526 จนถึงปี พ.ศ. 2532 มีพรรคการเมืองจดทะเบียนทั้งสิ้น 24 พรรค และมีพรรคการเมืองใหม่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นในช่วง 3 ปีของบรรยากาศการเมืองที่พ้นจาก “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เป็นจำนวนถึง 6 พรรคการเมือง

เมื่อถึงต้นปี พ.ศ. 2534 ได้เกิดรัฐประหาร แต่หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2534 มิได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ที่จัดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีพรรคการเมืองขอจดทะเบียนในช่วง พ.ศ. 2534 - ต้น พ.ศ. 2535 เป็นจำนวน 3 พรรค มีพรรคการเมืองที่ลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 15 พรรค แต่ได้เกิดเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ในปีเดียวกันนั้น และ

⁵¹ https://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป_พ.ศ._2529 <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

⁵² <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

หลังจากนั้นได้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 และในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2535 ก่อนการเลือกตั้งดังกล่าว ได้มีพรรคการเมืองจดทะเบียนเพิ่มอีกถึง 6 พรรคภายในช่วงเวลาเพียงเดือนเดียว และจะด้วยสาเหตุอะไรก็ตาม แต่ที่แน่ ๆ ก็คือ ปัจจัยเงื่อนไขจำนวนสมาชิกและการกระจายสมาชิกไปทั่วประเทศมิใช่อุปสรรคในการจดทะเบียนพรรคการเมืองแต่อย่างใด

ต่อมาได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งยังคงอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2538 ได้มีพรรคการเมืองขอจดทะเบียนพรรคการเมืองอีกถึง 9 พรรค ยืนยันว่าเงื่อนไขของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มิได้เป็นอุปสรรคในการจดทะเบียนพรรคเท่ากับปัจจัยอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ระหว่างปี พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2539 มีพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นใหม่รวม 29 พรรค แต่พรรคที่มีการดำเนินการอยู่ถึงปัจจุบันเพียง 2 พรรคคือ พรรคความหวังใหม่ (2533) ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยจดทะเบียนครั้งแรก เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2533 และพรรคไทยเอกภาพ (2561) ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยจดทะเบียนครั้งแรก เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2539 แม้ว่าจะมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 แต่มิได้ยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ดังนั้น อย่างในกรณีของพรรคการเมืองจำนวน 29 พรรคที่จัดตั้งขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2539 มีเหลือเพียง 2 พรรคที่ดำเนินการอยู่ส่วนนอกนั้นบางพรรคถูกยุบ บางพรรคยุบเลิกพรรคเอง แต่ส่วนใหญ่ยุบและได้รวมกับพรรคอื่นหรือยุบเลิกไปเฉย ๆ⁵³ ดังข้อมูลตามตารางต่อไปนี้

⁵³ <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อพรรคการเมืองในประเทศไทย>

การยุบเลิกพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง 2524⁵⁴

เหตุ (มาตรา 46)	กรณี
ขอเลิกตามข้อบังคับ	- พรรคกิจประชาคม
จำนวนสมาชิกไม่ถึงเกณฑ์	
ไม่ส่ง/ส่งผู้สมัครไม่ครบ	- พรรคประชาเสรี พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตย พรรคเกษตรกร - พรรคชาติประชาธิปไตย พรรคแรงงานประชาธิปไตย พรรคประชาชาติ - พรรคเสรีนิยม พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตย พรรคชาวไทย พรรคประชาชาติ พรรคชาติประชาชน พรรคเทิดไท้ พรรคประชาไท พรรคเกษตรกรไทย พรรคส่งเสริมประชาธิปไตย - พรรคราชฎ - พรรคสหชีพ - พรรคเสรีภาพ - พรรคหลักสยาม - พรรครวมไทย - พรรคกิจประชาธิปไตย - พรรคสยามประชาธิปไตย - พรรคธรรมประชาธิปไตย
ศาลสั่งยุบ (เช่น ไม่มีสมาชิก ได้รับการเลือกตั้ง)	- พรรครวมพลังใหม่ พรรคสหประชาธิปไตย พรรคเกษตรเสรี และ พรรคท้องถิ่นก้าวหน้า - พรรคดำรงไทย
ดำเนินการจัดตั้งไม่ได้ตาม ม.31 / 32	

⁵⁴ ดูเงื่อนไขการยุบพรรค พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้ใน http://wiki.kpi.ac.th/images/8/86/พระราชบัญญัติพรรคการเมือง_2524.pdf และพรรคการเมืองที่ถูกยุบเลิกภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ให้ดูรายละเอียดจาก www.ratchakitcha.soc.go.th/RKJ/announce/search.jsp

จากตารางข้างต้นจะพบว่า พรรคการเมืองที่จดทะเบียนจัดตั้งพรรคภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ด้วยสาเหตุไม่ส่งหรือส่งผู้สมัครไม่ครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฯ มีจำนวนมากที่สุดนั่นคือ 25 พรรค รองลงมาคือ สาเหตุจากศาลสั่งยุบเพราะไม่มีสมาชิกได้รับการเลือกตั้งจำนวน 5 พรรค และขอเลิกเองตามข้อบังคับ 1 พรรค และไม่มีพรรคการเมืองใดมีปัญหาเรื่องมีสมาชิกพรรคไม่ถึงเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่จดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองจนถึงถูกยุบพรรคด้วยสาเหตุอื่นพรรคการเมืองที่จดทะเบียนภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องมีสมาชิกพรรค 5,000 คน ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไม่ได้มีปัญหาในการรักษาสมาชิกในจำนวนดังกล่าว

สาเหตุสำคัญที่พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติฯ ถูกยุบเลิกคือ “ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้”⁵⁵ ซึ่งการที่พรรคการเมืองมีสมาชิกพรรคเป็นจำนวนถึง 5,000 คน และกระจายอยู่ทั่วกลับไม่สามารถส่งหรือไม่ส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอยู่ในราว 300 คน⁵⁶ นั่นคือ ราว 150 คน

ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 3 ของจำนวนสมาชิกพรรค และตามหลักการแล้ว การคัดสรรผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งก็ควรพิจารณาจากสมาชิกพรรค ดังนั้นการที่พรรคการเมืองที่มีสมาชิกพรรคถึง 5,000 คน ไม่สามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั่วไปได้ 150 คน ก็ดูจะไม่สมเหตุสมผล หรือน่าสงสัยต่อเจตนาในการก่อตั้งพรรคการเมือง ซึ่งนำทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุที่พรรคการเมืองเหล่านั้นไม่สามารถส่งหรือไม่ส่งผู้สมัครได้ตามข้อบังคับที่กำหนดไว้

สรุปคือ เงื่อนไขจำนวนสมาชิก 5,000 คน/กระจายทั่วประเทศในการจดทะเบียนพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มิได้เป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งพรรคการเมือง และพรรคการเมืองก็มีได้มีปัญหาในการรักษาจำนวนสมาชิกให้ได้ตามเงื่อนไขดังกล่าว และสาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ถูกยุบเลิกกลับเป็นเพราะไม่สามารถส่งหรือไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั่วไปได้ตามที่กำหนดไว้ โดยจำนวนที่กำหนดไว้คือกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งอยู่ในราว ๆ 150 คน เท่านั้น ซึ่งย้อนแย้งกับจำนวนสมาชิกพรรคที่มีอย่างน้อย 5,000 คน⁵⁷

ขณะเดียวกัน การที่มีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้เป็นจำนวนมากภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และไม่มีปัญหาในการ

⁵⁵ ดูเงื่อนไขการยุบพรรค พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้ใน http://wiki.kpi.ac.th/images/8/86/พระราชบัญญัติพรรคการเมือง_2524.pdf และพรรคการเมืองที่ถูกยุบเลิกภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ให้ดูรายละเอียดจาก www.ratchakittha.soc.go.th/RKJ/announce/search.jsp

⁵⁶ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ถือเกณฑ์ 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎรหนึ่งคน ดู มาตรา 90 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ถือเกณฑ์เดียวกัน

⁵⁷ ขณะเดียวกัน ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 โดยลดจำนวนที่พรรคการเมืองจะต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งจากกึ่งหนึ่งมาเป็นหนึ่งในสี่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รักษาจำนวนสมาชิกตามเงื่อนไข เพราะพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ไม่ได้กำหนดว่าบุคคลจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้เพียงพรรคเดียว ดังนั้น จึงเป็นไปได้มากกว่า บุคคลคนเดียวเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรค หรือหลายพรรค ทำให้การ “หา” รายชื่อคนมาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่ได้ ยากลำบากนัก นอกจากการ “หา” รายชื่อจำนวน 5,000 คน เพื่อจดทะเบียนจัดตั้งพรรคแล้ว พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ยังอยู่ภายใต้บริบทของระบบทะเบียนแบบการบันทึกลงบนกระดาษ ยังไม่มีระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ ทำให้พรรคการเมืองก็ไม่สามารถตรวจสอบติดตามสมาชิกว่ามีจำนวนลดลงจากการลาออก หรือเสียชีวิตได้อย่างสะดวก หรือแม้ว่าจะมีการตรวจสอบแต่พรรคจะรายงานยอดสมาชิกที่หายไปหรือไม่ ขณะเดียวกัน กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ดูแลทะเบียนสมาชิกพรรคการเมืองในขณะนั้น มีฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพในการตรวจสอบเป็นระยะ แคะไหยอย่างไร? อีกทั้งระบบฐานข้อมูล

ก่อนหน้าที่จะใช้ระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ย่อมยากที่จะตรวจสอบได้อย่างละเอียด และในเมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเองไม่สามารถมีระบบฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมืองที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่เกิดขึ้นก็เป็นไปได้ว่า พรรคการเมืองก็ไม่จำเป็นต้องคิดติดตามตรวจสอบทะเบียนสมาชิกของพรรค เพื่อทำให้เกิดปัญหายุ่งยากกับตัวเอง และก็รู้ ๆ อยู่ว่ากระทรวงมหาดไทยก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ต่างฝ่ายจึงไม่เคร่งครัดในเรื่องทะเบียนจำนวนสมาชิกพรรคเท่าไร จึงไม่มีการยุบพรรคด้วยเงื่อนไขดังกล่าวนี้ และจากการที่กระทรวงมหาดไทยต้องรับหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลการเลือกตั้งและระบบทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งเป็นภาระที่ต้องอาศัยกำลังคน เครื่องไม้เครื่องมือ และการติดตามตรวจสอบอยู่ทุกระยะ ดังนั้น ในการปฏิรูปการเมืองที่เกิดขึ้นหลัง “เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535” ส่วนหนึ่งของการปฏิรูปก็คือ การกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ดังกล่าวในฐานะองค์กรอิสระซึ่งจะนำเสนอในโอกาสต่อไป

➤ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ พรหมพันธุ์
ที่ปรึกษาคน-กรรมาธิการการปกครองท้องถิ่น วุฒิสภา

“
การกระจายอำนาจ
กับการเลือกตั้งคุณภาพ
”

การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งคุณภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ พรหมพันธุ์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการการปกครองท้องถิ่น วุฒิสภา

การกระจายอำนาจเป็นหนึ่งในรูปแบบของการบริหารราชการแผ่นดิน โดยประเทศไทยได้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้แก่ การบริหารราชการส่วนกลาง (Central government Administration) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (Provincial Administration) และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (Local government Administration) เมื่อติดตามทิศทางหรือพัฒนาการในการบริหารราชการแผ่นดิน จุดเริ่มต้นสำหรับประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีพัฒนาการมาในปี พ.ศ. 2495 ซึ่งได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หรือคือหนึ่งในรูปแบบที่เรียกว่า การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย ภาค จังหวัด และอำเภอ กระทั่งมาถึงปี พ.ศ. 2542 ที่มีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และเป็นที่มาของเหตุผลหลักในพัฒนาการนี้จากโจทย์ของประเทศไทยประโยคคำว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย”

ว่าเป็น “ระบอบการปกครองที่ถือมติของปวงชนเป็นใหญ่ หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่” และศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ (2531) ให้ความหมายประชาธิปไตยว่า การปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อที่ว่าคนเราเกิดมาเท่าเทียมกันคือได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย และโอกาสที่จะได้รับการบริการต่าง ๆ ในกฎหมาย รัฐธรรมนูญ “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” และ “อธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้ว หมายถึง อำนาจของประชาชน นั่นคือประชาชนเป็นอำนาจของคนหมู่มาก ดังคำกล่าวของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น ที่ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

แต่รูปแบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค (Provincial Administration) นั้น เมื่อไปเปรียบเทียบกับความหมายของประชาธิปไตยแล้ว กล่าวได้ว่ายังขาดฐานที่สำคัญของความเป็นประชาธิปไตย เพราะการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) ซึ่งราชการบริหารส่วนกลางจะมอบอำนาจหน้าที่ในกิจการบางอย่างไปให้แก่ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

ไปปฏิบัติ จัดทำมีอำนาจตัดสินใจในขอบเขตที่จำกัดบางอย่างตามที่ราชการบริหารส่วนกลางจะได้มอบไว้ให้ หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคเป็นกลไกสำคัญทางการเมืองในการแปลงนโยบายการเมืองสู่การปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 51 ได้บัญญัติให้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคมีสองรูปแบบคือ จังหวัดและอำเภอ เพื่อบริหารราชการภายใต้การควบคุม ดูแล และการบังคับบัญชาของกระทรวง ทบวง กรม การบริหารราชการส่วนภูมิกาศนั้นเป็นการนำหลักการของการแบ่งอำนาจมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยหลักการแบ่งอำนาจการปกครองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของหลักการรวมอำนาจปกครอง เพียงแต่ขยายไปยังราชการส่วนภูมิภาค โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1. ใช้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลาง 2. บริหารโดยใช้งบประมาณจากส่วนกลางเป็นผู้อนุมัติ 3. บริหารงานภายใต้นโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาลกลาง

จากขอบเขตการบริหารราชการส่วนภูมิกาศดังกล่าว จึงเรียกได้ว่า “ขาดหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” เพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองตนเอง มิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน การปกครองตนเอง คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นต้องมาจากหลักการกระจายอำนาจ ดังที่เราได้เห็นจากการปกครองในรูปแบบของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (Local government Administration) ซึ่งรูปแบบ

การปกครองของท้องถิ่นนั้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น นั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตนเอง เพราะประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ จะทราบถึงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ รู้ถึงปัญหาอุปสรรคของการดำรงอยู่ รู้ถึงจุดแข็งของพื้นที่ในแต่ละมิติเพราะสภาพของพื้นที่ ๆ ไม่ใหญ่มากจนเกินไป ซึ่งการปกครองท้องถิ่นจะสร้างความมีส่วนร่วมได้สมบูรณ์แบบนั้นต้องอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นตัวแทนในการบริหารท้องถิ่นของตนเอง และที่สำคัญคือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นสัญลักษณ์ของความเป็นประชาธิปไตยแท้จริงต้องมาจากการเลือกตั้ง เพื่อเป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของสิทธิในอันที่จะมอบความไว้วางใจให้ผู้ที่ตนเองเลือกเข้าไปใช้อำนาจแทนตน ในการทำหน้าที่ที่จะสะท้อนปัญหาในการบริหารจัดการให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 21 ให้ความสำคัญถึงสิทธิและการเลือกตั้งไว้ว่า (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตนโดยตรง หรือผ่านผู้แทนซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยอิสระ (2) บุคคลมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค (3) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา และอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงกันอย่างทั่วไปและเสมอภาค และการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนน

โดยอิสระอย่างอื่นทำนองเดียวกัน (กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551 : 26)

ดังนั้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะเป็นกระบวนการที่ไม่อาจจะขาดได้ เพราะการเลือกตั้งหมายถึง การที่ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเลือกตัวแทนตนให้ไปทำหน้าที่แทนตนในการปกครองประเทศหรือปกครองท้องถิ่น การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งโดยสะอาด บริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่มีการให้อามิสสินจ้าง หรือบังคับขู่เข็ญผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และยังคงเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอิสระในการใช้สิทธิของตนเอง

การกระจายอำนาจสู่การปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน ต้องยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่นเกิดความรับผิดชอบ และห่วงแทนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเชื่อมั่นในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2518 : 6-7) โดยประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ

ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งจะเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนใช้ดุลพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการของท้องถิ่น นับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่นจะได้ใช้ความรู้ความสามารถบริหารงานท้องถิ่น เกิดความคุ้นเคยมีความชำนาญ ในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป

2. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบี่ยงเบน การปกครองตนเองคือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยต่าง ๆ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงประชามติ (Referendum) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหาและช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน (อนันต์ อนันตกุล, 2521 : 6-7)

นอกจากนี้ การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หรือการกระจายอำนาจไปในระดับต่ำสุดคือ รากหญ้า (Grass roots) ซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย

ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดอันหนึ่งก็คือการขาดรากฐานในท้องถิ่น (ลิซิต ซีริเวคิน, 2525 : 3)

1. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลเนื่องจากความจำเป็นบางประการ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539 : 28-29)

2. ภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวางนับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากงบประมาณที่เพิ่มขึ้น ในแต่ละปีตามความเจริญเติบโตของบ้านเมือง

3. รัฐบาลมีอาจจะดำเนินการในการสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาหรือจัดบริการโครงการในท้องถิ่น โดยรูปแบบที่เหมือนกันย่อมไม่บังเกิดผลสูงสุด ท้องถิ่นย่อมรู้ปัญหาและเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าผู้ซึ่งไม่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด

4. กิจกรรมบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง

หากมีการปกครองท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลส่วนกลางจะมีหน้าที่เพียงแต่ควบคุมดูแลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพื่อให้ท้องถิ่นได้มีมาตรฐานในการ

ดำเนินงานและแบ่งเบาภาระทำให้รัฐบาลในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนก็ต้องเป็นผู้ที่รู้จักปัญหาและความต้องการ ของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลง ภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

2. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การได้รับเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการเมืองบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย ในประเทศไทย ผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น นายทองหยุด จิตตะวีระ, นายสุรินทร์ เทพกาญจนา เป็นต้น ล้วนแต่มีผลงานจากการเป็นนายกเทศมนตรีหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาก่อน จนสามารถประสบความสำเร็จเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ (วิญญู อังคณารักษ์, 2519)

3. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง

การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานพัฒนาชนบทที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้น จะต้องมาจากการริเริ่มช่วยเหลือตนเองของท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน โดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระ ในการปกครองตนเอง ซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง มิเช่นนั้นแล้ว การพัฒนาชนบทจะเป็นลักษณะ “หยิบยื่นยัดใส่ หรือกึ่งหยิบยื่นยัดใส่” เกิดความคาดหวัง ทุกปีจะมี “ลาถลอย” แทนที่จะเป็นผลดีต่อท้องถิ่นกลับสร้างลักษณะการพัฒนาแบบพึ่งพาไม่ยอมช่วยเหลือตนเอง อันเป็นผลทางลบต่อการพัฒนาพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย (ลิขิต ธีรเวคิน, 2550) ดังนั้น การกระจายอำนาจจึงจะทำให้เกิดลักษณะการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการพัฒนาชนบทอย่างยิ่ง

สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่การปกครองท้องถิ่นไม่สามารถเดินหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ คือ ระบบราชการ ซึ่งระบบราชการ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่เคยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่ ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ด้วยเหตุผลจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองประเทศจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น ปัจจุบันสภาพบ้านเมืองในยุคปัจจุบัน

เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง เมื่อเปรียบเทียบกับยุคสมัย พ.ศ. 2475 ที่ทางด้านกายภาพของประเทศ ด้านการคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานระหว่างหัวเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีช่องว่างของความแตกต่างเป็นอย่างมากเมื่อมีการเปรียบเทียบกับเมืองกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวงของประเทศ

ดังนั้น บทบาทของการบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงโดยยุคสมัยแรก ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ชุมชนต่าง ๆ ทุกระดับทั่วประเทศยังขาดความพร้อมในทุก ๆ ด้าน จึงจำเป็นต้องมีตัวแทนของการบริหารจากส่วนกลาง มาทำหน้าที่ปกครองในส่วนราชการภูมิภาคที่ปกครอง จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ไปก่อน แต่ปัจจุบันระยะเวลาผ่านเลยมากกว่า 80 ปี ช่องว่างของความแตกต่างทางกายภาพของชุมชนทุกระดับทั่วทั้งประเทศได้หายไป เพราะโลกมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด ทำให้การเข้าถึงระหว่างเมืองกรุงเทพมหานครกับหัวเมืองทุกระดับทั่วทั้งประเทศสามารถเข้าถึงกันง่ายด้วยระยะเวลาเพียงไม่นาน และอีกบทบาทหนึ่งของการบริหารราชการส่วนภูมิภาคนอกเหนือจากการเข้าไปบริหารหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดชั่วคราวแทนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ให้ประชาชนในทุกระดับทั้งหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดเกิดความเข้มแข็งในทุกมิติ เพื่อที่จะส่งมอบภารกิจคืนชุมชน เพื่อกลุ่มชุมชนเหล่านั้นจะได้เข้ามาบริหารชุมชนในแต่ละระดับโดยกลุ่มชนในชุมชนเองต่อไป และที่น่าเป็นข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ทรบไต้ที่ระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาคเข้มแข็งมากขึ้น

อย่างต่อเนื่องเมื่อใด เมื่อนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจะอ่อนแอมากขึ้นเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป จัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งขึ้น โดยมีลักษณะหรือองค์ประกอบที่มีความคล้ายคลึงกันทั่วประเทศ แต่ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป อาจจะมีหลายประเภทก็ได้ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, ม.ป.ป.) เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปของประเทศไทยจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท (สิวพร สุขเอียด, ม.ป.ป.) ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแลเทศบาลมีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาเทศบาล และนายกเทศมนตรีโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแล (โดยแบ่งออกเป็นเทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมี นายอำเภอ เป็นผู้กำกับดูแล

2. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีลักษณะหรือองค์ประกอบบางประการแตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่ว ๆ ไป ความแตกต่างนี้สืบเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะ

ของท้องถิ่นนั้น ๆ เอง เช่น เป็นท้องถิ่นที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก เป็นท้องถิ่นที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น หรือเป็นท้องถิ่นที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก (สมคิด เลิศไพฑูรย์, ม.ป.ป.) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (กทม.) มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาเมืองพัทยา นายกเมืองพัทยา

ความสำคัญของท้องถิ่นกับการเลือกตั้งคุณภาพ

เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ลิขิต ธีรเวคิน, (2525) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

- การปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง
- เป็นการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
- เป็นโรงเรียนฝึกหัดประชาธิปไตย
- การปกครองตนเองในรูปแบบของการกระจายอำนาจ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นองค์กรที่ช่วยฝึกการบริหารราชการแผ่นดิน

การกระจายอำนาจที่อยู่ในรูปแบบการปกครองท้องถิ่นจึงเป็นฐานรากที่สำคัญในการนำพาประเทศไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แข็งแกร่ง เพราะเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ซึ่งถ้าติดตามประวัติศาสตร์ในด้านมุมมองของการสร้างการเลือกตั้งให้มี

คุณภาพนั้น เราสามารถย้อนไปสู่อดีตที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของประเทศที่เรียกว่าเป็นการปฏิวัติประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 ในมุมหนึ่งของเหตุการณ์นั้น ในหลวงรัชกาลที่ 7 ทรงให้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ The New York Times ฉบับประจำวันที 28 เมษายน พ.ศ. 2474

เรากำลังเตรียมออกพระราชบัญญัติเทศบาลชั้นใหม่ เพื่อทดลองเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ประชาชนจะมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล...ข้าพเจ้าเห็นว่าสิทธิการเลือกตั้งของประชาชนควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนควรมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่น เรากำลังพยายามให้การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น

พระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้นว่า...**ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น** (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539 : 123-124)

จากพระราชดำรัสที่กล่าวข้างต้น จึงเป็นที่ประจักษ์และไม่แปลกใจเลยว่า ทำไมสภาพประชาธิปไตยของประเทศไทยในวันนี้ ที่มีปัญหาล้มลุกคลุกคลานมาตลอด เดียวมีการเลือกตั้ง เดียวมีการยึดอำนาจประเทศ สลับเป็นวงจรกันไป

ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน เพราะเป็นก้าวอย่าง ที่ผิดพลาด ไม่ให้ความสำคัญบทบาทการกระจายอำนาจ มองข้ามจุดเริ่มต้นของชุมชนซึ่งเป็นที่รวมของท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของประเทศ ไม่ให้ความสำคัญในการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีการเรียนรู้ในการบริหารท้องถิ่น เพื่อสร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมให้เกิดเป็นความแข็งแกร่งและเข้มแข็งและพัฒนาการเป็นภาพใหญ่ของการบริหารประเทศ สิ่งที่เป็นตัวอย่างของความล้มเหลวที่เห็นได้ง่าย ๆ ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎรของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มาจากกลุ่มข้าราชการระดับสูงที่มีบทบาททางด้านการบริหาร หรือกลุ่มตระกูลที่มียศศักดิ์ทางสังคม หรือกลุ่มอิทธิพลที่มีอำนาจต่าง ๆ อยู่ในมือไม่ว่าทางเศรษฐกิจ ทางการเมืองหรือทางสังคม จะหาตัวแทนจากผู้มีฐานะทางการเงินที่ไม่ร่ำรวย และตระกูลเล็ก ๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก ค่อนข้างยากหรือหาได้น้อย เพราะถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่มีความสามารถเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษทางสังคมจริง ๆ ก็ไม่สามารถขึ้นมาเป็นชนชั้นนำในสังคมได้เลย จึงเป็นที่มาของปัญหาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย เพราะเมื่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวเข้ามาอยู่บนเวทีระดับชาติและบริหารจัดการประเทศแล้ว เชื่อว่าจะให้ความสำคัญกับสิ่งที่ตนเองเกี่ยวข้องมากกว่าที่จะให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนจริง ๆ

การเลือกตั้งที่เริ่มต้นจากสนามของท้องถิ่น จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพราะถือได้ว่าเป็นการพัฒนาการประชาธิปไตยโดยเฉพาะรูปแบบจากการเลือกตั้งของระดับท้องถิ่นและอื่น ๆ

เช่น การตรวจสอบความสนใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นว่ามีสูงมากเพียงใด โดยเปรียบเทียบได้จากระดับการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น ความเข้มข้นในการแข่งขันและช่วงชิงที่นั่งในสภาท้องถิ่นของผู้สมัครลงแข่งขันรับเลือกตั้งท้องถิ่น บทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่น ทั้งที่สังกัดพรรคการเมืองที่มีขนาดใหญ่และขนาดเล็ก รวมถึงบทบาทผู้สมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่นที่ไม่สังกัดพรรคการเมือง ฯลฯ ผลการเลือกตั้งท้องถิ่นสามารถแสดงถึงการตอบสนองของประชาชนในท้องถิ่น ที่มีต่อบทบาทที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในท้องถิ่นใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทิศทางของนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เรียกได้ว่าเป็นสนามระดับล่างที่เปิดโอกาสสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้การมีส่วนร่วมโดยเฉพาะกับการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละชุมชนได้เป็นอย่างดี

การเลือกตั้งท้องถิ่น (Local Election) จึงหมายถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเข้าไปบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government) โดยมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวจะเป็นพลเมืองซึ่งอาศัยอยู่ในเขตปกครองท้องถิ่น ตั้งแต่ในระดับเมืองหรือจังหวัดต่ำลงมา โดยมีชื่อเรียกเขตการปกครองท้องถิ่นแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยจะมีเขตการปกครองที่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล แต่ในสหรัฐอเมริกาจะมีเขตการปกครอง ตัวอย่างเช่น เคาน์ตี (County) เทศบาล (Municipal) ทาวน์/ทาวน์ชิพ (Town/Township) เป็นต้น

การเลือกตั้งท้องถิ่นจะเป็นเพียงเรื่องมีหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ทั้งหมดที่บอกถึงความเป็นประชาธิปไตยที่มีอยู่ เพราะการปกครองท้องถิ่นตามหลักการสากลจะให้ความสำคัญกับการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นประโยชน์ต่ออยู่กับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง จากการร่วมคิดร่วมทำกิจการสาธารณะด้วยตนเองอย่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ประชาชนในท้องถิ่นจึงไม่ควรมีบทบาทเพียงแคไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทติดตามและตรวจสอบการทำงานของตัวแทนและฝ่ายบริหารในระดับท้องถิ่นที่ได้เลือกตั้งเข้าไปบริหารงานองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือรัฐบาลท้องถิ่นเพราะมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง จึงสรุปได้ว่าการกระจายอำนาจในรูปแบบการปกครองท้องถิ่นเป็นฐานรากที่สำคัญในการนำพาประเทศไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แข็งแกร่ง และแน่นอนว่าปัจจัยดังกล่าวต้องอยู่บนเครื่องหมายที่เรียกว่า พลเมืองต้องมีคุณภาพด้วย ซึ่งพัฒนาการของพลเมืองคุณภาพนั้น ต้องเริ่มต้นจากประชาชน ประชาชนหมายถึง คนทั่วไป พลเมือง (พละ + เมือง) หมายถึง ประชาชนที่เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เสียสละทำงานเพื่อประโยชน์ ของส่วนรวม

โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ เป็นผู้มี “จิตอาสา” หรือ บางครั้ง ก็เรียกว่า “มีจิตสำนึกสาธารณะ” ส่วนคำว่า พลเมืองคุณภาพนั้น หมายถึง พลเมืองที่สามารถ ทำหน้าที่ได้ตามหลักการพื้นฐานความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิเสรีภาพ เคารพ กฎหมายและกติกาสังคม และมีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมทั้งมีวิถีประชาธิปไตย ในชีวิตประจำวัน และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย สำหรับจิตสำนึก สาธารณะนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติ แต่ต้องเกิดจากพลเมืองที่กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง และหมั่นทำเป็นประจำจากเรื่องเล็ก ๆ ไปสู่ เรื่องใหญ่ จากเป็นผู้มี “จิตอาสา” กลายเป็นผู้มี “จิตสำนึกสาธารณะ” ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ไม่ได้มี ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ไม่ได้อยู่ที่ฐานะ ชาติตระกูล หรือระดับการศึกษา หากแต่อยู่ที่การฝึกฝน อบรม บ่มเพาะความประพฤติและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัยประจำตัว (สำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้ง, 2563 : 23)

การพัฒนาประชาชนไปสู่พลเมืองที่มี คุณภาพนั้น จึงต้องเริ่มต้นจากระดับท้องถิ่นเป็น สำคัญ ซึ่งแน่นอนว่าบทบาทดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่ง ของหน้าที่ที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องทำให้เกิดขึ้น เพื่อนำผลไปสู่ภารกิจในการ จัดการเลือกตั้งที่โปร่งใสและยุติธรรม เป็นไป ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 22 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจให้คณะกรรมการ

การเลือกตั้ง ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษาและองค์กรเอกชนในการ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนเกี่ยวกับการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งคณะกรรมการ การเลือกตั้งได้ให้ความสำคัญกับพลเมืองคุณภาพ เพราะพลเมืองคุณภาพ คือ แกนหลักในการผลักดัน การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้มีความเข้มแข็ง คัดสรรนักการเมืองที่มีคุณภาพ เข้าสู่ระบบการเมืองไทย

เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ การเมืองการปกครอง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สร้างพลเมืองที่มีวัฒนธรรมการเมืองที่ดี ไม่ซื้อสิทธิ ไม่ขายเสียง ขจัดนักการเมืองโกงกินออกจากเวที การเมือง มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม ทางการเมืองซึ่งเป็นหัวใจหลักของการแก้ปัญหา ในครั้งนี้ จึงอยู่ที่การสร้างต้นน้ำให้ใสสะอาด ปลุกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนในฐานะ เจ้าของอำนาจอธิปไตยให้มีคุณลักษณะของ พลเมืองคุณภาพ การเลือกตั้งท้องถิ่นจึงเปรียบ เสมือนช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในระดับท้องถิ่นตามสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจตัดสินใจ ทางการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดของ การมีประชากรจำนวนมาก และมีพื้นที่เขตการ ปกครองที่มีขนาดใหญ่ จึงทำให้การใช้อำนาจของ ประชาชนด้วยตนเองโดยตรง เพื่อทำการตัดสินใจ ทางนโยบาย (เอกพลณัฐ ญัฐพัชร์นันท์, ม.ป.ป.) ประชาชนจึงเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันยอมเป็นไปไม่ได้

ที่ประชาชนทุกคนจะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อม ๆ กัน จึงมีความจำเป็นต้องเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนตนได้ โดยเลือกผู้ที่ตนเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมตามแนวทางที่ตนต้องการ โดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ความสำคัญของการเลือกตั้งคุณภาพดังกล่าวข้างต้นจะเกิดเป็นจริงได้จะต้องมีการพัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองคุณภาพจนนำไปสู่การเลือกตั้งคุณภาพ องค์กรที่เป็นเจ้าภาพหลัก และองค์กรที่เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งจะต้องประสานร่วมมือกัน เป็นสิ่งที่นายนิติทัตติศักดิ์มีกิจกรรมเกิดขึ้นระหว่างกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2565 ณ ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีความร่วมมือและมีการลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือระดับนโยบาย การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพ และความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

บทสรุปการกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งคุณภาพ

หลักการกระจายอำนาจโดยผ่านรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ถือได้ว่าเป็นก้าวอย่างที่สำคัญของการส่งมอบรูปแบบ

ประชาธิปไตยไปสู่ระดับล่างหรือระดับชุมชนของประเทศ เพราะเป็นสนามประชาธิปไตยที่แท้จริงที่ประชาชนโดยเฉพาะระดับล่างมีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วม เรียนรู้ในรูปแบบการเข้าไปบริหารท้องถิ่นให้กับชุมชน การเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง หรือแม้แต่ประชาชนในชุมชนเองที่เป็นผู้รับบริการก็สามารถติดตามข่าวสารและการทำงานของตัวแทนที่ตนเองเลือกเข้าไป แต่สิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความจริงใจในการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องถ่ายโอนหน้าที่และภารกิจไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้เร่งและผลักดันการโอนถ่ายอย่างเต็มรูปแบบ ไม่ใช่ถ่ายโอนเฉพาะภารกิจเพียงอย่างเดียว แต่งบประมาณและบุคลากรไม่โอนไปด้วยนั้น จะเรียกว่าได้ว่าเป็นการกลั่นแกล้งและซ้ำเติมให้ภาพลักษณ์ขององค์กรท้องถิ่นเกิดความเสียหาย เพราะการให้งานเพียงอย่างเดียว แต่เงินกับคนไม่ให้ ไม่ว่าจะองค์กรไหนก็ตามที่เจอกับสถานการณ์อย่างนี้ก็ไม่สามารถปฏิบัติงานและทำภารกิจให้สำเร็จได้

ดังนั้น เมื่อทิศทางการกระจายอำนาจไปสู่เป้าหมายตามนโยบายของรัฐบาลแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องเข้าไปบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม ก็ต้องเกิดกระบวนการคัดเลือกผู้แทนของชุมชนนั้นโดยผ่านการเลือกตั้ง และการเลือกตั้งนั้นก็เป็นหน้าที่ที่สำคัญของคณะกรรมการเลือกตั้งที่เป็นเจ้าภาพหลักในอนาคตจะทำให้

กระบวนการเลือกตั้งนั้นโปร่งใสและยุติธรรม ซึ่งแน่นอนว่าความโปร่งใสและยุติธรรมนั้นไม่ใช่มาจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งฝ่ายเดียว แต่ถ้าพลเมืองของท้องถิ่นนั้น มีคุณภาพด้วยก็ยิ่งจะทำให้เป้าหมายของการเลือกตั้งนั้นบรรลุผลได้อย่างง่ายดาย เรียกว่าเป็นบทบาทที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องปฏิบัติหน้าที่คู่ขนานไปด้วยกันให้ได้ และเมื่อฐานราก ซึ่งได้แก่ชุมชนหรือท้องถิ่นของประเทศได้รับการบ่มเพาะให้ได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแล้ว แน่แน่นอนว่าเมื่อมีการเลือกตั้งระดับประเทศความโปร่งใส

และความยุติธรรมก็จะเกิดขึ้นได้ไม่ยากเย็นนัก เป็นการเลือกตั้งที่มีคุณภาพ ซึ่งจะนำไปตามพระราชดำรัสของในหลวงสิ้นเกล้ารัชกาลที่ 7 ว่า...ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนควรมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่น เรากำลังพยายามให้การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่จะประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น นั้นเอง

บรรณานุกรม

กรมพล ท่องธรรมชาติ และคณะ. หลักประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร:

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, 2551
หน้า 26.

กิตติวัฒน์ รัตนดิลล ก ณ ภูเก็ต. กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน (พิมพ์ครั้งที่ 3),

กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, 2533.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

หน้า 28-29.

ชูศักดิ์ เทียงตรง. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2518.

ตระกูล มีชัย. การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย, กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2546.

หน้า 1-10.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. (วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2534).
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 108/ตอนที่ 156/ฉบับพิเศษ หน้า 1/4.

มานิตย์ จุมปา. คำอธิบายกฎหมายปกครองว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหาร, กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542.

ลิขิต ธีรเวคิน. แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2525.

ลิขิต ธีรเวคิน. ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย, กรุงเทพมหานคร, 2550.

วิญญู อังคนารักษ์. “แนวความคิดในการกระจายอำนาจในการปกครองท้องถิ่น”,
เอกสารประกอบการบรรยาย 2519.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (ม.ป.ป.). ประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2564
จาก <http://wiki.kpi.ac.th>.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มืออบรมหลักสูตร “พลเมืองคุณภาพ” สิงหาคม, 2563.

สิวพร สุขเอียด. ม.ป.ป. การปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 10 ธันวาคม 2564
จาก <http://wiki.kpi.ac.th>.

อนันต์ อนันตกุล. กรมการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2521 : 6-7.

เอกพลณัฐ ณัฐพัชรัตน์. (ม.ป.ป.). การเลือกตั้งท้องถิ่น. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2564.
จาก <http://wiki.kpi.ac.th>.

➤ รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.ธวัช สุดสาคร
อาจารย์ประจำคณะตำรวจศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
และ ดร.ชนกสุดา สุดสาคร
ผู้อำนวยการสถาบันฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

“

การเสริมสร้าง

ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

พลเมืองดิจิทัล และพลเมืองโลก

ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย

”

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย พลเมืองดิจิทัล และพลเมืองโลก ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.วิช สุตสาคร*

ดร.ชนกสุตา สุตสาคร**

ในโลกยุคปัจจุบัน เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าแต่ละประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสังคมเศรษฐกิจดิจิทัล โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวหน้าทันสมัยและสามารถแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้ หลายประเทศมุ่งเน้นให้พลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของตนเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizen) ที่มี “ความฉลาดทางดิจิทัลครอบคลุมทั้งความรู้ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในฐานะสมาชิกของโลก” (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient: DQ) นั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของ “ความรับผิดชอบ [ความมี]จริยธรรม [ความ]เห็นอกเห็นใจและเคารพผู้อื่น การมีส่วนร่วม และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม” (Phichitra Phetparee, 2562) คุณสมบัติพื้นฐานเหล่านี้จำเป็นต้องมีการหล่อหลอมและฝึกฝนโดยประชาชนที่มีรากฐานของความเป็น

พลเมืองคุณภาพอย่างแท้จริง ซึ่งประชาชนที่ถือว่าเป็นพลเมืองคุณภาพนั้น ต้องมี “ความรู้ดี มีความรับผิดชอบ มีคุณลักษณะ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ” (ม.ล. ชานูโชติ ชมพูนุท, 2013) กอปรกับในฐานะที่เป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย (democratic citizen) โดยประชาชนนั้นเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตยสูงสุดในการปกครองประเทศ พลเมืองคุณภาพตามวิถีประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจแก่นแท้ของความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นการเสริมสร้างความ เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่ทุกประเทศทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยให้ความสำคัญ เนื่องจากในแต่ละประเทศได้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นพลเมืองคุณภาพ เพราะ “เมื่อประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแล้ว ย่อมส่งผลต่อการสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพ... การพัฒนาให้เกิดรากฐานของสังคมที่เข้มแข็ง... [และการพัฒนาอย่าง]ยั่งยืนอย่างแท้จริง” (เลิศพร อุดมพงษ์, ม.ป.ป.)

* รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.วิช สุตสาคร อาจารย์ประจำคณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

** ดร.ชนกสุตา สุตสาคร ผู้อำนวยการสถาบันฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

เนื่องด้วย ความเป็นพลเมืองดิจิทัล มาพร้อมกับ “ความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดน” (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.) การสร้างความเป็นพลเมืองโลก (global citizen) ซึ่งหมายถึงการผลักดันให้ประชาชน รับบทบาทที่เกี่ยวข้องไม่ใช่เฉพาะในฐานะสมาชิกของสังคมในระดับท้องถิ่นและประเทศเท่านั้น แต่ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในฐานะสมาชิกหรือพลเมืองของโลกที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและอุดมการณ์ประชาธิปไตยในระดับโลกด้วย จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองคุณภาพในโลกยุคดิจิทัลที่ไร้พรมแดน แนวคิดในการสร้างความเป็นพลเมืองโลกเป็นหนึ่งในประเด็นหลักที่ได้รับความสนใจในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ครั้งที่ 67 ประจำปีพ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ที่นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เนื่องจากสมาชิกสหประชาชาติเล็งเห็นว่า นอกเหนือจากการศึกษา ซึ่งเป็นเสมือน “ประตูสู่ความเท่าเทียมในสังคม” การสร้างความเป็นพลเมืองโลก (Foster Global Citizenship) ถือว่าเป็นการเพิ่ม “ทักษะที่จำเป็น... [เพื่อ] ช่วยเสริมพลังให้บุคคลที่จะนำไปสู่การสร้างโลกยุคใหม่ที่ดีขึ้น” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ด้วยเหตุนี้ การสร้างความเป็นพลเมืองโลกจึงได้ถูกจัดให้เป็นหนึ่งในเป้าประสงค์ (target) ที่ผนวกเข้าไปในเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals:

SDG) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเริ่มต้นใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 - 2573

สำหรับประเทศไทย ถึงแม้ว่าการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (civic education) ตามวิถีประชาธิปไตยมีมาอย่างต่อเนื่อง ผลของการขัดเกลาและการพัฒนาความเป็นพลเมืองนั้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลานาน แต่ตลอดระยะเวลาที่มากกว่า 88 ปีที่ผ่านมา หลังจากประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข “ประชาธิปไตยของไทย[ก็]ยังอยู่ในสภาพล้มลุกคลุกคลาน” ปัญหาหลักของการพัฒนาพลเมืองไทยนั้นสืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนไทย “ยังเข้าไม่ถึงแก่นแท้ของความเป็นประชาธิปไตย” และ “การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนเกี่ยวกับประชาธิปไตย [ยัง] ไม่เพียงพอ” (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563) นอกจากนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่าอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการสร้างพลเมืองคุณภาพในประเทศไทยนั้น มาจากผู้นำ ผู้บริหารประเทศ และนักการเมืองไทยที่มีการทุจริตต่อหน้าที่และประพฤติมิชอบอย่างเป็นรูปธรรม และการไม่แสดงความรับผิดชอบต่อ (accountability) ต่อการกระทำผิดทำให้เกิดการนำด้วยการทำเป็นตัวอย่างที่มีขอบ (lead by bad example) ตลอดจนในปัจจุบันนั้น มีการใช้สื่อดิจิทัลในการสร้างการรับรู้กระแสข่าวสาร ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศเพื่อโน้มน้าวให้เกิดการรับรู้ที่บิดเบือน โดยการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อดิจิทัลให้ผู้ใช้งานได้รับรู้ข้อมูลที่ไม่เป็นกลาง

ซ้ำ ๆ ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และเจตคติที่โน้มเอียงของประชาชน ซึ่งอาจนำไปสู่การประเมินการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้อง และการตีความที่ไม่สมเหตุผล (irrational) จนทำให้ประชาชนคนไทยใช้สิทธิความเป็นพลเมืองในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อดิจิทัลอย่างไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม และปฏิเสธการยอมรับความแตกต่างและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้ชักนำและเบี่ยงเบนความเข้าใจที่ถูกต้องของประชาชนคนไทยเกี่ยวกับแก่นแท้ของความเป็นประชาธิปไตย และทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านลบต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ หากประชาชน “ไม่ได้รับการปรับความคิด แก่ทัศนคติ ให้มีความรู้ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ยังจะทำให้ความเป็นพลเมืองของประชาชนในประเทศหดหายไป” (ศรัณยู หมั่นทรัพย์, ม.ป.ป.)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นถึงความจำเป็นของการให้การศึกษาที่นำเสนอความรู้ที่เป็น “แก่นแท้” ของทั้งความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามวิถีประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองโลกที่สอดคล้องกับวาระสำคัญในระดับโลกตามกรอบแนวคิดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เพื่อที่จะช่วยเสริมสร้างและปฏิรูปให้ประชาชนคนไทยเปลี่ยนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก โดยผู้เขียนได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลความรู้ที่สำคัญในเรื่องของความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย (democratic citizenship) ควบคู่กับความเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship) และความเป็นพลเมืองโลก (global citizenship) จากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิด ดังนี้

พลเมืองโลก

พลเมือง
ประชาธิปไตย

พลเมือง
ดิจิทัล

พลเมืองคุณภาพ

ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย (Democratic Citizenship)

ความเป็นพลเมืองนั้น เป็นเรื่องที่มีการให้การศึกษาแก่ประชาชนคนไทยมาอย่างช้านาน มีการศึกษาและขยายความมากมายโดยนักวิชาการจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้มีความเจริญอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครอง คำจำกัดความของความเป็นพลเมือง และความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยนั้นมีจุดร่วมกัน คือ :

• ความเป็นพลเมือง :

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2563) ได้กำหนด 3 หลักการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองไว้ ซึ่งประกอบด้วย (1) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (2) การเคารพสิทธิเสรีภาพและกฎกติกาของสังคม และ (3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น สังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้การรักษาความเป็นพลเมืองนั้น “ต้องหมั่นฝึกฝนทำหน้าที่พลเมืองอย่างสม่ำเสมอ” โดยนำหลักการดังกล่าวทั้ง 3 ประการมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติจริงจนเป็นวิถีชีวิตประจำวันในฐานะพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

ในขณะที่ มูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย (ม.ป.ป.) ได้ระบุคุณลักษณะพื้นฐานของความเป็นพลเมืองไว้ 4 ประการ ได้แก่ (1)การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม (2)การเคารพเชื้อเพลิง (3) การปฏิบัติตามหน้าที่ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และ (4) การมีจิตอาสา

ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ถือว่าเป็นรากฐานของความเป็นพลเมือง ที่จำเป็นต่อการพัฒนาเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

• **ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย:** หากประชาชนสามารถปฏิบัติตนตามหลักการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองทั้ง 3 ประการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2563) ดังที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นได้ ก็จะมีคุณสมบัติที่สามารถใช้ในการดำเนินชีวิตตามวิถีของพลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่าจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ (1) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (2) การเคารพสิทธิเสรีภาพ กฎหมายและกติกาสังคม (3) การมีจิตอาสาและจิตสำนึกสาธารณะ โดยยึดมั่น “ความเป็นธรรมของสังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การวิเคราะห์วิจจัย การติดตามตรวจสอบ การคัดค้านและเสนอแนะ เป็นต้น” (4) ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วม (5) การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ใช้เหตุและผลในการตัดสินใจ โดยไม่ใช้อารมณ์และความรุนแรง และ (6) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง คุณลักษณะหลัก ๆ ทั้งหมด 6 ประการนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของมูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย ตามรายละเอียดในภาพ 2

องค์ประกอบสำคัญในการเสริมสร้างประชาชนให้มีความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ควรเริ่มจากการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยตระหนักและมั่นใจในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

และมีทักษะในการมีส่วนร่วมทั้งทางสังคม ทาง เศรษฐกิจ และทางการเมือง ทั้งนี้ หากประชาชน “เข้าใจหลักประชาธิปไตยแตกต่างกันไปคนละทิศละทาง ประชาธิปไตยก็อาจล่มสลายได้” ซึ่งหลักประชาธิปไตยนั้น ประกอบด้วย 6 หลัก คือ (1) หลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน (2) หลักสิทธิและเสรีภาพ (เมื่อประชาชน “มีสิทธิ ย่อมต้องมีหน้าที่ [ของความเป็นพลเมือง] และเมื่อมีเสรีภาพ ย่อมต้องมีความรับผิดชอบ [ของความเป็นพลเมือง] ด้วย”) (3) หลักความเสมอภาค (4) หลักภราดรภาพ (5) หลักเหตุผล และ (6) หลักนิติธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563) อย่างไรก็ตาม ในสังคมของโลกดิจิทัลปัจจุบัน ความเข้าใจหลักประชาธิปไตยเหล่านี้นี้อาจไม่เพียงพอ ประชาชนยังต้องมีศักยภาพในการคิดเชิงวิพากษ์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ เพื่อปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตย อันเป็นทักษะพื้นฐานของ

ความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม เนื่องด้วยในโลกดิจิทัล ประชาชนจำเป็นต้องรู้เท่าทันกับการใช้สื่อดิจิทัลที่มีจิตสำนึกสาธารณะอย่างเข้มแข็ง และมีทักษะในการใช้สิทธิและเสรีภาพในฐานะพลเมืองตามหลักประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดยไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี เพื่อสามารถแสดงออกทางความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ผ่านสื่อดิจิทัลและบนโลกออนไลน์ และสามารถใช้การคิดเชิงวิเคราะห์ในการติดตามตรวจสอบสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐ นายทุน หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยเหตุนี้จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าประชาชนคนไทยทุกคน ทั้งเด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ล้วนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนัก เรียนรู้ และเข้าใจความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ภาพ 2 คุณลักษณะของความเป็นพลเมือง และพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ที่มา : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย, ม.ป.ป.)

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้นิยามความเป็นพลเมืองดิจิทัลไว้ว่า คือการเป็น “พลเมืองผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้าใจ บรรทัดฐานของการปฏิบัติตัวให้เหมาะสม และมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี...” ซึ่งตรงกับนิยามที่ Ribble (2018) ได้ให้ไว้ว่า การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลจะต้องเป็นพลเมืองที่สามารถประพฤติปฏิบัติตนเพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมและมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้พลเมืองผู้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะต้องตระหนักถึงความปลอดภัย (Be Safe) และผลกระทบหรือผลพวงที่อาจเกิดจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ความเป็นพลเมืองดิจิทัลต้องมาพร้อมกับทักษะความรู้ความสามารถ (Be Savvy) ในการสื่อสารและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารที่มีสาระและประโยชน์ต่อผู้อื่นผ่านสื่อดิจิทัลและสังคมออนไลน์ และในทางกลับกันพลเมืองดิจิทัลผู้รับข้อมูลข่าวสารออนไลน์ต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ ในการรับรู้และแยกแยะข้อมูลที่จริงและเท็จ สุดท้ายความเป็นพลเมืองดิจิทัลคือการมีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์ (Be Social) ซึ่งต้องมาพร้อมกับความสามารถในการเห็นอกเห็นใจ (empathy) และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์ ตลอดจนการให้ความเคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น การเคารพกฎเกณฑ์

กติกา และยึดมั่นความเป็นธรรมและจริยธรรม “เพื่อสร้างความสมดุลของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข” (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.)

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าพลเมืองดิจิทัลต้องเป็นพลเมืองที่มีความรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ รวมถึงมี “ความรับผิดชอบ มีจริยธรรม เห็นอกเห็นใจและเคารพผู้อื่นมีส่วนร่วม และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม” (Phichitra Phetparee, 2562) อนึ่ง จากข้อสรุปนี้คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดิจิทัลนั้นสามารถจำแนกออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านความรู้การใช้สื่อสารสนเทศออนไลน์ หรือความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient: DQ) (2) มิติด้านจริยธรรม ซึ่งครอบคลุมถึงความปลอดภัย ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรม และความเคารพผู้อื่นโดยเฉพาะในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ และ (3) มิติด้านการมีส่วนร่วมทั้งทางสังคมและการเมือง โดยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณผ่านสื่อออนไลน์ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) นอกจากนี้สถาบันสื่อเด็กและเยาวชนได้เสนอแนะให้พลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ทุกคน ทั้งเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ เสริมสร้างทักษะของความเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 8 ประการ (Praornpit Katchwattana, 2019) โดยสรุปพอสังเขปดังนี้:

ทักษะของความเป็นพลเมืองดิจิทัล

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity)
2. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management)
3. ทักษะในการคิดวิเคราะห์ที่มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking)
4. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management)
5. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management)
6. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ใช้งานทั้งไบนโลกออนไลน์ (Digital Footprints)
7. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management)
8. ทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy)

ทักษะทั้ง 8 ประการนี้ เปรียบเสมือนข้อปฏิบัติที่พลเมืองดิจิทัลทุกคนพึงกระทำ พลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพนั้นควรมีชุดทักษะที่ประกอบด้วยความรู้ดิจิทัล (digital literacy) ทั้งในเชิงเทคโนโลยีและการคิดขั้นสูง ความรู้การป้องกันตนเองจากความเสี่ยงต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ พร้อมทั้งความเข้าใจถึงสิทธิ ความรับผิดชอบ และมีจริยธรรม ตลอดจนความสามารถในการมีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ ชุดทักษะความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นสมรรถนะสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองในโลกดิจิทัล แต่ตามความเป็นจริงของโลกดิจิทัล

นั้น เป็นโลกที่ไร้พรมแดน และสมาชิกของสังคมบนโลกดิจิทัลนี้ ถึงแม้ว่ามีความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม และอาศัยอยู่กันคนละมุมโลกก็ตาม ก็สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลติดต่อสื่อสารกันได้ มีปฏิสัมพันธ์กันได้ แบ่งปันข้อมูลข่าวสารกันได้ ด้วยเหตุนี้ พลเมืองในสังคมโลกปัจจุบันต้อง “ตระหนักถึงความเชื่อมโยงและการพึ่งพาอาศัยกันในระดับโลก... มีจิตสำนึกร่วมถึงปัญหาในระดับโลก..” มีความสามารถในการเข้าใจและ “เชื่อมโยงปรากฏการณ์ระหว่างท้องถิ่นกับโลก และ[มี]ทักษะการทำงานร่วมกับผู้คนที่มีความแตกต่างทั้งในเชิงภาษา วัฒนธรรม และเชื้อชาติ” (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) ดังนั้นในโลกปัจจุบัน การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามวิถีประชาธิปไตยนั้น อาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประชาชนคนไทยให้เป็น “พลเมืองคุณภาพ” อย่างสมบูรณ์แบบและยั่งยืน จึงจำเป็นต้องยกระดับความเป็นพลเมืองของประเทศไทยให้มีความเป็นสากล โดยส่งเสริมให้มีความเป็นพลเมืองโลกที่สอดคล้องตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDG) ขององค์การสหประชาชาติ

ความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship)

เนื่องด้วย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบัน ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างคนในแต่ละประเทศสะดวกรวดเร็ว จนทำให้โลกของเราในศตวรรษที่ 21 ดูคับแคบลง กอปรกับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ

จากหนึ่งประเทศ สามารถทำให้เกิดกระแสในสังคม เป็นที่พูดถึงในวงกว้าง และแพร่กระจายออกไป นอกประเทศอย่างรวดเร็ว (viral) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ หรือมีผลพวงทั้งในเชิงบวกและลบในสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองของโลกได้ การเสริมสร้างความ เป็นพลเมืองโลกนั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเพิ่มศักยภาพของความเป็นพลเมืองดิจิทัล ตามวิถีประชาธิปไตยที่ต้องยึดและปฏิบัติตามหลัก ประชาธิปไตย พร้อมทั้งมีชุดทักษะความรู้ดิจิทัล ให้มีความรู้เท่าทันเพื่อการรับมือกับปัญหาหรือ ปรากฏการณ์ที่มาจากสื่อดิจิทัล สามารถเชื่อมโยง และ “แสดงออกต่อสถานการณ์โลกในประเด็น ต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบ มีส่วนร่วม และ มุ่งเน้นความเป็นธรรม” (มูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้าง พลเมืองไทย, (ม.ป.ป.)

ในประเทศไทย หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ได้มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพของคนไทย ตามนโยบายของรัฐบาลมาโดยตลอด ซึ่งรวมถึง การสร้างประชาชนคนไทยให้เป็นพลโลก หรือ พลเมืองโลก โดยได้กล่าวในวิสัยทัศน์ของหลักสูตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ไว้ว่า การศึกษาไทย “มุ่งพัฒนา ผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็น พลโลก...” นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา (2561) ได้จัดทำงานวิจัยเพื่อสร้าง ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการศึกษาเพื่อความเป็น พลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCE) ตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ

องค์การสหประชาชาติ โดยในงานวิจัยนี้ ได้ให้ คำจำกัดความของคุณลักษณะความเป็นพลเมือง โลกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ “ความรู้และความเข้าใจ (knowledge) การรู้และการรู้เท่าทัน (literacy) ทักษะ (skills) และ ค่านิยมและทัศนคติ (values and attitudes)” และได้ทำการศึกษานโยบาย และแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก ในต่างประเทศที่มีการปฏิบัติดีเด่น เช่น สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย และ สิงคโปร์ ซึ่งประเทศ เหล่านี้ รวมถึงองค์การสหประชาชาติ ให้ความสำคัญและความหมายของความเป็นพลเมืองโลก ดังนี้:

- สหราชอาณาจักรเน้นให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนของประเทศ “มีความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นในการสร้างโลกที่ยั่งยืน อัน ประกอบด้วย มีการรับรู้ความแตกต่างหลากหลาย โลกาภิวัตน์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีทักษะ การคิดวิเคราะห์ การสร้างความคิดเห็นของตนเอง การร่วมมือกัน และการจัดการกับความขัดแย้ง มีพันธกรณีต่อความเสมอภาคและเท่าเทียม ของสังคม การเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมี ความมั่นใจในตนเอง”

- ออสเตรเลียมุ่งเน้นให้พลเมืองของ ประเทศ “มีคุณธรรมคัจจริยธรรม ซาบซึ้งความ เป็นชาติ เข้าใจวัฒนธรรมชนเผ่า สร้างคุณค่า ประชาธิปไตย เป็นมิตรเพื่อนบ้าน อุทิศตนเพื่อ ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อตนเองสู่สากล”

- สิงคโปร์ให้ความหมายความเป็น พลเมืองโลกไว้ว่า “เป็นพลเมืองที่มีความห่วงใย (concerned citizen) หมายถึง ผู้ที่เป็นรากเหง้า

ของสิงคโปร์ มีความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองอย่างเข้มแข็ง รู้เรื่องราวของสิงคโปร์และโลก และมีส่วนร่วมในการทำชีวิตของคนที่อยู่รอบ ๆ ดีขึ้น”

- องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก โดยได้ระบุการสร้างความเป็นพลเมืองโลกให้เป็นหนึ่งในประเด็นหลักในด้านการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน และได้จัดให้อยู่ในกรอบการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่เรียกว่า “เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน” (Sustainable Development Goals: SDG) ซึ่งเริ่มต้นใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2573 (ค.ศ. 2015 - 2030) ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย (goals) 169 เป้าประสงค์ (targets) พร้อมทั้งได้กำหนดให้การสร้างความเป็นพลเมืองโลกอยู่ในเป้าประสงค์ (target) ที่ 4.7 ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา(เป้าหมายที่ 4: SDG 4)ซึ่งเป้าประสงค์ 4.7 มุ่งเน้น :

“4.7 สร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมืองของโลกและความนิยมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี 2573”

จากการศึกษาข้อมูลที่น่าเสนาอามา จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21

ที่มีคุณภาพนั้น ไม่ได้จำกัดความอยู่กับการเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยหรือพลเมืองดิจิทัลเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความเป็นพลเมืองโลกควบคู่ไปด้วย ดังนั้น เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของชาติในยุคดิจิทัลให้เป็นพลเมืองคุณภาพอย่างสมบูรณ์แบบและอย่างยั่งยืน ผู้เขียนได้ทำการสรุปคุณลักษณะของ “ความเป็นพลเมืองคุณภาพ” ที่เหมาะสมกับบริบทของประชาชนคนไทย ดังรายละเอียดตามตาราง “คุณลักษณะความเป็นพลเมืองคุณภาพในบริบทประเทศไทย”

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพนั้น เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนคนไทยมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจแก่นแท้ของความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ซึ่งเริ่มจากการเลี้ยงดูสั่งสอนในครอบครัว การเรียนรู้จากสถานศึกษา รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เพื่อสั่งสมค่านิยมและอุดมการณ์จนเป็นวัฒนธรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย แต่ที่ผ่านมา ประชาชนคนไทย รวมถึงผู้บริหารประเทศมีความประพฤติมิชอบที่ผิดหลักประชาธิปไตยและจริยธรรม ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ที่ไม่ถูกต้อง ผิงรากลึกจนเป็นวิถีชีวิต เช่น การฉ้อโกง การเอารัดเอาเปรียบเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การจ่ายและรับเงินสินบน การรับเงินซื้อเสียง การใช้เครือข่าย

คนรู้จัก (connection) การฝากคนเข้าทำงาน ฯลฯ ดังนั้น การเสริมสร้างประชาชนคนไทยให้เป็นพลเมืองคุณภาพ มิใช่เริ่มจากการสั่งสอนโดยสถาบันครอบครัวและสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการขัดเกลาพฤติกรรมของประชาชนคนไทยในทุกระดับชั้น รวมถึงผู้บริหารระดับสูง ให้มีความเป็นพลเมืองคุณภาพอย่างแท้จริง เพื่อเป็นแบบอย่างพลเมืองที่มีคุณภาพให้เยาวชนคนรุ่นหลังเจริญรอยตามได้

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าการศึกษาเพื่อเพาะบ่มและสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองไทยมีมาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 แต่ก็เห็นได้ว่าไม่เพียงพอต่อการสร้างทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพได้อย่างแท้จริง ดังนั้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองไทยให้ทันสมัยตามยุคดิจิทัล การให้การศึกษาที่นำเสนอความรู้ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยมของความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามวิถีประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองโลกที่สอดคล้องกับนโยบายความเป็นนานาชาติ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย ทั้งนี้ การสร้างความเป็นพลเมืองโลก (foster global citizenship) เป็นหนึ่งในเป้าประสงค์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของแนวทางการพัฒนาโลกยุคใหม่ให้ดีขึ้นขององค์การสหประชาชาติ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ “คนไทยเพียง 1 ใน 4 เท่านั้นที่ทราบเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน...” ตามคำกล่าวของผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2020 ที่ผ่านมา

จากการสรุปดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะสำหรับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย ดังนี้ :

- ควรมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนคนไทยทุกเพศ ทุกวัย ในทุกภาคส่วน และทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศ มีโอกาสและส่วนร่วมในโครงการการศึกษาเรียนรู้ความเป็นพลเมืองคุณภาพตลอดชีวิต (lifelong quality citizenship education program) และการเรียนรู้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเป็นพลเมือง โดยมีองค์กรภาครัฐ หรือเอกชน (เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ : สสส. มูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย ฯลฯ) ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการฯ ทั้งนี้ เพื่อการยกระดับศักยภาพของความเป็นพลเมืองไทยให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืนตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ตลอดจนเพื่อเป็นการส่งเสริมนโยบายขององค์การสหประชาชาติที่ว่า “การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความเป็นพลเมืองโลก... ช่วยพัฒนาคน ทำให้คนสามารถปรับเปลี่ยนโลกให้น่าอยู่มากขึ้นได้ การสอนให้คนรู้จักการพัฒนาที่เป็นประโยชน์และยั่งยืนจะทำให้คุณภาพ [และสุขภาพ] ชีวิตของคนในโลกดีขึ้นได้...”

ตาราง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองคุณภาพในบริบทประเทศไทย

พลเมือง คุณภาพ คุณลักษณะ	พลเมืองประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้ง, 2563)	พลเมืองดิจิทัล (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2661)	พลเมืองโลก (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2561)
ความรู้ (Knowledge)	อำนาจอธิปไตย การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ไทย	การใช้สื่อสารสนเทศออนไลน์	ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง ของโลก ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของโลก การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเข้าใจอันดีระหว่าง ประเทศ ความเชื่อมโยง ของโลก ความเป็นไปของโลก ความรู้ที่สำคัญทั้งในระดับ ท้องถิ่น ชาติ และโลก
	ประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ความรับผิดชอบ สันติภาพ/ภราดรภาพ กฎหมายและกระบวนการ ยุติธรรม ความเสมอภาค ความเป็นธรรมในสังคม สิทธิมนุษยชน		
การรู้เท่าทัน (Literacy)	รัฐธรรมนูญ		สิ่งแวดล้อมและนิเวศ เศรษฐกิจและการเงิน
	กฎหมาย สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความเป็นพลเมือง การรู้เท่าทันสื่อ		
ทักษะ (Skills)	ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	การรักษาข้อมูลส่วนตัว การจัดสรรเวลา หน้าจอ การรับมือกับการคุกคามทาง โลกออนไลน์ (cyber bullying) การบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้ บนโลกออนไลน์ (digital footprints) การรักษาความปลอดภัยของตนเอง	ความสามารถด้านภาษา รู้ภาษาอื่นนอกจากภาษาไทย ความสามารถในการเรียนรู้ ตลอดชีวิต การทำงานเป็นทีม ของคนต่างวัฒนธรรม
		ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ	
	การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา กล้าทำทาบกับความยุติธรรมและ ความไม่เท่าเทียม แสดงความคิดเห็น นำเสนอจุดยืน ข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุผล มีวินัยและรับผิดชอบต่อตนเอง/ ครอบครัว/สังคม การมีส่วนร่วม		
ค่านิยมและ ทัศนคติ (Values and Attitudes)	ความรักและยึดมั่นสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพ ขนบธรรมเนียมประเพณี และ วัฒนธรรมไทย จิตสำนึกความรักชาติ และความเป็นพลเมืองไทย	การเห็นอกเห็นใจ (empathy)	มีความรู้สึกถึงการเป็นพล พลเมือง การพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความอยากรู้ มีความเชื่อว่า ตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลง โลกได้ มีทัศนคติทางบวก ต่อโลก มีความรับผิดชอบ ต่อสิ่งแวดล้อม
		การรักษาอัตลักษณ์ที่ดีและการเห็นคุณค่าของตนเอง มีความตื่นตัวในการค้นหาข้อมูล	
	คุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดี ยึดมั่นต่อความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันทางสังคม เข้าใจคุณค่า และเคารพในความแตกต่าง มีจิตสาธารณะ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น/ปฏิบัติดีต่อบุคคลต่างวัฒนธรรม		

• รัฐบาลไทยควรมีการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลและพลเมืองโลกให้ชัดเจนในหลักสูตรการศึกษา โดยเน้นความสำคัญของการส่งเสริมคุณภาพและกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามวิถีประชาธิปไตยและพลเมืองโลก โดยควรระบุรายละเอียดองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลและพลเมืองโลก ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติให้ชัดเจน

(ตัวอย่างรายละเอียดตามตาราง “คุณลักษณะความเป็นพลเมืองคุณภาพในบริบทประเทศไทย”) ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาเยาวชนและประชาชนคนไทยให้เป็นพลเมืองคุณภาพที่ยั่งยืนตามหลักสากล โดยต้องผนวกรวมการรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทยและเชื่อมโยงกับหลักการพื้นฐานสากลที่เป็นพหุวัฒนธรรมและความเป็นนานาชาติ ตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

บรรณานุกรม

- ธวิษ สุตสาคร และคณะ. (2562). กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ผ่านสื่อใหม่. กรุงเทพฯ. หลักสูตรการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งระดับสูง รุ่นที่ 10
- ม.ล. ชาญโชติ ชมพูนุท. (2013). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Democratic Citizenship Education-DCE). สืบค้น 21 สิงหาคม 2564 จาก http://www.thaiihdc.org/web/index.php?option=com_content&view=article&id=412:-democratic-citizenship-education-dce&catid=16:2557-06-25-06-51-47&Itemid=23
- มูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย. (ม.ป.ป). พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. สืบค้น 23 สิงหาคม 2564 จาก <http://thaiciviceducation.org/th/%e0%b8%9e%e0%b8%a5%e0%b9%80%e0%b8%a1%e0%b8%b7%e0%b8%ad%e0%b8%87%e0%b9%83%e0%b8%99%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%9a%e0%b8%ad%e0%b8%9a%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%8a%e0%b8%b2%e0%b8%98%e0%b8%b4%e0%b8%9b-3/>

มูลนิธิการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย. (ม.ป.ป). หลักสูตรอบรม DEMOCRATIC CITIZENSHIP EDUCATION-DCE. สืบค้น 23 สิงหาคม 2564 จาก

<http://thaiciviceducation.org/th/%e0%b8%ab%e0%b8%a5%e0%b8%b1%e0%b8%81%e0%b8%aa%e0%b8%b9%e0%b8%95%e0%b8%a3%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%ad%e0%b8%9a%e0%b8%a3%e0%b8%a1-dce-dce-teachers-training-curriculum/>

เลิศพร อุดมพงษ์. (ม.ป.ป). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic/Citizenship Education) ในการส่งเสริมบทบาทของ ภาคพลเมืองในการเมืองระบบตัวแทน: แนวทางที่ยั่งยืนผ่านประสบการณ์จากต่างประเทศ. (น.ป.) สืบค้น 22 สิงหาคม 2564 จาก

https://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M8_272.pdf

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). คู่มือพลเมืองดิจิทัล. กรุงเทพฯ. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สืบค้น 20 สิงหาคม 2564 จาก

<https://issuu.com/songthang/docs/digitalcitizenship-book-ok>

ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (ม.ป.ป). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: รฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง. (น.ป.) สืบค้น 21 สิงหาคม 2564 จาก

<http://thaiciviceducation.org/wp-content/uploads/2017/03/5%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%AD%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B8%87-%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%A2-%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%A2.pdf>

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (ม.ป.ป). ทักษะดิจิทัล ก้าวสู่พลเมืองในศตวรรษที่ 21. สืบค้น 20 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.ops.go.th/main/index.php/knowledge-base/article-pr/1355-goto-citizens21st>

สหประชาชาติ ประเทศไทย. (2020, กันยายน 11). คำกล่าวของผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย ในการสัมมนา ‘ร่วมสร้างเส้นทางสู่ความยั่งยืนไปด้วยกัน’ ที่นิด้า. สืบค้น 29 สิงหาคม 2564 จาก <https://thailand.un.org/th/90944-khaklawkhxngphuupras-anngangsprachachatipracapraethsithy-inkarsamna>

สหประชาชาติ ประเทศไทย. (ม.ป.ป). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ. สืบค้น 27 สิงหาคม 2564 จาก <https://thailand.un.org/th/sdgs/4>

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2563). คู่มืออบรมตามหลักสูตร “พลเมืองคุณภาพ”. กรุงเทพฯ. ฝ่ายพัฒนาเครือข่าย 1 สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง. สืบค้น 21 สิงหาคม 2564 จาก https://www.ect.go.th/phichit/ewt_dl_link.php?nid=498

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานวิจัย ข้อเสนอตัวชี้วัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก ตามกรอบเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal : SDG 4.7): กรณีศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) ประสบการณ์นานาชาติ. กรุงเทพฯ. บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด. สืบค้น 22 สิงหาคม 2564 จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1636-file.pdf>

Phichitra Phetparee. (2562). พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship). สืบค้น 20 สิงหาคม 2564 จาก [https://www.thaihealth.or.th/Content/48161-%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A5%20\(Digital%20Citizenship\).html](https://www.thaihealth.or.th/Content/48161-%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A5%20(Digital%20Citizenship).html)

Praornpit Katchwattana. (2019, April 3) 8 ทักษะจำเป็น เพื่อก้าวสู่ ‘ความเป็นพลเมืองดิจิทัล’ (Digital Citizenship) & คนของศตวรรษที่ 21 อย่างภาคภูมิ. สืบค้น 20 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.salika.co/2019/04/03/8-skills-for-digital-citizenship/>

Ribble, Mark. (2018, 7 June). The Top 3 Elements of Student Digital Citizenship. Retrieved on 24 August 2021 from <https://edtechmagazine.com/k12/article/2018/06/top-3-elements-student-digital-citizenship>

➤ นายพงศกร วจัฒม์
นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง
ในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลลง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

”

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัล ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

นายพงศกร วังคำ

นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากการสำรวจพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตพบว่าปี พ.ศ. 2564 คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 10 ชั่วโมง 36 นาที โดยในวันทำงาน พบว่า มีการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยอยู่ที่ 10 ชั่วโมง 55 นาทีต่อวัน มากกว่าวันหยุดที่ใช้ 9 ชั่วโมง 49 นาที เมื่อจำแนกตามช่วงอายุพบว่า กลุ่ม Gen Z (อายุน้อยกว่า 21 ปี) มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด เฉลี่ยวันละ 12 ชั่วโมง 5 นาที รองลงมาคือกลุ่ม Gen Y (อายุ 21-40 ปี) ใช้งานเฉลี่ยวันละ 11 ชั่วโมง 52 นาที ส่วน Gen X (อายุ 41-56 ปี) ใช้งานเฉลี่ยวันละ 9 ชั่วโมง 12 นาที และกลุ่ม Baby Boomer (อายุ 57-75 ปี) ใช้งานน้อยที่สุด เฉลี่ยวันละ 6 ชั่วโมง 21 นาที ตามลำดับสำหรับกิจกรรมออนไลน์ที่กลุ่ม Gen Z ใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ เรียนออนไลน์ เฉลี่ยวันละ 5 ชั่วโมง 23 นาที รองลงมาคือ รับชมรายการโทรทัศน์ คลิปสั้น ภาพยนตร์ ฟังเพลงออนไลน์ เฉลี่ยวันละ 4 ชั่วโมง 11 นาที และติดต่อสื่อสารออนไลน์ เฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง 39 นาที ตามลำดับ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. ออนไลน์. 2564) ในขณะที่สื่อสังคมออนไลน์

ที่คนไทยใช้งานมากที่สุดในปี 2564 คือ ยูทูบ คิดเป็นร้อยละ 94.2 รองลงมาคือ เฟซบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ 93.3 และแอปพลิเคชันไลน์ คิดเป็นร้อยละ 86.2 ส่วนสื่อสังคมออนไลน์ที่มาแรงคือ แอปพลิเคชัน TikTok ก็ยังได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วโดยมีผู้ใช้บริการคิดเป็นร้อยละ 54.3 (Datareportal. Online. 2021)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศได้แทรกซึมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของประชาชนไปแล้วส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารและพฤติกรรมกรรับข้อมูลข่าวสารของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ไม่ยกเว้นแม้แต่การสื่อสารทางการเมืองซึ่งเดิมดำเนินการโดยฝ่ายการเมืองและหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักเพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองด้านต่าง ๆ เช่น การโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง การรณรงค์ทางการเมือง การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย และสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยเช่นกัน จึงอาจกล่าว

ได้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน กำลังเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ จากแนวคิดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสื่อสาร กลายเป็น “ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital Democracy)” หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Hacker and Dijk. 2000 : 1) ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโลก ทั้งยังเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ พลเมือง สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และ องค์กรระหว่างประเทศ

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจในการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ควบคุม กำกับดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรมหรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหน่วยงานธุรการสนับสนุนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) พร้อมทั้งกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งรัดการบูรณาการการบริหารการจัดการเลือกตั้งและการบริการดิจิทัล ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายประชาธิปไตย และส่งเสริมการพัฒนา

พรรคการเมือง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างเสริมความรู้พลังศรัทธา และพลังร่วมวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากการที่แผนยุทธศาสตร์ฯ ได้ให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อดิจิทัลมาใช้อย่างจริงจังนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินงานโครงการเกี่ยวกับการผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและเตรียมพร้อมการเลือกตั้ง เช่น จัดทำภาพอินโฟกราฟิกเพื่อใช้เผยแพร่ทางสื่อหนังสือพิมพ์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ จัดทำวีดิทัศน์ สปอตโทรทัศน์ สารคดีวิทยุ จัดทำระบบตอบโต้บทสนทนาอัตโนมัติ (Chat Bot) เพื่อตอบปัญหาเบื้องต้นแก่ประชาชนผ่านทางแฟนเพจสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งรวมทั้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเว็บไซต์ยูทูป เป็นต้น รวมจำนวนผู้เข้าถึงข้อมูล 908,467 บัญชีผู้ใช้งานซึ่งแม้ว่าจะยังคงน้อยเกินไปแต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ดังนั้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 อันเป็นช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป นอกจากจะผลิตสื่อและทำกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบเดิม เช่น สปอตสารคดี มิวสิควิดีโอ จัดรายการทางสถานีโทรทัศน์ ป้ายบิลบอร์ด ป้าย LED โตรัสท์ไฟสายด่วน ฯลฯ แล้ว ยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เช่น ทางแฟนเพจสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก มีจำนวนผู้รับชมข้อมูล (reach) 7,688,468 ครั้ง และทางช่อง

ECT Thailand เว็บไซต์ยูทูป มีจำนวนผู้รับชมข้อมูล (reach) 24,721,106 ครั้ง รวมทั้งผ่านทาง แอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ตาสับปรด SMART VOTE เป็นต้น จากนั้นเพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงได้จัดสรรงบประมาณให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและกรุงเทพมหานคร ทั้ง 77 แห่ง เพื่อดำเนินกิจกรรมสื่ออัตลักษณ์ท้องถิ่นไทย สร้างนวัตกรรมใหม่พร้อมใจไปเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการดำเนินการผลิตสื่อโดยนำอัตลักษณ์ในท้องถิ่นมาใช้ในการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง เช่น คลิปวิดีโอ สปอตวิทยุ ภาพอินโฟกราฟิก และสื่ออื่น ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัด แล้วนำไปเผยแพร่ทางช่องทางต่าง ๆ หรือนำไปประยุกต์ใช้กับนวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น สื่อดิจิทัล เพื่อเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงในเชิงลึกและเชิงกว้างครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

ในปีงบประมาณพ.ศ. 2564คณะกรรมการการเลือกตั้งมีภารกิจในการดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี และเป็นการเตรียมความพร้อมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ทำให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ไม่สามารถดำเนินการกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อสารทางการเมืองได้เท่าที่ควร องค์กรต่าง ๆ มีมาตรการให้พนักงานทำงานที่บ้าน (Work from Home) และเว้นระยะห่างทางสังคม จึงทำให้การสื่อสารอยู่ในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงได้นำสื่อดิจิทัลมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เช่น แฟนเพจเว็บไซต์เฟซบุ๊ก ยูทูป ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม แอปพลิเคชันไลน์ Tik Tok รวมทั้งการจัดกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบ Live Streaming Event อาทิ กิจกรรม “20 ธันวาคม กลับบ้านใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น อย่างสุจริตโปร่งใส” กิจกรรม “28 มีนาคม 64 เลือกตั้งเทศบาล เลือกตั้งวิถีใหม่ปลอดภัยใช้สิทธิ” กิจกรรม “ไทยโหวต คนไทยพร้อมใช้สิทธิ” ซึ่งเป็นการนำสื่อดิจิทัลมาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมรณรงค์เป็นครั้งแรกของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากนี้เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการใช้สื่อดิจิทัลในการบริหารจัดการงานด้านสื่อสารและประชาสัมพันธ์ต่อไปในอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งยังได้ดำเนินการเพิ่มทักษะบุคลากรด้าน “การสื่อสารประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล” โดยจัดทำโครงการพัฒนาสมรรถนะและทักษะบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ digital OECT พร้อมทั้งจัดทำบทเรียนสำหรับการฝึกอบรมทางสื่อออนไลน์ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล สื่อมวลชนสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล การเขียนข่าวประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล การผลิตสื่อออนไลน์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

รองผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่ปฏิบัติหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อจะได้นำความรู้และทักษะไปใช้ในการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อออนไลน์จะเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์อย่างมากในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ แต่ด้วยความที่เป็นสื่อใหม่ (new media) ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเพิ่งนำมาใช้ยังขาดกลยุทธ์หรือแนวทางการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นบุคลากรด้านการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วยผู้หนึ่งจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำเสนอกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งรวมทั้งการวิเคราะห์สภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการสื่อสารดังกล่าว เพื่อที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะได้มีกลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนมีความรู้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลต่อไป

แนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยดิจิทัล

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเลือกผู้ปกครองซึ่งทำหน้าที่ออกกฎหมาย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ (Przeworski, 1991 : 10 - 14) ซึ่งความคิดที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพในการชุมนุมและการพูด การไม่แบ่งแยกและความเสมอภาค สิทธิพลเมือง ความยินยอมสิทธิในการมีชีวิตและสิทธิฝ่ายข้างน้อยระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บทบาทของประชาชนในทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากเพราะประชาชนเป็นผู้ร่วมดำเนินการ เพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอาจเป็นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทน หรืออาจเป็นทางตรง เช่น การประท้วง การร้องเรียนเพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหาการติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

สังคมไทยปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ “ยุคข้อมูลข่าวสาร” (Informational Age) โดยการสื่อสารสามารถติดต่อติดกันได้ทุกที่ทุกเวลา การบริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกลายเป็นวิถีของสังคมสมัยใหม่ที่ผู้คนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่เรียกกันว่า

“สังคมออนไลน์” ในมิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งมิติทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่น ๆ จนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันที่จะขาดเสียมิได้ ทั้งนี้ ข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารกันในสังคม จะไม่ได้มาจากสื่อมวลชนแต่ฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไป กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศก็สามารถใช้งาน สร้างกระแส หรือใช้ประโยชน์จากสังคมออนไลน์ในการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การเสนอข้อเรียกร้อง การสะท้อนปัญหา การบริการสาธารณะ ฯลฯ ซึ่งอาจส่งผลต่อภาพลักษณ์และคะแนนนิยมได้ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ จึงมีการปรับตัวโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองและสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Hacker and Dijk. 2000 : 1) จึงนำมาสู่นิยามของคำว่า “ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital Democracy)” โดยนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยดิจิทัลไว้ (วีระ เลิศสมพร. 2563 : 11 - 12) ดังนี้

Jan Van Dijk นิยามคำว่า ประชาธิปไตยดิจิทัล หมายถึง การใช้สื่อดิจิทัลในการติดต่อสื่อสารทางการเมืองทั้งขณะอยู่ในสถานะเชื่อมต่อออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตและในสถานะออฟไลน์ที่ไม่ได้เชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อหนุนเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยในกรณีที่อยู่ในสถานะออฟไลน์การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเชิงกายภาพ เช่น การประชุมหรือการชุมนุมสามารถนำสื่อดิจิทัลมาช่วยในกระบวนการได้ เป็นต้น

Ilsoo Cho อธิบายว่า ประชาธิปไตยดิจิทัล หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นในระบบการเมืองแบบใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่ 1) กระบวนการตัดสินใจที่เพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมืองและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน และ 2) กระบวนการบริหารงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ

Barry Hague และ Brian Loader ให้นิยามคำว่าประชาธิปไตยดิจิทัลไว้ว่า เป็นการนำเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์พัฒนาสู่การถ่ายโอนข้อมูลเชิงดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับความเป็นประชาธิปไตย

ดังนั้น จึงสรุปความหมายได้ว่า ประชาธิปไตยดิจิทัล หมายถึง ความเป็นประชาธิปไตยในยุคสมัยใหม่ที่ภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐนำเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านทางสื่อออนไลน์ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ เว็บบอร์ด เว็บบล็อก เว็บไซต์ที่ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูป อินสตาแกรม เป็นต้น มาใช้เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในด้านข้อมูลสารสนเทศ ด้านการมีส่วนร่วมด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ด้านการบริหารงานภาครัฐ และด้านอื่น ๆ

ทั้งนี้ สามารถแบ่งระดับประชาธิปไตยดิจิทัลหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่าน

เทคโนโลยีสารสนเทศ ออกเป็น 3 ระดับ (อนุภรณ์ บุษยชัย, 2561 : 3113 - 3130) คือ

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูล ภาครัฐให้ข้อมูลแก่ประชาชน/ภาคเอกชนแบบสื่อสารทางเดียว

ระดับที่ 2 การปรึกษาหารือ (e-Engaging) ได้แก่ การให้ประชาชนร่วมให้ข้อคิดเห็น เสนอแนะ โดยเจรจาโต้ตอบผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เสวนาออนไลน์

ระดับที่ 3 การร่วมปฏิบัติ (e-Empowering) ได้แก่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย โดยมีการแสดงความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติร่วมกัน เช่น การออกเสียงออนไลน์ การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม การริเริ่มหรือเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ประชาชนเป็นหลักในการตัดสินใจ เป็นต้น ทั้งนี้ ระดับของการมีส่วนร่วมในระดับที่ 3 การร่วมปฏิบัติ นั้น ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมระดับสูงสุด

นอกจากนั้น จากสภาวะการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าของระบบสารสนเทศที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองขององค์กรทางการเมืองหรือหน่วยงานของรัฐจากเดิมอยู่ในสายการบังคับบัญชาในแนวดิ่ง แต่เครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้รูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปเป็นแนวราบสามารถแพร่กระจายได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทั้งยังสามารถสร้างพื้นที่ในการเมืองไปด้วย เนื่องจากการบริโภคข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีความสนใจต่างกันไป ทำให้เกิดเป็นชุมชนตามความสนใจร่วมกันหลายกลุ่ม รวมถึงความสนใจทางการเมือง กลุ่มสนทนา

เรื่องทางการเมือง จึงเป็นฐานรากให้เกิดชุมชนออนไลน์ในเนื้อหาทางการเมืองขึ้นได้ การเมืองจึงปรับตัวสู่ยุคดิจิทัลโดยผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีฐานะเป็นประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเป็นผู้ขับเคลื่อนส่งผลให้การสื่อสารทางการเมืองก็เปลี่ยนไปตามทิศทางเช่นนั้น การเคลื่อนไหวของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับมวลชนในช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา อาทิ เหตุการณ์อาหรับสปริง(Arabspring) การปฏิวัติประชาธิปไตยในหลายประเทศในตะวันออกกลางและแอฟริกา เช่น ตูนิเซีย อียิปต์ ซีเรีย และลิเบีย ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2553 โดยประชาชนได้จัดตั้งและรวมตัวกันผ่านเครือข่ายการสื่อสารร่วมสมัยที่เผยแพร่ข้อมูลเนื้อหาจากผู้ให้แพร่กระจายไปในระดับสังคมสำหรับประเทศไทยการเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งอาศัยพลวัตขับเคลื่อนสังคมผ่านโซเชียลมีเดียเป็นครั้งแรก คือ การชุมนุมของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทย ให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในปี พ.ศ. 2556 รวมทั้งการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่ชุมนุมเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และประท้วงรัฐบาลเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ก็นับได้ว่าเป็นการสื่อสารทางการเมืองโดยใช้เครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมืออย่างหลากหลาย ทั้ง เว็บไซต์ ทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ อินสตาแกรม TikTok ฯลฯ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนจึงถือเป็นอำนาจใหม่ในการเมืองระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้บรรดานักการเมืองพรรคการเมือง และองค์กรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองต่างใช้ช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างบนเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ทั้งในวาระทั่วไป รวมถึง ในประเด็นรายละเอียดหรือในช่วงจังหวะเวลาที่สำคัญ เช่น การหาเสียงเลือกตั้ง การประท้วงหรือเสนอข้อเรียกร้องทางสังคม ฯลฯ จึงเชื่อได้ว่าในการเลือกตั้งครั้งต่อไปนี้ เรื่องของการใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารทางการเมืองน่าจะมีประเด็นในการถกเถียง อาทิ การจัดวางกลยุทธ์กลวิธีในการใช้สื่อหลากหลายช่องทางในการโน้มน้าวผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งรวมไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ หรือบริการที่คนสนใจ และมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองและการออกเสียงเลือกตั้ง

ตัวแบบการสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัล

การสื่อสารทางการเมืองมีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่อง วาทวิทยาการเมืองและจริยธรรมเป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อมาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นเครื่องมือการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง ชัฟฟี (Shaffee) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นแบบแผนหรือกระบวนการ

แพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่าง ๆ ในระบบการเมืองหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทเป็นตัวกลางเชื่อมประชาชนและรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ และขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาลที่จะทำให้การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลสอดคล้องและสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น เมื่อองค์กรภาครัฐเป็นองค์การพหุส่วนหนึ่งของการเมือง กล่าวคือเป็นผู้กำหนดนโยบายและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพบรรลุผลตามเป้าหมายของรัฐ ดังนั้น องค์กรภาครัฐจึงต้องพิจารณาการสื่อสารทางการเมืองในฐานะที่เป็นศาสตร์และศิลป์ของการสื่อสารซึ่งเชื่อมโยงองค์กรภาครัฐและประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน (Rush and Altoff. 1971 : 160)

การสื่อสารทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสารตามแนวคิด SMCR ของ เดวิด เบอร์โล (David K. Berlo) ที่จะต้องเริ่มจาก ผู้ส่งสาร (Sender) ทำการส่งข่าวสารออกไป (Message) ด้วยวิธีการหรือใช้สื่อเป็นตัวกลาง(Channel) ในการนำสารไปสู่ผู้รับสาร (Receiver)แนวคิดของเบอร์โลเป็นแบบจำลองที่ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของการสื่อสารและกระบวนการสื่อสารโดยทั่วไปมีความเหมาะสมที่จะเป็นพื้นฐานให้นักวิชาการ

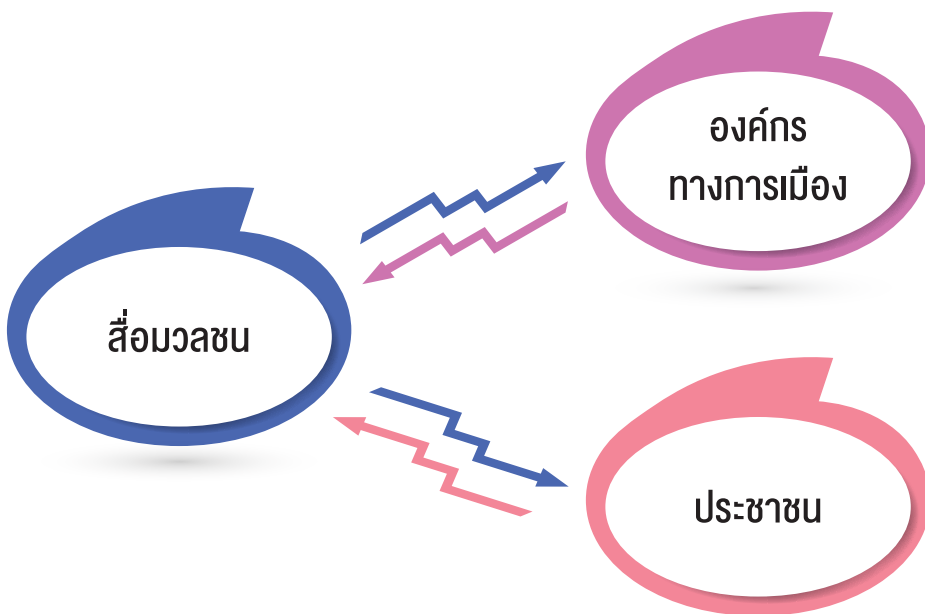
ด้านการสื่อสารทางการเมืองนำไปพัฒนาต่อยอดให้มีความเฉพาะเจาะจงต่อการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองมากขึ้น ทั้งนี้ ไบรอัน แม็คแนร์ (Brian McNair) นำแนวคิดของเบอร์โลมาศึกษาต่อยอดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง โดยระบุคุณลักษณะ 3 ประการของการสื่อสารทางการเมือง ดังนี้

1. การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินการโดยนักการเมืองและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง

2. การสื่อสารที่สื่อมวลชนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่งถึงนักการเมือง

3. กิจกรรมการสื่อสารที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการเมือง เช่น การรายงานข่าว บทบรรณาธิการ ฯลฯ

ทั้งนี้ Brian McNair ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองไว้ดังนี้ (McNair, 1999 : 5)

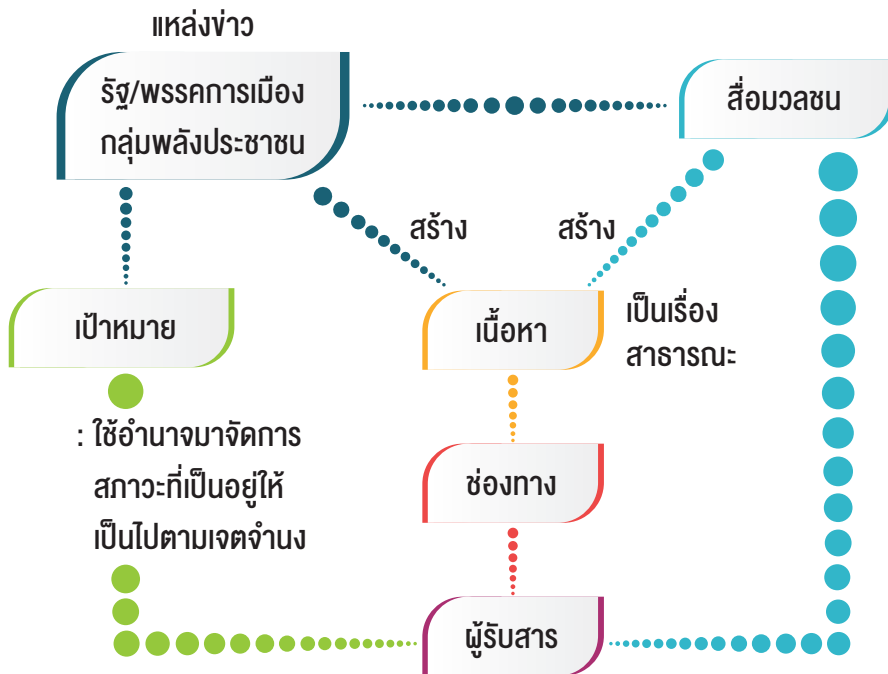
แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองนี้แบ่งผู้เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. องค์กรทางการเมือง นำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนและหาวิธีการที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. สื่อมวลชน ทำหน้าที่ 2 ประการ คือ เป็นตัวส่งผ่านข้อมูลจากองค์กรทางการเมืองและส่งข่าวสารที่สร้างขึ้นเองไปยังประชาชน
3. กลุ่มประชาชน ไม่ว่าจะลักษณะและจำนวนของกลุ่มผู้รับสารจะเป็นอย่างไร การสื่อสารทางการเมืองทุกประเภทมุ่งที่จะบรรลุผลสำเร็จจากการส่งสารนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่นจนถึง

ประธานชุมชน นักการเมืองเหล่านี้พยายามที่จะสร้างภาพเชิงบวกให้เกิดขึ้นในใจ และส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

นอกจากนี้ Michael Gurevich และ Jay G. Blumler ได้พัฒนาองค์ประกอบและกระบวนการสื่อสารขึ้นมา มีจุดเด่นอยู่ที่การนำสื่อมวลชนมาเป็นผู้ส่งสารทางการเมืองร่วมกับองค์กรทางการเมือง ซึ่งโดยปกติแล้วสื่อมวลชนมักถูกจัดให้เป็นช่องทาง(Channel)ในกระบวนการสื่อสารและเพิ่มความเป็นการเมืองเข้าไปในกระบวนการสื่อสารด้วยการกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารให้ชัดเจนมากขึ้น โดยได้อธิบายเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบและกระบวนการของการสื่อสารทางการเมือง (กาญจนา แก้วเทพ. 2552 : 186 - 187) ดังภาพ

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Gurevich และ Blumler

1. ผู้ส่งสาร ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ แหล่งข่าว โดยมากแหล่งข่าวในทางการเมืองจะหมายถึงพรรคการเมือง รัฐบาล ข้าราชการกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันต่าง ๆ และอีกกลุ่มหนึ่งคือสื่อมวลชน ซึ่งในบางสถานการณ์สื่อมวลชนอาจเป็นเพียงช่องทางนำเสนอข่าวสารหรือข้อมูลที่แหล่งข่าวสารส่งออกมาเผยแพร่หรืออาจแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งสารเองในรูปแบบบทบาทวิชาการ บทวิเคราะห์ต่าง ๆ

2. เนื้อหาของข่าวสาร ซึ่งเป็นเนื้อหาทางการเมือง รวมทั้งการมีความหมายพิเศษถึงเรื่องราวที่อยู่ในปริมณฑลของสาธารณะ (Public Affairs) เช่น การเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย ซึ่งบุคคลตามเนื้อหาสารจึงเป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure) ไปโดยปริยาย และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (Public Interest)

3. ช่องทางสำหรับการได้มาซึ่งข่าวสาร และการเผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ (แหล่งข่าวคือผู้ควบคุมสาร) และช่องทางที่ไม่เป็นทางการ (สื่อมวลชนเข้ามาคุมช่องทาง การสื่อสารได้มากขึ้น)

4. เป้าหมายในการสื่อสาร เมื่อการเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจมาจัดการกับสถานะที่เป็นอยู่ให้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้ทำการ ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองย่อมเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจเช่นกัน ลักษณะการสื่อสารทางการเมืองจึงต้องเป็นรูปแบบหนึ่งในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Communication)

5. ภาพลักษณ์การสื่อสารทางการเมือง ในสายตาของบุคคลทั่วไป มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบครอบงำ (Manipulative Purpose) จึงก่อให้เกิดภาพด้านลบมากกว่าเป็นการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสารทางการเมืองของภาครัฐ จะสามารถแจกแจงวัตถุประสงค์ได้ 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้ประชาชนรับรู้

การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับผลงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ จะช่วยให้ประชาชนได้รับรู้และมีความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของรัฐต่อประชาชน ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีของหน่วยงานไปยังประชาชน และช่วยให้ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากประชาชน

2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การสื่อสารทางการเมืองของภาครัฐ จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในการแก้ปัญหาประเทศ การเสนอแนะ นโยบาย ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ หรือการนำเสนอข้อร้องเรียนผ่านช่องทางที่เปิดไว้ให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย โดยมีระบบรวบรวมส่งเคราะห์ข้อเสนอแนะเหล่านี้มาสื่อสารกับประชาชน ก่อนที่จะนำไปเป็นข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาในการตัดสินใจดำเนินนโยบายต่อไป

3. เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชน

การสื่อสารทางการเมืองของภาครัฐมุ่งหมายเพื่อสร้างภาพลักษณ์ เพื่อช่วยสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นจากประชาชน ช่วยให้กระบวนการทางการเมืองสามารถขับเคลื่อนและดำรงอยู่ต่อไปได้

การสื่อสารทางการเมืองของภาครัฐจึงเกี่ยวข้องกับการสื่อสารของบุคคลในองค์การทางการเมืองต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางสื่อมวลชนต่าง ๆ และการสื่อสารประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ รวมทั้งการสื่อสารจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง ซึ่งในยุคสื่อเก่านั้น การสื่อสารทางการเมืองของภาครัฐเป็นการส่งสารผ่านช่องทางสื่อที่มีลักษณะเป็นแนวดิ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อชักจูงให้ประชาชนได้รับรู้การสื่อสารที่มีเป้าหมายตามท้องถื่นต้องการทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งมีปฏิกิริยาตอบโต้การสื่อสารทางการเมืองใน 2 ลักษณะ คือ *“กลัวและหลีกเลี่ยงที่จะสื่อสาร”* กับ *“เบื่อและเกิดการเพิกเฉยที่จะติดตามข่าวสารการเมือง”* ซึ่งปฏิกิริยาทั้งสองแบบนี้ล้วนแต่ส่งผลเสียกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาก่อให้เกิดช่องทางการสื่อสารใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้นตามกระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ เกิดอุปกรณ์การสื่อสารที่มีความทันสมัย เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ การสื่อสารผ่านดาวเทียม และการสื่อสารผ่าน

เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ประกอบกับการที่สื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างก้าวหน้า มีการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็นต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น มีการสำรวจความนิยมต่อพรรคการเมือง ความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมือง การแสดงออกถึงความคิดเห็นทางการเมืองในสื่อสาธารณะส่งผลต่อระบบสังคมการเมืองในแง่ของการเพิ่มช่องทางเลือกในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนให้มากขึ้น ส่วนในระดับปัจเจกบุคคลนั้นพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดทัศนคติตลอดจนจิตสำนึกทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเขตแดนทางภูมิศาสตร์อีกต่อไป เทคโนโลยีการสื่อสารนั้นได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบันที่มีสื่อใหม่ (new media) เกิดขึ้น

Bruce Bimber ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่าการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ใน 2 แนวทางแนวทางแรกเรียกว่า populist คือ การที่สื่ออินเทอร์เน็ตทำให้ปัจเจกชนมีอิทธิพลต่อรัฐบาลและระบบการเมืองมากขึ้น เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะติดต่อผ่านอินเทอร์เน็ตไปยังบุคคลต่าง ๆ ในรัฐบาลได้โดยตรง โดยที่ไม่เพียงแต่พวกเขาจะสามารถติดตามข่าวสารทางการเมืองและแสดงความคิดเห็นของเขาไปยังรัฐบาลได้เท่านั้น แต่ยังทำให้เขาสามารถที่จะลดการพึ่งพาทั้งในระหว่างปัจเจกชนด้วยกันและในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทางการเมืองอีกด้วย

แนวทางที่สองเรียกว่า community คือ การสร้างสรรค์และการทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ ชุมชนเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ นั้นจะนำมา ซึ่งการปรับปรุงระเบียบทางสังคมและเทคโนโลยี แบบใหม่นั้นจะทำให้กลุ่มชุมชนในระดับชาติ มีกิจกรรมร่วมกันได้ราวกับว่ามันเป็นชุมชนของ คนบ้านใกล้เรือนเคียงที่กำลังพูดคุยแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันทำให้อุปสรรคเรื่องระยะทางและ เวลาหมดไป เพราะถึงแม้ว่าจะจะเป็นชุมชนระดับ ชาติแต่ทุกคนก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่าง รวดเร็วและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างพร้อมเพรียง ในเวลาเดียวกัน

อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าแนวคิด populist เน้นที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านการสื่อสารจาก พลเมืองไปยังรัฐบาล หรือเป็นผลกระทบในแนวตั้ง ระหว่างสังคมกับสถาบันการเมืองทำให้มีการสื่อสาร

สองทาง (two-way communication) เกิดขึ้น ในขณะที่แนวคิด community เน้นที่การขยาย ขอบเขตทางด้านการสื่อสารระหว่างพลเมือง ด้วยกันเองหรือเป็นผลกระทบของการสื่อสาร ในแนวนอนระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชน ในสังคม ซึ่งทั้งสองด้านนั้นต่างก็เป็นผลกระทบ ของเทคโนโลยีทางการสื่อสารแบบใหม่ที่มีต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้น เมื่อประมวล ความคิดจากพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสาร แบบใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวคิดเรื่องผลกระทบของการสื่อสารผ่าน เครือข่ายของสื่อใหม่ที่มีต่อระบบการเมือง หรือ การสื่อสารทางการเมืองของ Bruce Bimber แล้ว อาจสรุปได้ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้ (บุญทริกา เจียงเพ็ชร. 2543)

แผนผังแสดงการสื่อสารทางการเมืองในระแเสโลกาภิวัตน์ภายใต้สื่อใหม่

กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ตามแผนภูมิข้างต้นนี้ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ คือ สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะรัฐบาลและพรรคการเมืองอาศัยกลุ่มต่าง ๆ (กลุ่มผลประโยชน์) ในสังคมและสื่อมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญในการถ่ายทอดสารซึ่งได้แก่ ผลของการตัดสินใจและนโยบายในเรื่องต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนรับรู้สาร ซึ่งไม่ว่าจะผ่านสื่อมวลชนหรือผ่านกลุ่มต่าง ๆ นั้น ต้องผ่านการกรองโดยนายทวารข่าวสาร (gatekeeper) และผ่านการจัดวาระข่าวสาร (agenda setting) ก่อน จึงจะส่งผ่านไปให้ผู้รับสารซึ่งได้แก่ ปังเจกชนทั่วไป และปังเจกชนก็จะมีศักยภาพที่จะแสดงออกถึงความต้องการ ข้อเรียกร้อง และความคิดเห็นทางการเมืองของตนเองได้

นักการเมืองทั้งในระดับโลกและระดับประเทศจึงหันมาใช้สื่อใหม่ในการสร้างการรับรู้และกระแสมือเมือง เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการตัดสินใจของประชาชน สื่อใหม่จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจทางการเมืองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนผ่านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสาร เช่น มีการจัดตั้งกลุ่มคนที่มีความเห็นหรืออุดมการณ์เดียวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือโจมตีฝ่ายตรงข้าม มีการจัดทำข่าวลวง ข่าวบิดเบือน ข่าวเท็จเพื่อใส่ร้ายป้ายสี ทำให้เกลียดความรู้สึกเกลียดชังหรือการโฆษณาข่าวสารให้ผู้ใช้งานสื่อใหม่ได้รับรู้ข้อมูลซ้ำ ๆ จนเกิดการรับรู้ที่ผิดเพี้ยนไป โดยในปัจจุบันยังไม่มี

แนวทาง มาตรการ ข้อกำหนดในการใช้สื่อใหม่อย่างชัดเจน ดังนั้น หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการเลือกตั้งและเสริมสร้างประชาธิปไตยให้สังคมไทยจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองที่ผู้รับสารเชื่อมั่นได้ว่าเป็นข้อมูลจริงและเชื่อถือได้ เพื่อให้ประชาชนเกิดทัศนคติ และภาพลักษณ์อันดีต่อองค์กรด้วยการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้างไปสู่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง ถูกต้อง รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมาก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะความขัดแย้งทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่ง เกิดจากประชาชนขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง การปฏิรูปประเทศที่ยั่งยืนจึงควรเริ่มต้นจากการเสริมสร้างให้ประชาชนคนไทยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เพียงพอและมีความยึดมั่นในค่านิยมประชาธิปไตย โดยเฉพาะในเรื่องการยอมรับความแตกต่างและการเคารพสิทธิของผู้อื่น

กลยุทธ์สื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการสนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการ

การเลือกตั้งในการบริหารจัดการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การกำกับควบคุม ดูแลการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง ซึ่งภารกิจต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารทางการเมืองระหว่างหน่วยงาน ประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจ ขยายเครือข่ายความร่วมมือ และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์การสื่อสารการเมืองที่ทันต่อเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคประชาธิปไตย ดิจิทัล โดยเน้นการใช้สื่อใหม่หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสื่อสาร โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน ตามแนวคิดของเบอร์โล จึงจะทำให้การประชาสัมพันธ์ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1) การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อใหม่
ด้านช่องทางการสื่อสาร สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพัฒนาช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เว็บไซต์ ยูทูบ หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ โดยสื่อแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะของการสื่อสารที่แตกต่างกันแล้วแต่ลักษณะของสื่ออื่น ๆ โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป โดยแบ่งเป็น 7 ประเภท (ภูตะวัน แก่นแก้ว. ออนไลน์. 2556) ดังนี้

- เพื่อประกาศตัวตน เป็นการสร้างความเป็นตัวตนและสร้างเรื่องราวของตนเอง โดยมีรูปแบบการเผยแพร่ผ่านรูปภาพ วิดีโอ หรือการเขียนข้อความ ได้แก่ บล็อก เช่น เฟซบุ๊ก หรือ ไมโครบล็อก เช่น ทวิตเตอร์

- เพื่อประกาศผลงาน เป็นการสร้างพื้นที่เสนอผลงานของตนเอง เป็นแกลเลอรีเพื่อใช้โชว์หรือแสดงผลงานของตนเอง อาทิ เพลง รูปภาพ และวิดีโอ โดยจุดประสงค์หลักเพื่อแบ่งปันและแชร์เนื้อหาของตน อาทิ ยูทูบ

- เพื่อความชอบในสิ่งเดียวกัน โดยมีหน้าที่เก็บสิ่งที่ชอบเปรียบเสมือนที่คั่นหนังสือ อ้างอิงไว้เพื่อเข้าถึงข้อมูลภายหลัง อาทิ Pinterest

- เพื่อเป็นเวทีของการทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายที่ต้องการความรู้ความคิด และเป็นการต่อยอดของผู้ที่มีความรู้และเป็นการให้ความรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง อาทิ Google Maps Wikipedia เป็นต้น

- เพื่อเสมือนประสบการณ์จริง โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้ มั่นเป็นลักษณะเกมส์ออนไลน์ โดยเกมออนไลน์ สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้เล่นอื่น ๆ ได้เปรียบเสมือนโลกจริง

- เพื่อการประกอบอาชีพ เป็นการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการบอกเล่าถึงประวัติ ผลงานของตนเอง และบริษัทที่กำลังมองหาคนทำงาน ซึ่งสามารถหาประวัติของผู้ที่ใช้อยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น เช่น Linkedin

- เพื่อเชื่อมต่อระหว่างผู้ใช้บริการร่วมกัน เป็นเครือข่ายสังคมที่มีการเชื่อมต่อกับผู้ใช้งานด้วยกัน ทำให้การสื่อสารแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ ง่าย รวดเร็ว ต่อผู้ใช้งานได้อย่างทันที เช่น Skype

ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องวางแผนการเลือกช่องทางการสื่อสารให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และกำหนดวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับรูปแบบการใช้งาน

ควบคู่กับการพัฒนาเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (www.ect.go.th) เพื่อใช้เป็นแหล่งอ้างอิงและตรวจสอบข้อมูลอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ต้องให้ความสำคัญเนื่องจากเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมและมีผู้ใช้งานจำนวนมาก

2) การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อใหม่ด้านเนื้อหาสาระ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต้อง “จับประเด็นหรือสาระสำคัญ” และสามารถสรุปเป็นข้อความสื่อสารได้ง่ายๆ ที่จดจำเข้าใจได้ง่าย โดยต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระวิธีการเรียงลำดับการเล่าเรื่อง เนื้อหาสารที่ใช้ต้องมีความจริงใจ ตรงไปตรงมาจึงจะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ และทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้ โดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ต้องมีใจรักและมีใจเข้าถึงเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารจึงจะสามารถแสดงออกได้ถึงความจริงใจและตรงไปตรงมา การผลิตสื่อสำหรับสื่อใหม่มีลักษณะแตกต่างจากการผลิตสื่อสำหรับสื่อดั้งเดิม เช่น มีความเข้าใจผิดว่าสื่อวิดีโอ สื่อมัลติมีเดียที่ใช้สำหรับประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อดั้งเดิมสามารถนำมาเผยแพร่ทางสื่อใหม่ได้ทันที แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ใช้งานสื่อใหม่มีพฤติกรรมการใช้งานแตกต่างไปจากสื่อดั้งเดิมเป็นอย่างมาก โดยผู้ใช้งานสามารถเลื่อนข้ามสื่อที่ตนไม่สนใจได้อย่างรวดเร็ว หรือปิดการแสดงผลจากแฟนเพจที่ต้องติดตามได้ ดังนั้น การผลิตสื่อสำหรับแฟนเพจควรออกแบบในลักษณะเฉพาะที่ตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้ตรงตามพฤติกรรม

3) การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อใหม่ด้านรูปแบบการนำเสนอ ไม่ควรเน้นข้อความที่มากจนเกินไป แต่ควรเน้นการใช้ภาพและสีสันท่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ข้อมูล อาจมีการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น เช่น ภาพอินโฟกราฟิก และภาพอินโฟเพื่อดึงดูดใจกลุ่มผู้รับสาร เนื้อหาที่นำเสนอ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ ข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง ข้อมูลผู้สมัครและพรรคการเมือง และข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และแนวทางปฏิบัติขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียเลือกตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้มีส่วนได้เสียเลือกตั้งได้ใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ระยะเวลาและขั้นตอนการลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัด วิธีการตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สถานที่หน่วยเลือกตั้ง การแจ้งเหตุที่ไม่เลือกตั้งไม่ได้ ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือจัดกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ให้ผู้ใช้งานสื่อโซเชียลได้ร่วมกิจกรรม

4) การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อใหม่ด้านผู้รับสาร จากรายงานการสำรวจ Global Digital 2021 ของ We Are Social และ Hootsuite พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัล และอินเทอร์เน็ตประจำปี 2021 ในประเทศไทย (Datareportal. Online. 2021) พบว่าเฟซบุ๊กเป็นแพลตฟอร์มเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่คนไทยใช้มากที่สุด ซึ่งกลุ่มผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 - 34 ปี และมีระยะเวลาการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์เฉลี่ย 2 ชั่วโมง 48 นาทีต่อวัน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้รับสารทางสื่อใหม่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีสิทธิ

เลือกตั้งรุ่นใหม่ จึงต้องเน้นการสื่อสารที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่โดยนำเสนอเนื้อหาใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ และนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง เนื้อหาที่น่าสนใจ มีความน่าสนใจ กระชับ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่เยิ่นเย้อ รูปแบบการแสดงผลควรจัดทำให้เหมาะสมกับแสดงข้อมูลผ่านทางโทรศัพท์มือถือ เปิดโอกาสให้ผู้ติดตามได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีความเอาใจใส่ต่อผู้ติดตามด้วยการตอบคำถามหรือข้อสงสัย จะทำให้ผู้ติดตามมีความเชื่อถือและติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

จากองค์ประกอบการสื่อสารข้างต้นพบว่ากลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัล ควรต้องใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ได้แก่ สื่อออนไลน์ สื่อบุคคลและสื่อกิจกรรมผสมผสานกันในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารกับประชาชน โดยผลิตสื่อเพื่อใช้เป็นแหล่งความรู้ในประเด็นต่าง ๆ โดยเน้นเทคนิคการนำเสนอที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ใช้ข้อความสั้น ๆ กระชับ และเข้าใจง่าย ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการให้ความรู้เบื้องต้น หรือประชาสัมพันธ์กิจกรรม และใช้สื่อบุคคล สื่อกิจกรรมเป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม การตระหนักรู้ การสร้างความเข้าใจ ทั้งนี้ ไม่ควรละเลยการใช้สื่อรูปแบบหนึ่งรูปแบบใดในการถ่ายทอดข่าวสารเพราะยังมีกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงสื่อบางประเภทได้

ดังนั้น เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงและให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ผู้เขียนจึงขอเสนอกลยุทธ์การ

สื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งผ่านสื่อใหม่และสื่อดั้งเดิม คือ กลวิธีในการประสานความร่วมมือของการใช้สื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรองหรือสื่อทางเลือกทุกประเภท เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล เพื่อผลิตสาร ส่งสาร รับฟังเสียงสะท้อนกลับความรู้สึกรู้สึกหรือความต้องการของผู้รับสาร โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าไปปรับเปลี่ยนค่านิยม ทศนคติ พฤติกรรมและจิตใจประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบูรณาการสื่อใหม่และสื่อดั้งเดิมเข้าด้วยกันนั้น มีแนวทางสำคัญดังนี้

1) การบูรณาการสื่อ สื่อทุกรูปแบบ ทั้งสื่อใหม่และสื่อดั้งเดิมต้องนำมาบูรณาการให้ครบวงจรและเสริมเติมเต็มกัน โดยนำเทคนิคต่าง ๆ มาหล่อหลอมรวมสื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการนำมาใช้งานได้แก่วิทยุโทรทัศน์โทรคมนาคม สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูป เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการผลิตไวรัลวิดีโอ หรือคอนเทนต์วิดีโอผ่านทางโซเชียลมีเดียสำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีช่วงอายุ 18-34 ปีและการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสปอตวิทยุผ่านวิทยุชุมชน เสียงตามสายของทุกหมู่บ้านทุกชุมชน สำหรับกลุ่มคนที่อาศัยนอกเขตเมืองที่มีช่วงอายุ 35-65 ปีขึ้นไป และ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่หรือเครือข่ายความร่วมมือ หน่วยงานสามารถบูรณาการสื่อเข้าด้วยกันด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเชื่อมโยงเอกสารสิ่งพิมพ์ไปสู่สื่อใหม่ในโซเชียล

มีเดียด้วยคิวอาร์โค้ด หรือการใช้เสียงบรรยายที่น่าสนใจของไวรัลวิดีโอหรือคอนเทนต์วิดีโอมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดทำสโปตวิทยุเผยแพร่ผ่านทางวิทยุชุมชน และสื่อชุมชน ซึ่งจะเป็นการเสริมจุดแข็ง จุดต่อยกันอย่างสมดุลในการใช้สื่อ ดังนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตสื่อจะต้องคำนึงถึงกลยุทธ์ในการผลิตสื่อแบบบูรณาการทุกครั้งจึงจะทำให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2) พัฒนาศักยภาพของบุคลากร ให้มีความสามารถในการวางกลยุทธ์การสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่ในสังคมไทย การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกระบวนการวิธีการ ขั้นตอนเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างของประชาชนในแต่ละบริบทของพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมศักยภาพด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่และส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสื่อสารการใช้ภาษาที่ตรงกลุ่มเป้าหมายที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วมการตระหนักรู้และเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นหูเป็นตาให้กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3) การบริหารจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์อย่างมากในการสื่อสารและ

ประชาสัมพันธ์องค์กร แต่ด้วยความที่เป็นสื่อใหม่หรือ new media ทำให้หน่วยงานที่นำมาใช้ยังขาดแนวทางและการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อการประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เต็มศักยภาพที่เครื่องมือเหล่านี้มีอยู่ จึงควรวางระบบการบริหารจัดการให้ชัดเจน เช่นการกำหนดแผนและนโยบาย การกำหนดหน่วยงานและบุคลากรที่รับผิดชอบ การกำหนดแนวทางการใช้งานที่ชัดเจน การฝึกอบรมและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการใช้งานการตรวจสอบเนื้อหา และการมีทีมงานคอยให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

แนวทางการดำเนินการ

แม้ว่าจะได้มีการกำหนดกลยุทธ์สื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลไว้ แต่การนำกลยุทธ์ไปใช้จะประสบความสำเร็จได้นั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

1) ควรทำการสำรวจและศึกษาวิจัยความนิยมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละภูมิภาค ซึ่งอาจมีภูมิหลัง ความต้องการ รสนิยม และการใช้ประโยชน์จากข่าวสารที่แตกต่างออกไป อันจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ ให้หลากหลายและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่าง ๆ ได้มากขึ้น

2) ควรศึกษาแนวโน้ม (Trend) และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในสื่อใหม่ ๆ เพิ่มเติม อาทิ ทวิตเตอร์ ยูทูบ อินสตาแกรม เป็นต้น เพื่อนำไปปรับรูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้สามารถครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น

รวมทั้ง เป็นการเสริมเติมกันของการใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้นต่อไป

3) ควรศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายโดยยึดพฤติกรรมและวิถีชีวิตเป็นหลัก เนื่องจากเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การแบ่งกลุ่มคนตามช่วงอายุอาจไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของสังคมจึงต้องศึกษาเจาะลึกลงไปถึงวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลตรงตามความต้องการมากที่สุดของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

การที่เทคโนโลยีสารสนเทศในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลช่วยทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น เพราะต้นทุนหรือความยากในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองลดลง ดังนั้น หากหน่วยงานภาครัฐสามารถออกแบบช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ง่ายขึ้น ก็จะทำให้การบริหารงานของภาครัฐสามารถตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนจะสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ พร้อมแสดงความเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมหรือการดำเนินงานของภาครัฐได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถสร้างค่านิยมให้หน่วยงานภาครัฐได้ อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวไม่ได้มีเพียงด้านดีเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการขัดขวางการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เช่นกัน เนื่องจากสื่อดิจิทัลเข้าถึงได้ง่ายจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรับข่าวสารและเป็นแหล่งข่าวหรือเป็นผู้ส่งสารได้ในเวลาเดียวกัน

ทำให้เกิดปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของข่าวลวง ข่าวลือ (Infodemic) จากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นช่องทางสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสามารถสื่อสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ ครบถ้วน ตรงตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายนั้น ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการที่มีส่วนเกื้อหนุนกระบวนการดังกล่าว ประกอบด้วย ความตระหนักรู้ของพลเมือง กฎหมายและนโยบาย ตลอดจนประสิทธิภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ

กลยุทธ์สื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นเพียงข้อเสนอแนะและแนวทางดำเนินการในเบื้องต้นของการใช้สื่อใหม่เข้ามาใช้ในกระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนั้น ในการกำหนดแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติจริงควรวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียในการนำสื่อใหม่มาเป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองไว้อย่างรอบด้าน รวมถึงดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และเปรียบเทียบกระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์จากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นแล้ว จึงกำหนดกลยุทธ์ที่ชัดเจนและนำไปปฏิบัติ ติดตามการใช้งาน ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจริงและผลกระทบที่ตามมาจากการนำไปปฏิบัติแล้ว เพื่อนำข้อมูลไปแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และพัฒนาสังคมไทยให้มั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ. (2552). การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์. (หน้า 186 - 191).

วีระ เลิศสมพร. (2563). ประชาธิปไตยดิจิทัล Digital Democracy. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2562). 21 ปี กกต. สุจริต เทียงธรรม และซอบด้วยกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : วิสมา เอเชีย.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2563). รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร : วิสมา เอเชีย.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2563). รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

McNair, B.(1999). An Introduction to Political Communication. 2nd edition. New York: Routledge. (P. 5).

Hacker, K. L. and Dijk, J. V. (2000). Digital Democracy. New Delhi: SAGE. (P. 1).

Przeworski, Adam (1991). Democracy and the Market. Cambridge: Cambridge University Press. (P. 10–14).

Rush, M., & Althoff, P. (1971). An Introduction to Political Sociology. London: Thomas Nelson and Sons. p. 95.

บทความ

อุมาภรณ์ บุพไชย. (2561). การพัฒนาสู่เมืองอัจฉริยะ : บทบาทของสื่อออนไลน์ในการประสานการมีส่วนร่วมในงานผังเมือง. Veridian E-Journal, 11: 2. (น. 3113-3130).

วิทยานิพนธ์

บุญทริกา เจียงเพ็ชร์. (2543). พฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่ออินเทอร์เน็ต และทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีต่อความรู้ ทัศนคติ และกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งระบบใหม่ของกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เว็บไซต์

ภูตะวัน แก่นแก้ว. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์. สืบค้นจาก <http://phutthawan.blogspot.com>.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). ETDA เผยโควิด-19 เป็นเหตุสังเกตได้ Gen Z ใช้เน็ตสูงสุด ปีแรก ขณะ Gen Y แซมปี 6 สมัย. สืบค้นจาก <https://www.etcha.or.th/th/pr-news/ETDA-released-IUB-2021.aspx>.

Simon Kemp (2021). DIGITAL 2021: THAILAND. Retrieve from <https://datareportal.com/reports/digital-2021-thailand>.

➤ *ดร.ริชฎากร เอี่ยมอำไพ*
อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

“
การบูรณาการหลักพุทธธรรม
เพื่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนในสังคมดิจิทัล
Integration of The Dharma Principle
for Decision Making that Election of People
in Digital Society
”

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง ของประชาชนในสังคมดิจิทัล

Integration of The Dharma Principle for Decision Making that Election of People in Digital Society

ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักโยนิโสมนสิการ คือ หลักธรรมที่เป็นกระบวนการทางความคิดที่สามารถแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจในการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี เพราะมีหลักการคิดที่หาเหตุและผลมาประกอบกันให้ได้บรรลุตามเป้าหมายอย่างถูกวิธี คือการพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ได้ครบทุกด้าน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนต้องนำมาใช้บูรณาการร่วมกับการตัดสินใจในการเลือกตั้ง เพื่อเลือกพรรคการเมืองและผู้แทนที่จะมาทำหน้าที่บริหารประเทศ และตอบสนองความต้องการของประชาชนให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติ

Yonisomanasikan principle is the principle of thought process. Be can separate, analysis of political information for can to use to the decision making for the

election well. Because there is a principle of rational thinking to combine to achieve the goal in theright way. Is to consider information in all aspects. Therefore, be imperative that the people must to use to integrate with decision-making in elections. To select political parties and representatives come to manage the country and responding to the needs of the people for the benefit of the public and the nation.

การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยต้องพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย พัฒนาให้สังคมปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยและจะต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตย

อย่างครบถ้วน รวมทั้งต้องเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์กรการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการหล่อหลอมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม (สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร, 2557) เพื่อให้มีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ประชาชนควรที่จะต้องสนใจเรื่องการเมืองอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นระดับประเทศ เพราะเป็นสิทธิหน้าที่ของประชาชนที่พึงปฏิบัติด้วยการไปใช้สิทธิของตนเองอย่างอิสระไม่มีใครสามารถบังคับหรือกำหนดกฎเกณฑ์กับเราได้ และนอกเหนือจากนี้การติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยการได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากหลายช่องทางการสื่อสารด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาก้าวไกลไปมากทำให้ข้อมูลที่ได้รับมามีหลากหลายรูปแบบทั้งที่กลั่นกรองมาแล้วและยังไม่กลั่นกรอง อีกทั้งข้อมูลบางครั้งที่นำเสนอไม่ตรงกับความเป็นจริงและไม่เป็นกลาง ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครองที่แตกต่างกันและนำมาซึ่งความขัดแย้งกันก็เป็นไปได้ รวมถึงส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งได้

การพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชน ที่ต้องมีการตัดสินใจที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศชาติ ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้อย่างคัมค่า

การที่จะต้องตัดสินใจเลือกนักการเมืองที่มีคุณภาพไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการจัดการบริหารประเทศด้วยความชอบธรรม การมีความประพฤติที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และที่สำคัญคือยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านเข้ามาอยู่ในกระบวนการตัดสินใจ

ปัจจัยที่สำคัญด้านหนึ่งคือการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาบูรณาการทางความคิดประกอบกับการใช้ตัดสินใจในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้นักการเมืองที่มีคุณภาพเข้ามาบริหารประเทศ โดยเฉพาะการนำหลัก “โยนิโสมนสิการ” เข้ามาบูรณาการใช้ร่วมกับการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชน เพราะหลักโยนิโสมนสิการนี้ เป็นกระบวนการทางความคิดที่จะช่วยให้ประชาชนได้มีการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักเหตุและผลที่แท้จริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ เป็นความจริง นำไปสู่การตัดสินใจเลือกตั้งที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ทำให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคงและประชาชนมีพลังศรัทธาต่อระบบการเมืองการปกครองของไทยอย่างยั่งยืนเช่นกัน

สรุปได้ว่า บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักพุทธธรรมคือ หลักโยนิโสมนสิการมาบูรณาการใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน เพราะการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย คือการที่ตัดสินใจเลือกผู้แทนของตนเองเข้ามาบริหารประเทศและแก้ไขปัญหาของประเทศในระยะยาว และปัจจุบันในยุคดิจิทัลนี้ ข่าวสารทางการเมือง

เข้าถึงได้สะดวกรวดเร็วและง่ายดายอย่างมาก ซึ่งมีทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและบิดเบือนจากความเป็นจริงมากมาย สิ่งที่จะช่วยให้ประชาชนได้มีกระบวนการทางความคิดที่เป็นระบบและแยกแยะ วิเคราะห์ ข้อมูลให้ได้ในสิ่งที่จริงและไม่จริงได้คือการนำหลักโยนิโสมนสิการเข้ามาบูรณาการทางความคิด เพื่อส่งผลที่ดีต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน

ความหมายของโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญหา อุบาย วิธีทาง 22 ส่วน มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนี้ นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยกแยะมีความหมายแยกเป็นแง่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างถูกวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึง วิธีที่จะเข้าไปถึงความจริง สอดคล้องเข้ากับแนวสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

2. ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทางหรือคิดถูกทาง คือคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับจัดลำดับได้ หรือมีขั้นตอนแล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบ ตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิง สับสน ไม่ใช่ประเดี๋ยวววกวนติดพันเรื่องนี้ ที่นี้ เดี่ยวเตลิดออกไปเรื่องนั้น ที่โน้น หรือกระโดดไปกระโดดมา ต่อเป็นขึ้นเป็นอันไม่ได้ ทั้งนี้รวมทั้งความสามารถที่จะชักชวนนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

3. การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดต้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวสัมพันธ์สืบทอดกัน แห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุ ให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มา ซึ่งส่งผลต่อเนื่องตามลำดับ

4. อุปาทกสนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์แลเห็นถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึงการคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น

โยนิโสมนสิการมีวิธีคิดก็คือ การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้เป็นแนวปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือเรียกสั้น ๆ ว่า วิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่างหลายวิธี แต่เมื่อว่าด้วยหลักการมี 2 แบบ คือ

1. โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัด หรือกำจัด อวิชชาโดยตรง หมายความว่าโยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัด หรือบรรเทาต้นเหตุ โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้น ตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติจนถึงที่สุด เพราะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้

2. โยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐาน หรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไปเพราะเป็นเพียง

ชั้นขัดเกลากิเลส แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้งสองอย่าง คือ กำจัดอวิชชาและบรรเทาตัณหาไปพร้อมกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562)

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวไว้ว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือ โยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติ วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการมีหลักการ 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการแบบที่ต้องให้การปฏิบัติการจนถึงที่สุด และโยนิโสมนสิการแบบปฏิบัติการระดับต้น ๆ หรือแค่มุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้าน คุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ค้นพบในพระไตรปิฎกมี 10 วิธี ดังนี้

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริงหรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา วิธีคิดนี้พบว่า มี 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ เช่น เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น หรือเมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ เป็นต้น

1.2 คิดแบบสอบสวน หรือตั้งคำถาม เช่น สิ่งนี้เกิดขึ้นเพราะมีอะไร หรือ มีอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นได้ เป็นต้น

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือวิธีคิดวิเคราะห์ เป็นการคิดที่มุ่งให้มองหรือเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างตามที่มันเป็นเห็นทุกสิ่ง

ทุกอย่างเกิดขึ้นจากองค์ประกอบต่าง ๆ มาประชุมกัน แต่ละส่วนประกอบล้วนเกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อย ๆ ต่อไปอีก เป็นการวิเคราะห์ทุกแง่ทุกมุมของสิ่งที่เกิดขึ้นและเข้าใจชัดเจนทุกแง่มุมนั้น ๆ

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือ วิธีคิดแบบรู้เท่าทัน คือ มองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่า สิ่งทั้งหลายจะเกิดเพราะมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ ปຽงแต่่งขึ้นและเป็นไปตามเหตุและปัจจัย หรือสิ่งทั้งหลายจะเปลี่ยนแปลงไป ก็เพราะมีเหตุและปัจจัยเข้ามาเป็นตัวกระทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็เหตุปัจจัยภายนอกหรือภายในก็ตาม วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน

3.1 รู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลาย โดยสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติเป็นท่าทีแห่งปัญญา ท่าทีที่เป็นอิสระ ไม่ถูกผูกมัด ไม่ว่าเรา จะชอบสิ่งนั้นหรือไม่ชอบสิ่งนั้นก็ตาม จะมองทุกสิ่งตามความเป็นจริงเท่านั้น ไม่มองตามความอยากให้เป็น หรืออยากไม่ให้เป็น ไม่เอาตัวเข้าไปให้ถูกกดถูกบีบ

3.2 แก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย โดยสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา ด้วยความรู้เท่าทัน เป็นอิสระ คือ เมื่อรู้อยู่แล้วว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย เราต้องการให้มันเป็นอย่างไร ก็ศึกษาให้รู้เข้าใจ เหตุปัจจัยที่ทำให้มันเป็นไปอย่างนั้นแล้วแก้ไขทำการจัดการที่ตัวเหตุปัจจัยเหล่านั้นเพื่อให้เกิดสิ่งที่เราต้องการให้มันเป็นไป หรือเรียกว่า รู้เหตุปัจจัยแล้วแก้ไขระทำการที่ตัวเหตุปัจจัย

4. วิธีแบบอริยสัจ หรือคิดแบบแก้ปัญหาระเรียกว่า วิธีแห่งความดับทุกข์ เป็นหลักความคิดที่สามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด วิธีคิดแบบอริยสัจนี้ มีลักษณะ ทั่วไป 2 ประการ

4.1 เป็นวิธีคิดตามเหตุและผล หรือเป็นไปตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ จัดเป็น 2 คู่ คือ คู่ที่ 1 ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่เราประสบและไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหาเป็นจุดที่จะต้องกำจัดหรือแก้ไข คู่ที่ 2 นิโรธ เป็นผลเป็นสภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายซึ่งต้องการจะเข้าถึง มรรคเป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมาย คือ ภาวะสิ้นปัญหาอันได้แก่ ความดับทุกข์

4.2 เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่องตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้องปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ใช้แก้ปัญหามาไม่ฟังชานไปในเรื่องที่คิดเพื่อสนองตัณหา มานะ ทิฐิ ซึ่งไม่อาจนำมาใช้ปฏิบัติเพราะไม่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาลึกปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติการของอริยสัจมีวิธีปฏิบัติโดยย่อ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทุกข์ คือ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมีแก่ชีวิตในทุก ๆ วัน

ขั้นที่ 2 สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหาหรือเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา

ขั้นที่ 3 นิโรธ คือ ภาวะพ้นปัญหาหมดปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการ

ขั้นที่ 4 มรรค คือ วิธีแก้ปัญหา เพื่อ

กำจัดเหตุปัจจัยของปัญหา การกำหนดวิธีการแผนการ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จโดยสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการ

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์
 ค่าธรรม แปลว่า หลัก หรือ หลักการ คือ หลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติหรือหลักที่จะเอาไปใช้ปฏิบัติ คำว่าอรรถ แปลว่า ความหมาย ความมุ่งหมาย จุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์ ดังนั้น วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ ก็คือ วิธีคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือ พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักการกับความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก เมื่อจะลงมือปฏิบัติหรือทำตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่คลาดเคลื่อน

6. วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก
 หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้งคุณ โทษ และทางออก เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และยอมรับความจริงนั้นทุกด้านทั้งด้านดีและด้านเสีย เช่น เมื่อจะแก้ปัญหานั้นต้องทำความเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนและมองเห็นทางออกของปัญหานั้น ๆ ได้ การคิดแบบนี้มีลักษณะ 2 ประการ คือ

6.1 ลักษณะการมองเห็นตามความเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้น ๆ ไม่ใช่มองแต่ด้านดีหรือคุณอย่างเดียว และไม่ใช้เห็นแต่โทษ หรือด้านเสียอย่างเดียว

6.2 เมื่อจะแก้ปัญหานั้นหรือวิธีออกไปจากสภาพที่ไม่พึงประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง การเห็น

เพียงคุณหรือโทษ ข้อดี ข้อเสีย ยังไม่เพียงพอ จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่า จุดหมายหรือที่จะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไร ดีกว่า และพ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน โทษ ส่วนเสีย ของสภาพที่เป็นปัญหาอยู่หรือไม่ ไม่ต้องขึ้นต่อ คุณ โทษ ข้อดี ข้อเสีย แบบเก่าอีกต่อไปหรือไม่ จุดหมายหรือสภาพที่ปราศจากปัญหาเช่นนั้นมีอยู่จริงหรือเป็นไปได้อย่างไร

7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม
หรือการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สอยหรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ เป็นขั้น ฝึกหัดขัดเกลากิเลส หรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ แล้วชักจูงพฤติกรรมต่อ ๆ ไป คุณค่านี้จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

7.1 คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่ ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง เช่น อาหาร มีประโยชน์ในตัวเอง เป็นต้น คุณค่านี้อาศัยปัญญา เป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา

7.2 คุณค่าเทียมหมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือ ประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่สนอง ต้นเหตุ เช่น อาหารมีคุณค่าที่ความอร่อย เป็นต้น คุณค่านี้อาศัยต้นเหตุเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา

8. วิธีคิดแบบอุปบายปลุกเร้าคุณธรรม
มีหลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้ คือ สิ่งประสบ เหมือนกัน แต่บุคคลรับรู้ต่างกันอาจมองเห็นและ คิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง สุดแต่โครงสร้างของ จิตใจหรือแนวทางความเคยชินต่าง ๆ เช่น การ คิดถึงความตาย ผู้ที่ไม่มีโยนิโสมนสิการก็จะรู้สึก สลดหดหู่ เศร้าใจเหี่ยวแห้งใจหรือดีใจในความตาย

ของคนที่เกลียดชัง เป็นต้น แต่หากเป็นผู้มี โยนิโสมนสิการจะคิดประกอบด้วยสติ หรือระลึก ถึงสิ่งที่กำลังเกี่ยวข้อง มีความรู้สึก เข้าใจ มีสำนึก ในการเร่งทำการงาน และรู้ตามความเป็นจริง

9. วิธีคิดเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือ การคิดที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ไม่หวน อาลัยอาวรณ์ถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้ว หรือคิดฟุ้งเฟ้อ ฝันปรุงแต่งอย่างไม่มีฐานแห่งความเป็นจริง ในปัจจุบัน แต่หากคิดด้วยอำนาจของปัญญาไม่ว่าจะ เป็นเรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเป็นเรื่องในอนาคตก็เข้า อยู่ในการคิดอยู่กับปัจจุบัน เช่น การเรียนเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นบทเรียนจากอดีตเพื่อความ ไม่ประมาทในการป้องกันภัยในอนาคต เป็นต้น

10. วิธีคิดแบบวิภาษวิทยา มีลักษณะ สำคัญของการคิดและการพูดในการมองและแสดง ความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละด้าน ครบ ทุกแง่ทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาแง่หนึ่งแง่เดียว หรือจับ บางแง่มาวินิจฉัยตีคลุมไปอย่างนั้นทั้งหมด ซึ่งมี ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

10.1 จำแนกในแง่ความเป็นจริง แบ่งจำแนกได้เป็น 2 อย่างคือ

1) จำแนกตามแง่ต่าง ๆ ตาม ที่เป็นอยู่จริงของสิ่งนั้น ๆ ซ้ำเฉพาะด้านนั้น

2) จำแนกโดยมองหรือแสดง ความจริงของสิ่งนั้น ๆ ให้ครบทุกแง่ทุกด้าน คือ พิจารณาสิ่งใดก็ไม่มองแคบ ๆ ไม่ติดอยู่กับส่วนเดียว แ่งเดียวของสิ่งนั้น เช่น ดีในแง่หนึ่ง กรณีนั้น ไม่ดี ในแง่นี้กรณีนี้ เป็นต้น

10.2 จำแนกโดยส่วนประกอบ คือ วิเคราะห์แยกแยะให้รู้เท่าทันภาวะที่สิ่งนั้นเกิดขึ้น

จากองค์ประกอบย่อยมาประชุมกันไม่ติดอยู่ภายนอกหรือถูกลวงโดยภาพลวงของสิ่ง ๆ นั้น

10.3 จำแนกโดยลำดับขณะ คือ แยกแยะวิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามลำดับแห่งเหตุปัจจัย ให้มองแต่ละขณะให้เห็นตัวเหตุปัจจัยที่แท้จริง ไม่ถูกลวงให้จับเหตุปัจจัยสับสน

10.4 จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

10.5 จำแนกโดยเงื่อนไข คือ มองหรือแสดงความจริง พิจารณาเงื่อนไข ประกอบ

10.6 จำแนกโดยทางเลือกหรือความเป็นไปได้อื่น ซึ่งต้องพิจารณาหนทาง วิธีการหรือความเป็นไปได้ที่อาจมีได้หลายอย่าง ทางที่ได้ผลดีกว่าหรือตรงทางกว่าทางที่เหมาะสม หรือได้ผลดีสำหรับตนหรือสำหรับภณณินั้นมากกว่าอย่างอื่น ทางเลือกหรือความเป็นไปได้ อาจมีเพียงอย่างเดียวหรือหลายอย่าง แต่เป็นทางอื่นที่ไม่ใช่ทางที่กำลังทำอยู่หรือเข้าใจอยู่ขณะนั้น ความคิดตามวิธีวิภาษชาตน์มีผลดีหลายประการ

สรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการ คือ การคิดพิจารณาโดยแยกกายจำแนกเป็น 4 ลักษณะ คือ อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี ปถมนสิการ คือ คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือคิดได้ต่อเนื่อง เป็นลำดับ การณมนสิการ คือคิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล และอุปาทกมนสิการ คือ คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิด อย่างมีเป้าหมาย และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต โดยการคิดค้น

พิจารณาอารมณ์ใช้ความรู้มาเพื่อแก้ปัญหาหรือดับทุกข์ โยนิโสมนสิการนี้ เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องรอใช้เมื่อมีเรื่องที่จะเก็บเอามาคิดเท่านั้น

การนำโยนิโสมนสิการเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติ วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการมีหลักการ 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการแบบที่ต้องให้การปฏิบัติการจนถึงที่สุด และโยนิโสมนสิการปฏิบัติแบบระดับต้น ๆ หรือแค่มุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป โยนิโสมนสิการทำงานทั้ง 2 ช่วง คือ ทั้งตอนรับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์จากภายนอก และตอนคิดค้นพิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่เก็บเข้ามาแล้วในภายในลักษณะที่พึงสังเกตอย่างหนึ่งของการรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการ คือ การรับรู้เพียงเพื่อให้อุกต้องตามเป็นจริง และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสติจะเอาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและทำกิจต่าง ๆ ประสบการณ์ไม่ใช่รับรู้แล้วจิตใจถูกอารมณ์หรือประสบการณ์ครอบงำหรือพาหลงหายไปเสียซึ่งแทนที่จะได้ความรู้มาแก้ปัญหา หรือได้ปัญญา มาดับทุกข์กลับได้กิเลสและความทุกข์มาเพิ่มพูนทับถมแม้การคิดก็มี สำหรับบุุคคลุชนการเป็นอยู่ด้วยอารมณ์คอยจะครอบงำคนอยู่แล้วตลอดเวลา โยนิโสมนสิการจะช่วยแบ่งเบาแก้ทุกข์ให้ปัญหาบรรเทาหลงให้พ้นความเป็นบุุคคลุชนได้แล้วก็จะมีคุณภาพทางอารมณ์ใหม่อย่างบริสุทธิ์เด่นชัดขึ้นมา

กล่าวคือเกิดคุณธรรมข้อกรณามาช่วยสืบต่อคุณค่าทางด้านความงามอันอ่อนโยนของชีวิตอยู่ต่อไป พร้อมทั้งแทนที่ความขุ่นมัว หมองเศร้า เครียด เหนงา กังวลเป็นก็จะมีแต่ความรู้สึกที่ประณีต เช่น ความสดชื่น ผ่องใส โปรงโล่ง เบิกบานใจ ความสุข ความสงบ และความเป็นอิสระสืบต่อไป โยนิโสมนสิการนี้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบุคคลกับโลก หรือสภาพแวดล้อมภายนอกก่อนที่จะก้าวเข้าสู่ตัวมรรคที่เป็นองค์ธรรมภายในเฉพาะตน กล่าวคือ กัลยาณมิตร (ปรโตโฆสะที่ตี) เป็นที่เชื่อมโยงบุคคลติดต่อกับโลกอย่างถูกต้องเองโดยทางสังคม อีกทั้งเป็นที่เชื่อมโยงบุคคลติดต่อกับโลกอย่างถูกต้องโดยทางจิตใจของตนเอง อันได้แก่ ทางที่แห่งการรับรู้ และความคิดซึ่งเป็นทางที่แห่งปัญญาหรือการมองตามเป็นจริง ดังได้อธิบายมาแล้ววิธีโยนิโสมนสิการเท่าที่แสดงมานี้ได้นำเสนอโดยพยายามรักษา รุปร่างตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนา ผู้ศึกษา “ไม่พึงติดอยู่เพียงรูปแบบหรือถ้อยคำ แต่พึงมุ่งจับเอาสาระเป็นสำคัญ” อนึ่ง พึงย้ำไว้ด้วยว่าโยนิโสมนสิการนี้เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลา มิใช่จะต้องรอไว้ใช้เมื่อมีเรื่องที่จะเก็บเอาไปนั่งขบคิด หรือปฏิบัติได้ต่อเมื่อปลีกตัวออกไปนั่งพิจารณา แต่พึงใช้แทรกอยู่ใน การดำเนินชีวิตประจำวันที่เป็นไปอยู่ทุกที่ทุกเวลานี้เอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

โยนิโสมนสิการนี้เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลาโดยไม่ต้องรอใช้เมื่อมีเรื่องที่จะเก็บเอามาคิดเท่านั้น หลักธรรมโยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการความคิดที่เป็นระบบ โดยการใช้วิธีคิด 10 วิธีดังที่กล่าวไปแล้ว

ข้างต้นมาบูรณาการเข้ากับการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนเพื่อให้การตัดสินใจที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อประเทศ ทั้งนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้วิธีคิดทั้ง 10 วิธีในคราวเดียวกัน สามารถเลือกใช้วิธีคิดใดก็ได้ให้ตรงกับความต้องการหรือเป้าหมายที่ต้องการทราบถึงข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักธรรมโยนิโสมนสิการให้ลึกซึ้งเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการ คือ หลักธรรมที่มีกระบวนการทางความคิด นำไปใช้ในการวิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูล เพื่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งได้ดี มี 4 ลักษณะ คือ อุบายมนสิการ คือ การคิดอย่างมีวิธีหรือคิดถูกวิธี ปณมมนสิการ คือ การคิดถูกทางคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ การณมมนสิการ คือ การคิดตามเหตุผลหรือคิดอย่างมีเหตุผล และ อุปาทกมมนสิการ คือ การใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์อย่างมีเป้าหมาย สามารถนำไปใช้บูรณาการกับกระบวนการความคิดเพื่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งและเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลา โดยไม่ต้องรอใช้เมื่อมีเรื่องที่จะเก็บเอามาคิดเท่านั้น

การตัดสินใจเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมือง และการปกครอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏในลักษณะของการ

เรียกร้อง (Demand) หรือสนับสนุน (Support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2534)

ทฤษฎีการตลาดทางการเมืองที่นำมาสู่ การตัดสินใจเลือกตั้งโดยประยุกต์ 4 Ps ทางธุรกิจ มาเป็น 4 Ps ทางการเมือง ดังนี้ (Newman Bruce I, 1999)

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) ได้แก่ นโยบาย และผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญไป ทำหน้าที่สำหรับการรณรงค์

2. การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing) เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ นโยบายและสมัครผ่านกลไกของพรรคคู่สมชิก พรรคและผู้สนับสนุนพรรคในระดับท้องถิ่น โดยใช้สื่อของพรรคเป็นหลัก

3. การตลาดแบบดึง (Pull Marketing) เป็นการรณรงค์ผ่านสื่อมวลชนเป็นหลัก ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

4. การสำรวจความคิดเห็น (Polling) เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการที่จะได้ข้อมูล เพื่อนำมาทำนโยบายและตรวจสอบประสิทธิภาพ ของการรณรงค์ ความสำคัญของการเลือกตั้งตาม หลักปรัชญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้วาง หลักไว้ว่า เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐาน แห่งอำนาจอธิปไตยของผู้ปกครอง เจตจำนงดังกล่าวต้อง แสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริต ซึ่งจัดขึ้นเป็น ครั้งคราวตามกำหนดเวลาด้วยการลงคะแนนเสียง อย่างทั่วถึง โดยถือหลักหนึ่งคนหนึ่งเสียงเท่านั้น

ความหมายของการตัดสินใจเมืองค์ประกอบ ของการตัดสินใจได้ว่า ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยตัวผู้ตัดสินใจ โดยผู้ตัดสินใจ มีความสามารถในการประเมินคุณค่า ประโยชน์ หรือ ความสำคัญของทางเลือกแต่ละอย่าง

2. ปัจจัยทางเลือก โดยผู้ตัดสินใจต้องมีทางเลือกมากกว่า 1 ทางเลือก ซึ่งถ้ามีทางเลือก เพียงทางเดียวก็ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจเลือก

3. ผลทางเลือกในอดีตจะขึ้นอยู่กับ การเลือก ซึ่งผลการเลือกแต่ละอย่างจะแตกต่างกัน และไม่เท่ากันตามสถานการณ์ที่แตกต่าง การตัดสินใจ เกี่ยวกับการเลือกตั้งจากการศึกษาเรื่องอิทธิพล ในการตัดสินใจก่อนที่จะมีการลงคะแนนเสียง เลือกตั้งได้ทราบว่ามีอิทธิพลดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 อิทธิพลในการตัดสินใจ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ขั้นตอนที่จะได้รับข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งจะเริ่มจากการที่ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงได้รับข่าวสาร การเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง ข่าวสารเกี่ยวกับ ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งและนโยบายต่าง ๆ ของ พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยผ่านสื่อ ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเกี่ยวกับผู้สมัครรับ เลือกตั้งหรือเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัคร รับเลือกตั้ง ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงจะนำ ข่าวสารนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะลงคะแนนให้

ขั้นตอนที่ 2 อิทธิพลในการสร้างหลักเกณฑ์ ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อผู้ลงคะแนนเสียงได้รับข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับ ตัวผู้สมัคร และนโยบายของพรรคการเมือง ที่ผู้รับสมัครรับเลือกตั้งสังกัดอยู่ผู้ลงคะแนนเสียง

จะสร้างหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกว่าจะให้ความสำคัญกับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร หรือจะให้ความสำคัญกับนโยบายพรรคการเมือง ลบ 24 เมื่อได้เกณฑ์แล้ว ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงจะเริ่มประเมินข่าวสารต่าง ๆ เปรียบเทียบให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมายของตน

ขั้นตอนที่ 3 อิทธิพลในการประเมินและจัดลำดับผู้สมัครเลือกตั้งเมื่อผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกและตัดสินใจไว้แล้วผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้วผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนสมควรจะได้รับการประเมินเท่าไรตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 4 อิทธิพลจากการตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้รับสมัครที่มีคะแนนรวมสูงสุดจากการประเมิน ในการตัดสินใจครั้งสุดท้ายนี้อาจจะมีตัวแปรอย่างอื่นเข้ามาสอดแทรกอันได้แก่ อิทธิพลของเงินทองอำมิสสินจ้างที่หัวหน้าคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนำมาแจกจ่ายให้ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเหตุผล และหลักเกณฑ์ของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้การศึกษาหลักการกำหนดพิจารณาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับอิทธิพลที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีความสนใจทางการเมืองน้อย จะตัดสินใจโดยไม่อิงกับประเด็นนโยบายทางการเมือง ด้านการชกแจงโน้มน้าวและอำมิสสินจ้างจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2. สภาพแวดล้อมของช่วงเวลากับอิทธิพลที่มีต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งพบว่าผู้ลงคะแนนเสียงประมาณหนึ่งในสี่เลือกผู้สมัครโดยคำนึงถึงความนิยมของพรรคการเมืองเป็นเกณฑ์สำคัญส่วนที่เหลือเป็นการพิจารณาเลือกบุคคลโดยคำนึงถึงความเป็นคนท้องถิ่นมีศักยภาพที่จะสามารถช่วยเหลือท้องถิ่นได้มีความรู้ความสามารถแจกจ่ายของเงินทอง และหาเสียงเป็นที่ประทับใจ นอกจากนี้ ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และครู ยังมีอิทธิพลต่อผู้ลงคะแนนเสียงที่มีสภาพเศรษฐกิจต่ำ (กวี วงศ์พุด, 2539)

สรุปได้ว่า การตัดสินใจการเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองและการปกครองมีความสำคัญคือ เป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อคัดเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในสภาเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง และเกิดการถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันมิให้อำนาจตกเป็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างเบ็ดเสร็จเพื่อป้องกันการลุแก่อำนาจในการบริหารประเทศเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ โดยการตัดสินใจต้องเป็นไปโดยอิสระแห่งการเลือกตั้งเสมอภาคเป็นไปตามกระบวนการเลือกตั้งที่กำหนดและมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยส่วนบุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจเลือกตั้ง ทั้งนี้การเลือกตั้งเป็นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นเครื่องมือสำคัญให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของ

อธิปไตยสามารถเลือกหรือตัดสินใจเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนต้องใช้กระบวนการทางความคิดที่มีหลักการเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อนำมาใช้ต่อการตัดสินใจเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม

สถานภาพทางสังคมในยุคดิจิทัลทางการเคลื่อนไหวของสังคมไทย

การเมืองยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงจากการเมืองในยุคก่อนหน้านี้ที่สื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์เคยมีบทบาทสำคัญ แต่ปัจจุบันกำลังแพร่กระจายขยายวงไปสู่การเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บนฐานราก แพลตฟอร์มการสื่อสารแบบใหม่ (Platforms) ของผู้มีอำนาจรายใหม่ พร้อมกับไปกับแนวรบดั้งเดิม ในพื้นที่ทางกายภาพ ที่ขยายออกไปสู่แนวรบบนพื้นที่ไซเบอร์ (Cyberwarfare) โดยอินเทอร์เน็ตถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการบริหารงาน การให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ช่องทางการสื่อสารชวนเชื่อในทางการเมือง พื้นที่ในการนัดพบกันของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน การสื่อสารกิจกรรมการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม

ในสังคมดิจิทัลปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับปัญหาความขัดแย้ง และวิกฤติทางการเมืองทำให้อินเทอร์เน็ตกลายมาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง อาทิเช่น เฟซบุ๊ก (Facebook)

ทวิตเตอร์ (Twitter) กระดานสนทนา (Web board) หรือแม้กระทั่งการเผยแพร่คลิปวิดีโอผ่านทางเว็บไซต์ยูทูป (www.youtube.com) และทำให้เกิดเป็นสังคมออนไลน์ขึ้น ซึ่งเป็นพื้นที่ในการรวมตัวกัน เพื่อแสดงความคิดเห็น พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง รวมไปถึงยังเป็นการรายงานความเคลื่อนไหวของการชุมนุม ที่มีความรวดเร็วในการนำเสนอข้อมูล ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น (สุรศักดิ์ ศรีธรรมกุล, 2563)

การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในภาพอุดมคติของการเมืองที่เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วม (Participatory Politics) พื้นที่ที่สื่อสังคมเหล่านี้ อาจพัฒนาการรวมกลุ่มสนทนาต่อไปเป็นชุมชนออนไลน์ สร้างความเข้าใจร่วมกัน และเรียนรู้ร่วมกัน หรืออาจใช้ถกเถียงปัญหา หรือขับเคลื่อนกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองก็ได้ ในงานการศึกษาเครือข่ายร่วมสมัยมักมองว่าแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ร่วมสมัย รวมถึงตัวบริษัทอย่างเฟซบุ๊กเอง ก็มองตัวเองเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองอันทรงประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีจนเป็นเหมือนดั่งแก้วสารพัดนึกของมวลชน (Technological Determinism) แต่ในการสังเกตการณ์ปรากฏการณ์การเมืองร่วมสมัยก็ยังคงเห็นกระแสความเข้าใจที่ไหลไปบนเทคโนโลยีอย่างหลุดลอยจากความเป็นจริง ความวิตกกังวลต่อความไร้เสถียรภาพของชนชั้นกลางร่วมสมัยเปิดสู่บทสนทนาวิวาทะที่ไม่เป็นทางออกของปัญหา

และยังอาจมีการแบ่งแยก ก้าวร้าวรุนแรง ต่อกลุ่มแนวคิดปฏิบัติของตนได้ (Geoffrey Pleyers & Marlies Glasius, 2011)

สรุปได้ว่าในสังคมปัจจุบันทุกสิ่งอย่างถูกขับเคลื่อนด้วยระบบดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกิน การอยู่ การจับจ่ายใช้สอย ธุรกิจการค้า การสื่อสาร จะอยู่ในระบบดิจิทัลแทบทั้งสิ้น ซึ่งมีความสะดวกรวดเร็วในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก การปรับตัวของมนุษย์ต้องให้ทันกับระบบดิจิทัลที่หมุนเวียนเปลี่ยนไปตลอด โดยเฉพาะข่าวสารทางการเมืองที่ถึงแม้จะเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็วเพียงไรก็ตาม จะมีทั้งข้อมูลที่จริงและบิดเบือนความจริงอยู่มากมาย การนำเสนอข่าว การโต้ตอบสนทนาเกี่ยวกับการเมืองจะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่มากมาย ดังนั้น หากมีการใช้ทักษะทางความคิดที่มีกระบวนการอย่างถูกต้อง จะทำให้ประชาชนสามารถแยกแยะ วิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงได้ดีเช่นกัน

ปัจจุบันการติดตามข่าวสารข้อมูลทางการเมืองเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนส่วนมากจะใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือการติดตามข่าวสารทางการเมือง ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองต้องใช้สื่อออนไลน์เช่นกัน เพื่อการส่งสารที่รวดเร็วไปสู่ผู้รับสาร แต่ในสังคมออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารที่เป็นอิสระไม่ว่าจะเป็นผู้ส่งสาร เนื้อหาข้อมูล ผู้รับสาร ที่ยากที่จะควบคุมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดได้ ถึงแม้จะมีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรงแต่ยังควบคุมได้ไม่ทั่วถึง

ด้วยเหตุนี้ผู้รับสารจะได้รับข้อมูลที่เป็นอิสระของการเผยแพร่จากผู้ส่งสาร จึงมีทั้งข่าวสารเป็นไปในทางบวกและทางลบหรือเป็นการสนับสนุนข้อมูลในฝ่ายที่ตนเองศรัทธาด้านเดียว

การนำหลักโยนิโสมนสิการมาบูรณาการกับกระบวนการทางความคิดเพื่อการตัดสินใจในการตัดสินใจเลือกตั้ง คือ การพิจารณาปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของการเลือกตั้ง เช่น นโยบายของพรรค หัวหน้าพรรค ตัวบุคคลของผู้สมัครเลือกตั้ง มีความสอดคล้องกันอย่างไร ใช้วิธีคิดแบบวิเคราะห์แบบแยกแยะออกมาให้ครบทุกด้าน นโยบายพรรคมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่จะดำเนินการในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ลำดับการแก้ไขปัญหา มีความเร่งด่วนตรงกับความต้องการของประชาชนหรือไม่ องค์ประกอบการดำเนินการเช่น งบประมาณ กระบวนการทำงานของคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือแม้แต่นโยบายต่างประเทศสนับสนุนความเป็นไปได้ของการทำงานสามารถเห็นผลสำเร็จได้จริง และนโยบายนั้นต้องไม่มีผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักการเมืองด้วยกัน กลุ่มนักธุรกิจ หรือแม้กระทั่งกลุ่มนักลงทุนต่าง ๆ

แม้แต่การคิดวิเคราะห์หัวหน้าพรรคการเมืองที่มีภาวะผู้นำ ต้องพิจารณาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคลจากผลงานที่ผ่านมาเพื่อดูความสามารถในการบริหารงาน เช่น การวางแผนการทำงานที่สอดคล้องกับนโยบายของพรรคต้องบริหารให้สำเร็จตามนโยบายที่แจ้งไว้กับประชาชน การบริหารทีมงานภายในพรรคมีวิธีการควบคุมให้บุคคลภายในพรรคปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องตรงกับหลักจริยธรรมของนักการเมืองที่

พึงมีโดยเฉพาะการโน้มน้าวให้บุคคลภายในพรรคทำงานร่วมกันเป็นทีมไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันภายใน การตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการประเมินสถานการณ์และวางแผนการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าต้องเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและภาพรวมของประเทศชาติมากที่สุด การตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นประชาชนพิจารณาการตัดสินใจของผู้นำพรรคการเมืองต้องตัดสินใจหาทางออกของปัญหาขณะนั้นได้ถูกต้องแม่นยำ ความเดือดร้อนของประชาชนต้องลดลงได้เร็วที่สุด

อีกหนึ่งประการที่สำคัญคือการพิจารณาถึงตัวบุคคลที่ลงสมัครเลือกตั้งประชาชนการตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่จะมาเป็นผู้แทนในการบริหารบ้านเมือง ประชาชนต้องพิจารณาคุณสมบัติอย่างถี่ถ้วนครบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นประวัติส่วนตัว ภูมิหลังของผู้สมัคร ผลงานทางการเมืองที่ผ่านมา ประสบการณ์ทางการเมืองทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ ประชาชนนำข้อมูลที่ได้รับมาแยกแยะ

ทีละด้านหาปัจจัยที่เชื่อมโยงกันถึงสาเหตุการเกิดข่าวด้านลบและตัวผู้สมัครต้องแก้ไขข้อมูลด้านลบของตนเองด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรม ประชาชนสามารถแยกแยะได้เพราะการที่มีข้อมูลด้านลบอย่างเดียวยังไม่ได้เป็นการตัดสินใจที่ไม่ดีเสมอไป ต้องมีเหตุและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกัน หากประชาชนใช้หลักคิดตามแนวนิโสมนสิการได้อย่างครบถ้วนแล้ว การตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนจะได้ผลลัพธ์ออกมาที่แม่นยำส่งผลให้ประเทศชาติได้นักการเมืองที่มีคุณภาพเข้ามาบริหารบ้านเมืองได้อย่างยั่งยืน

ด้วยกระบวนการทางความคิดเช่นนี้ คือการใช้หลักการคิดวิเคราะห์ การคิดที่มีความต่อเนื่องเป็นลำดับ คิดอย่างมีเหตุผล และการใช้ความคิดให้เกิดผลอย่างมีเป้าหมาย เพื่อรู้ถึงจุดมุ่งหมายของนโยบายพรรคการเมืองและความมุ่งมั่นในการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้ง คือการนำหลักนิโสมนสิการเข้ามาบูรณาการกับการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนโดยแท้จริง

บรรณานุกรม

- กวี วงศ์พุ่ม. (2539). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร. หน้า 24. ลบกองราชการส่วนตำบล. (2543). ข้อมูลสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2543. กรุงเทพมหานคร. หน้า 16.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2534). การเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมือง. นนทบุรี. หน้า 21.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). โยนิโสมนสิการ – วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์แยกเล่มเฉพาะบท ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร. หน้า 70.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 53 ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ครั้งที่ 22. กรุงเทพมหานคร. หน้า 656-710.
- สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร. (2557). การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร. หน้า 7-8.
- สุรศักดิ์ ศรีธรรมกุล. (2563). การเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคดิจิทัล. วารสารมหาจุฬานาครธรรมสาร. 7(10). หน้า 85-97.
- Geoffrey Pleyers & Marlies Glasius. (2011). Post - 2011 Movements: Democracy, Social Justice, Dignity. Development and Change. 44(3), 547-567.
- Newman Bruce L. (1999). the marketing of the President. Californi. Sage Publications Ltd. p. 11.

➤ นายอาทิตย์ จอมสืบวิสิฐ
อดีตผู้ตรวจการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“

บทบาท ศส.ปชต. :

บทบาทของพลเมืองคุณภาพในสนามเลือกตั้ง

”

บทบาท ศส.ปชต. :

บทบาทของพลเมืองคุณภาพในสนามเลือกตั้ง

นายอาทิตย์ จอมสืบลี

อดีตผู้ตรวจการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทนำ

บทความชิ้นนี้ เน้นที่จะสะท้อนแง่คิด มุมมองของผู้เขียนที่มีต่อแนวทางการสร้างพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยและบทบาทของพลเมือง ในกระบวนการเลือกตั้งของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 ถึง พ.ศ. 2566 การที่เลือกประเด็น ดังกล่าวมาเป็นกรอบในการเขียนครั้งนี้ มีเหตุผล 3 ประการ

ประการแรก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง โดยหวังผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้ง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และให้ประชาชน ใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด

ประการที่สอง พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 22 (5) กำหนดให้คณะกรรมการ การเลือกตั้งมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงาน

ของรัฐ สถาบันการศึกษาและองค์กรเอกชนในการ สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชน หรือให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง และความรู้ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่าทั้งรัฐธรรมนูญและ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญล้วนให้ ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อสร้าง ประชาชนให้เป็นพลเมือง และหวังว่าพลเมือง นั้นเองที่จะมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ต่อไป

ประการที่สาม กระแสการตื่นตัวของ ประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ที่ให้ความสนใจต่อนโยบายการหาเสียงของผู้สมัคร และพรรคการเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งมีผู้มาใช้สิทธิ ออกเสียงเลือกตั้งมากเป็นประวัติการณ์ถึงร้อยละ 75.71 ซึ่งนับว่าสูงที่สุดนับตั้งแต่มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น

27 ครั้ง โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 นั้น จากข้อมูลของพิพิธภัณฑ์รัฐสภา (<https://parliamentmuseum.go.th>) ระบุว่าจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 4,278,231 คนมาใช้สิทธิเพียง 1,773,532 คน คิดเป็นเป็นร้อยละ 41.45 สำหรับการเลือกตั้งที่มีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุดได้แก่การเลือกตั้งครั้งที่ 5 ในวันที่ 29 มกราคม 2491 จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 7,176,891 คนมาใช้สิทธิเพียง 2,177,464 คน คิดเป็นร้อยละ 30.34 เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม อาจารย์รัตเกินไปหากจะสรุปว่าการที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากนั้น แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการเลือกตั้ง และสะท้อนถึงบทบาทการเข้าร่วมร่วมทางการเมือง และการตื่นรู้ของพลเมืองในสนามเลือกตั้ง นำมาสู่ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ การที่ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากกับคุณภาพของการเลือกตั้ง มีความสอดคล้องสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันหรือไม่ ดังนั้น ในบทความนี้จึงกำหนดขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุม 5 ประเด็น คือ

1. สถานการณ์การเมืองของประเทศไทยที่เป็นมูลเหตุสำคัญจำเป็นต้องสร้างพลเมือง
2. สาระสำคัญของหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหลักสูตรหลักที่ กกต. ใช้ในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง
3. การจัดตั้งศูนย์ ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล (ศส.ปชต.) ให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมของพลเมือง
4. บทบาทของ ศส.ปชต. และเครือข่าย

พลเมืองที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการออกเสียงประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งที่ผ่านมา

5. ปัญหาบางประการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในมุมมองของภาคีเครือข่ายพลเมืองและข้อเสนอในการแก้ไข

สถานการณ์การเมืองที่เป็นมูลเหตุสำคัญจำเป็นต้องสร้างพลเมือง

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นระยะเวลากว่า 91 ปี โดยมีรัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ การเลือกตั้งทั่วไป 27 ครั้ง มีคณะรัฐมนตรีมาแล้ว 62 คณะ นายกรัฐมนตรี 29 คน และขณะเขียนบทความนี้รัฐสภาอยู่ในระหว่างดำเนินการพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 30 และเมื่อได้ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์แล้ว คณะรัฐมนตรีคณะที่ 63 จึงจะแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเพื่อเข้าบริหารราชการแผ่นดินต่อไป จึงกล่าวได้ว่าในแง่โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ซึ่งหมายถึงสถาบันทางการเมือง ระบอบการเมือง กลไกรัฐ และกฎหมายนั้น ประเทศไทยมีความพร้อมเฉกเช่นประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ แต่ยังมีอยู่สิ่งหนึ่งที่ประเทศไทยมี แต่ประเทศอื่นไม่มี นั่นคือเรามีการปฏิวัติรัฐประหารถึง 13 ครั้ง (อาธิศักดิ์. 2561:27)

ดังนั้น บริบทและเงื่อนไขการเป็นประชาธิปไตยและการเลือกตั้งของไทยจึงแตกต่าง

จากประเทศต่าง ๆ เป็นอันมาก ซึ่งเป็นเหตุผลว่า การเลือกตั้งอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอสำหรับความเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย กล่าวคือ จำเป็นอย่างมากที่ในการเลือกตั้งนั้นต้องมีพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของผู้มีสิทธิเลือกตั้งควบคู่กันไปด้วย

ทำไม จึงกล่าวเช่นนั้น?

ย้อนหลังไปกว่า 4 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดปรากฏการณ์ “โรคร้อยเอ็ด” โดย นิยม รัฐอมฤต (2558) อธิบายว่าเกิดจาก นายสมพร จุริมาศ สส. จังหวัดร้อยเอ็ดถึงแก่กรรมในเดือนพฤษภาคม 2524 จึงต้องมีการเลือกตั้งซ่อมเกิดขึ้นภายใน 90 วัน การเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อดีตนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าพรรคชาติประชาธิปไตย ประสงค์จะแจ้งเกิดในทางการเมืองเพื่อทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ฝ่ายรัฐบาลจะต้องหาทางปกป้องฐานะของตนไม่ให้ถูกแย่งชิงไป โดยส่ง พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม ลงแข่งขันในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ ขณะที่ฝ่าย พลเอก เกรียงศักดิ์ ก็ถือเป็นเรื่องที่แพ้ไม่ได้เช่นกัน จึงต้องทุ่มตัวต่อสู้อย่างเต็มที่ อาจารย์เกษม ศิริสัมพันธ์ อดีตเลขาธิการพรรคกิจสังคม เล่าว่า ไปนั่งดู พลเอกเกรียงศักดิ์ หาเสียงในตลาดพลเอกเกรียงศักดิ์ เดินนำขบวน ตามด้วยดาราละครโทรทัศน์ แล้วตามหลังด้วยคนถือกระเป่า กำเงินใบละร้อยเดินแจกไปเรื่อย ทางอาจารย์เกษมให้คนคอยดักถ่ายรูปไว้พอได้รูปก็พากันเดินขึ้นศาลากลางเพื่อร้องเรียนว่ามีการแจกเงินในการหาเสียง ปรากฏว่าผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และนายอำเภอ

ต่างลาราชการกันหมด

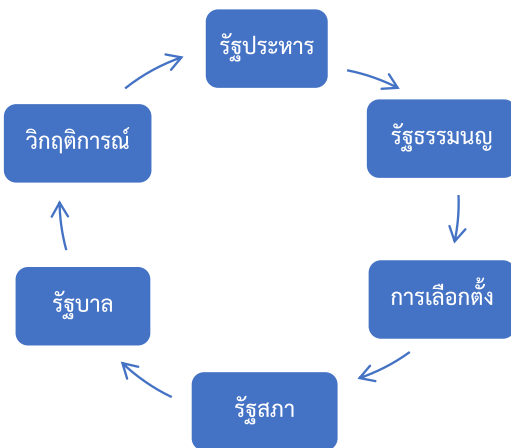
ต่อมาตอนเย็นก่อนการเลือกตั้ง ฝ่ายพรรคชาติประชาธิปไตยตั้งโต๊ะที่ร้านกาแฟริมบึงพระรามแจกเงินอย่างเปิดเผย จึงบุกขึ้นไปบนโรงพักเพื่อแจ้งความว่ามีกรกระทำผิดกฎหมาย ปรากฏว่าโรงพักร้าง คงคาดได้แล้วว่าจะมีการแจ้งความดำเนินคดี ตำรวจเลยทิ้งโรงพักหนี เจ้าเมืองก็ทิ้งเมือง ตำรวจก็ทิ้งโรงพัก เพราะกลัวเกรงบารมี นักการเมืองระดับอดีตนายกรัฐมนตรี ปล่อยให้ ลอยนวลแจกเงินซื้อเสียงกันได้อย่างเย้ยฟ้าทำดิน โคร่นี้ได้ระบาดเป็นการซื้อสิทธิขายเสียงทั่วประเทศ จนกลายเป็นวัฒนธรรมการเมืองของคนไทยที่ต้องมีเงินมีทองหรือข้าวของติดไม้ติดมือเมื่อถึงฤดูเลือกตั้ง หรือกล่าวได้ว่า “การเลือกตั้งกับการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียงเป็นของคู่กัน” นำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากการซื้อเสียงและเมื่อเข้ามีอำนาจแล้วก็มี การทุจริตคอร์รัปชันเพื่อถอนทุนคืน ทำให้เกิดกระแสเรียกร้องให้ต้องมีการปฏิรูปการเมือง กระทั่งเกิดรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งกล่าวกันว่าดีที่สุดเท่าที่เคยมีมา

รัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ให้สิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ให้รัฐบาลมีประสิทธิภาพ และเสถียรภาพ ขณะเดียวกันก็มีกระบวนการตรวจสอบที่เข้มแข็ง มีองค์กรอิสระเกิดขึ้นมากมาย หนึ่งในนั้น คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. ทำหน้าที่ควบคุมดำเนินการเลือกตั้งให้สุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม ซึ่งแม้ว่าจะสามารถลงโทษผู้สมัครและนักการเมืองที่ทุจริตลงได้ไม่น้อย แต่ก็ยังไม่หมดไปและนับวันกลวิธีการทุจริตในการเลือกตั้ง

จะซับซ้อนมากขึ้นจนยากที่จะจับได้ไล่ทัน พฤติกรรมของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนทำให้คนในสังคมไทยมีทั้งที่คัดค้านและสนับสนุน มีความเห็นที่ต่างกันอย่างรุนแรง ถึงขั้นแบ่งสีแบ่งฝาย โดยที่ต่างฝ่ายต่างก็เห็นว่าตนเป็นประชาธิปไตย และอีกฝ่ายไม่เป็นประชาธิปไตย

ในที่สุด เกิดรัฐประหารขึ้นถึง 2 ครั้ง ในระยะเวลาที่ห่างกันเพียง 8 ปี คือในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 นักวิชาการบางท่าน อาทิ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เคยเรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า “วงจรอุบาทว์ทางการเมือง” หรือวัฏจักรแห่งความชั่วร้ายที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำซากในประเทศไทย

ภาพ “วงจรอุบาทว์ทางการเมือง” (ที่มา: ชัยอนันต์. 2557:26)

กล่าวคือ เมื่อมีการเลือกตั้งก็จะมี การซื้อเสียง เมื่อการซื้อเสียงเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้ อำนาจทางการเมือง และใช้อำนาจนั้นมาทุจริต

คอร์รัปชันเพื่อถอนทุนและสะสมทุนไว้เพื่อใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ทำให้ถูกต่อต้านคัดค้านจากประชาชน และในที่สุดก็ต้องยุบสภาหรือลาออกไปหรือไม่กองทัพก็ใช้เป็นข้ออ้างในการรัฐประหาร จากนั้นก็มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่และมีการเลือกตั้ง มีการซื้อเสียง... เป็นเช่นนี้เรื่อยไปไม่รู้จบ (อาธิศักดิ์. 2561: 29-30)

ปฏิเสธไม่ได้ว่าต้นตอของการทุจริต มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์กันเชิงอุปถัมภ์ ระหว่างการเมืองการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2544:222-223) กล่าวว่ามันบดตั้งแต่การเลือกตั้งเดือนมกราคม 2518 เป็นต้นมา กลุ่มทุนธุรกิจสามารถยึดกุมพื้นที่ในเวทีการเมืองระดับชาติเพิ่มขึ้นและกลุ่มทุนเหล่านั้นได้ใช้อำนาจทางการเมืองในการแสวงหาผลประโยชน์จากการจัดสรรสัมปทาน การจัดสรรโควตาการนำเข้า และการส่งออก การถ่ายโอนการผลิตสู่ภาคเอกชน การจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยราชการ การกำหนดนโยบายที่ให้ประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ตลอดจนการผันงบประมาณและทรัพยากรของแผ่นดินในการสร้างคะแนนนิยมทางการเมือง และสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของตนเอง ทั้งนี้ ความรุนแรงของปัญหาการทุจริตในประเทศไทย นอกจากจะปรากฏทางสื่อมวลชนและสื่อสังคมอย่างแพร่หลายเป็นที่ประจักษ์แล้ว ยังยืนยันได้จากข้อมูลการสำรวจดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index:CPI) ขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International:TI) ซึ่งได้ดำเนินการมาต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 โดย Atirut Duereh (2566)

นักวิจัยจากศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDG Move รายงานว่ามีการชะงักงันของการต่อต้านของการต่อต้านคอร์รัปชันในกลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันในปี 2565 ประเทศไทยได้คะแนน 36 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 101 ของโลกจากประเทศที่ถูกจัดลำดับทั้งสิ้น 180 ประเทศ ซึ่งแม้ว่าจะดีขึ้นจากปี 2564 ที่ได้ 35 คะแนนและอยู่ในอันดับที่ 110 ของโลก แต่เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนด้วยกันอย่างสิงคโปร์ที่ได้ 83 คะแนนเป็นอันดับที่ 4 ของโลก รวมทั้งประเทศมาเลเซียและเวียดนามที่ได้ 47 และ 42 คะแนนตามลำดับแล้ว นับว่าการทุจริตในประเทศไทยมีความรุนแรงมากกว่า และคะแนนทุจริตที่สำคัญประการหนึ่งคือมีการใช้อำนาจหรือตำแหน่งทางการเมืองผ่านระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างภาคการเมืองและภาคธุรกิจที่เอื้อให้มีการทุจริตคอร์รัปชันดังกล่าวนั่นเอง

หลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย: หลักสูตรหลักของ กกต. เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ

หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2540 เป็นต้นมาเกิดกระแสความตื่นตัวของประชาชนที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดและเนื้อหาในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและนโยบายสาธารณะเป็นอย่างมาก หน่วยงานของรัฐเองก็ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับ

สิทธิเสรีภาพและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามจุดอ่อนสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าว คือ มีการดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่องและมักตอบสนองนโยบายเพื่อสร้างฐานคะแนนนิยมของฝ่ายการเมืองมากกว่าที่จะคำนึงถึงโอกาสที่ประชาชนพึงได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและมากพอที่จะใช้ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตน รวมถึงการสร้างความตระหนักที่จะไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของสังคม (อาทิตย์. 2558:10)

นอกจากนั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังมีน้อยและไม่อยู่ในแนวทางที่ถูกต้องนัก ทั้งการเมืองภาคพลเมืองและการเมืองภาคตัวแทน ดังจะเห็นได้จากในการเลือกตั้งตัวแทนทุกระดับทุกประเภทยังมีการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียงจำนวนมาก โดยที่ผู้นำหรือแกนนำองค์กรประชาชนนอกจากจะไม่มีบทบาทและส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและสอดส่องดูแลเพื่อให้การเลือกตั้งมีความสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว มีไม่น้อยที่แกนนำเหล่านั้นจะแปรสภาพเป็นผู้สนับสนุนหรือหัวคะแนนของผู้สมัครและพรรคการเมืองกระทำการผิดกฎหมายเลือกตั้งตัวเอง ดังนั้น ในฐานะที่ กกต. เป็นองค์กรรับผิดชอบจัดการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ นักการเมืองมาบริหารประเทศจึงมักถูกกล่าวหาเสมอมาว่าไม่สามารถคัดกรองนักการเมืองที่ดีมีคุณภาพ และไม่สามารถสกัดกั้นการซื้อเสียงได้ แม้ว่า กกต. จะมีข้อจำกัดมากมายในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในเรื่องกฎหมาย เรื่องขอบเขตอำนาจหน้าที่ว่าเป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหาการซื้อเสียง

ดังกล่าว แต่ปัญหาที่แท้จริงคือเรื่องจิตสำนึกของคนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ทั้งนักการเมือง พรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของ กกต. เอง และที่สำคัญที่สุด คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้ตัดสินใจเลือกตั้งตัวแทนและตัดสินใจชี้ขาดผลแพ้ชนะในการเลือกตั้งอย่างแท้จริง ดังนั้น สิ่งแรกที่ กกต. ดำเนินการ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ด้วยการสร้างหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย พร้อมทั้งสร้างวิทยากรกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจากบุคลากรของ กกต. เองเพื่อเป็นวิทยากรตัวคุณ รวมทั้งสร้างวิทยากรเพิ่มขึ้นจากบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขยายความรู้ไปสู่ประชาชนและเยาวชนอย่างกว้างขวางเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในอนาคต

การอบรมตามหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตยหรือในเวลาต่อมาได้พัฒนาเป็น “หลักสูตร พลเมืองคุณภาพใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PARTICIPATORY LEARNING) หรือ PL (อาธิศักดิ์, 2561:74) เริ่มจากการดึงประสบการณ์เดิมของผู้เข้าอบรมออกมาให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการทดลองประยุกต์และนำไปใช้ จนได้ข้อสรุปเป็นความคิดรวบยอด นำไปสู่ประสบการณ์ใหม่ที่เพิ่มขึ้นจากเดิมและนำไปอภิปรายแลกเปลี่ยนต่อ วิธีการอบรมแบบนี้เน้นผู้เข้าอบรมเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม เพื่อให้ได้ทั้งความรู้ใหม่ เกิดความเข้าใจ เพิ่มทักษะ ปรับทัศนคติ และการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากประชาชนที่เฉยชาให้เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้

ด้วยกระบวนการฝึกอบรมที่จริงจังและเข้มข้นทั้งด้านเนื้อหาและกระบวนการฝึกอบรม โดยเฉพาะการฝึกอบรมหลักสูตรการเป็นวิทยากร ซึ่งใช้ระยะเวลาอบรมถึง 5 วัน 4 คืนนั้นทำให้ผู้เข้าอบรมบางคนที่ไม่คุ้นชินเกิดอาการอ่อนล้า ขณะที่หลายคนมุ่งมั่นเร้าร้อนที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ขยายผล ในที่สุด ชูชาติ ครุฑใจกล้า ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่าย 2 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หนึ่งในทีมวิทยากรกลางเกิดแรงบันดาลใจจนบาทวิถีสะท้อนสภาพสถานการณ์บ้านเมือง ปลุกเร้าให้วิทยากรเกิดความฮึกเหิม มีพลังมุ่งมั่นสร้างพลเมือง และสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ให้ประชาชนผู้เข้ารับการอบรม ดังนี้ (อาธิศักดิ์, 2561:24)

๖๖

เรามีรัฐธรรมนูญ ยี่สิบฉบับ
การเลือกตั้ง ถ้าจะนับ ยี่สิบหกหน
(รัฐประหารถ้าจะนับสิบสามหน)
มีนายกรัฐมนตรี ยี่สิบเก้าคน
แต่พวกเรา ยังยากจน กันต่อไป
ก็อำนาจ ก็รัฐบาล ที่ผ่านพ้น
ล้วนเหยียบบาประชาชน ขึ้นเป็นใหญ่
อ้างอำนาจ อ้างประชาธิปไตย
ก็เพื่อใช้ ฉ้อฉล ปล้นแผ่นดิน
ก็รัฐธรรมนูญ ที่สูญเปล่า
ก็เรื่องราว การต่อสู้ มีรัฐสิ้น
ก็บัตรเบอร์ ที่เลือกกา จนชาชิน

เหมือนเปลี่ยนฝูง เหลือบริน ตลอดมา
 เพราะอำนาจอธิปไตยของปวงชน
 สูญสิ้น เมื่อพ้นจากคอกหา
 ยอมพ่ายแพ้ ต่ออำนาจรัฐสภา
 ที่ยกมือ รักษาประโยชน์ตน
 จะต้องแก้ รัฐธรรมนูญ อีกกี่ครั้ง
 จะต้องไป เลือกตั้ง อีกกี่หน
 จะให้ เขาฉ้อฉล อีกเท่าไร
 ชาวในนา ปลาในหนอง ของลูกหลาน
 จะให้เขา ล้างผลาญ อีกนานไหม
 จะนั่งลง ปลงสังเวช ประเทศไทย
 หรือลุกขึ้น แก้ไข ด้วยมือเรา
 มัวเฉยชา อย่างนี้ ไม่มีหวัง
 ทุกทุก การเลือกตั้ง ก็สูญเปล่า
 ทิ้งเคราะห์กรรม ให้ลูกหลาน อีกนานเนา
 ถ้าประเทศ ของเรา ขาดพลเมือง

”

**เนื้อหาและกระบวนการอบรมตาม
 หลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย**

เนื้อหาวิชาตามหลักสูตรประกอบด้วย 4 วิชา คือ 1. ชีวิตกับการเมือง 2. ต้นไม้ประชาธิปไตย 3. พลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย 4. การขับเคลื่อน ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล (ศส.ปชต.) สำหรับวิชาแรก คือ “ชีวิตกับการเมือง” นั้น ได้ช่วย เปิดประตูความคิดใหม่ให้ผู้เข้าอบรม ซึ่งแต่เดิมเห็น ว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว และน่าเบื่อจึงไม่อยาก เกี่ยวข้องด้วย ให้นั้นมาสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเกิดความตระหนักว่าตนจะต้องเข้ามามี ส่วนร่วมทำการเมืองให้ดีขึ้นด้วยตัวเอง โดยหวัง

ว่าเมื่อการเมืองดีขึ้นแล้วชีวิตของตนก็ย่อมจะดีขึ้น ตามไปด้วย

แจกบัตรคำให้ทุกคนวิเคราะห์สถานการณ์บ้านเมือง

พบว่าเรื่องการทุจริตเป็นปัญหารุนแรงที่สุดในสังคม

วิทยากรใช้วิธีการแจกบัตรคำให้ผู้เข้า อบรมเขียนข้อความสั้น ๆ ถึงสถานการณ์บ้านเมือง ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ การทุจริตคอร์รัปชันที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็น อย่างไร เขียนเสร็จให้นำไปติดที่บอร์ด และวิทยากร อ่านคำตอบที่ละบอร์ด ผู้เข้าอบรมทุกคนไม่ว่า จะมาจากกลุ่มเป้าหมายใดจะกระตือรือร้นสนใจ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ทั้งนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์ นักโทษในเรือนจำผู้ใกล้ครบกำหนดโทษ ทหารเกณฑ์ก่อนปลดประจำการ ชาวไทยมุสลิม

ในจังหวัดชายแดน กลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือชนพื้นเมืองชาวเลทางภาคใต้ ฯลฯ ต่างสะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์บ้านเมืองไทยยังมีปัญหาและปัญหาที่นับว่ารุนแรงที่สุด คือปัญหาการทุจริต ซึ่งเป็นยาตำแหกรอยู่ในทุกปัญหาของบ้านเมือง จากนั้น วิทยาการได้เสริมข้อมูลดัชนีภาพลักษณ์ความโปร่งใสที่องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่สอบตกมาโดยตลอด เป็นสิ่งยืนยันว่าการทุจริตเป็นปัญหาที่หนักหน่วงรุนแรงในสังคมไทย ทว่าที่ผ่านมาประชาชนส่วนใหญ่มักเฉยชาต่อปัญหา คิดว่าการทุจริตโกงกินเป็นเรื่องธรรมดา และบางครั้งก็เข้าร่วมกับการทุจริตนั้นด้วย เมื่อร่วมสร้างปัญหาจึงจำเป็นที่ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

เมื่อประชาชนเกิดความตระหนักและปรารถนาเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว จึงจำเป็นต้องรู้สาระสำคัญของประชาธิปไตย ซึ่งในอดีตเรามักสอนประชาธิปไตยแบบท่องจำ ทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง หลักสูตรพลเมืองฯ ได้ออกแบบการเรียนรู้ประชาธิปไตยอย่างง่าย ๆ โดยการนำต้นไม้ ซึ่งทุกคนรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดีมาเปรียบเทียบกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของประชาธิปไตย เป็นการนำเข้าสู่วิชาที่สอง คือ “ต้นไม้ประชาธิปไตย”

วิทยากรอธิบายเริ่มจากส่วนแรกของ “ต้นไม้ประชาธิปไตย” คือ ส่วนที่เป็น “ดอกผลของต้นไม้” ว่า เปรียบเสมือนประโยชน์หรือสิ่งที่เราคาดหวังว่าจะได้รับจากประชาธิปไตย ส่วนที่สอง “ดินที่อุดมสมบูรณ์” คือ ค่านิยม

อุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชนและประชาชน ส่วนที่สาม “ราก” ซึ่งเป็นส่วนที่ยึดเหนี่ยวต้นไม้ไว้ไม่ให้ล้ม เปรียบเหมือนหลักการประชาธิปไตยที่ต้องมั่นคงไม่คลอนแคลนทรุดเซสำหรับส่วนที่สี่ คือ “ลำต้น” เป็นโครงสร้างที่ใหญ่และแข็งแรงที่สุดของต้นไม้ เปรียบได้กับสถาบันและองค์กรหลักที่สำคัญของประเทศที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยให้มั่นคงยั่งยืน และส่วนสุดท้ายของต้นไม้ได้แก่ “กิ่งก้าน” เปรียบเสมือนระบบ กลไก และกระบวนการที่ทำหน้าที่ตรวจสอบควบคุมการทำงานของสถาบันและองค์กรเหล่านั้นให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน

ทุกคำตอบ มาจากการระดมความคิดของผู้เข้าอบรม

เป็นการเรียนรู้หลักการและกระบวนการประชาธิปไตย
การเลือกตั้งที่สุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม อย่างง่าย ๆ

โดยใช้ต้นไม้เป็นสื่อการเรียนรู้

เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมที่วิทยากรจะใช้วิธีการแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็นและให้กลุ่มเขียนคำตอบพร้อมอธิบายเหตุผลก่อนจะนำไปติดที่ส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ จนครบทั้ง 5 ส่วน จากนั้นวิทยากรจึงจะสรุปและเพิ่มเติมให้ถูกต้องสมบูรณ์ การที่ทุกคำตอบได้มาจากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมนี้เองเป็นการเรียนรู้หลักการ กระบวนการประชาธิปไตย และการเลือกตั้งที่สุจริต โปร่งใสและเที่ยงธรรมอย่างง่าย ๆ โดยใช้ต้นไม้เป็นสื่อการเรียนรู้ สุดท้ายวิทยากรจะถามว่า “ท่านเป็นส่วนใดของต้นไม้ประชาธิปไตย” คำตอบที่ได้คือ ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของต้นไม้ประชาธิปไตย จากนั้นวิทยากรสรุปขอให้ทุกคนช่วยกันปลูกต้นไม้ประชาธิปไตยให้เจริญงอกงาม ซึ่งหมายถึงการช่วยกันสร้างพลเมืองให้มากมายเต็มแผ่นดินนั่นเอง

เมื่อรู้ หลักการ และ กระบวนการ ประชาธิปไตย รวมทั้งกลไกการตรวจสอบต่าง ๆ จากต้นไม้ประชาธิปไตยแล้ว วิชาต่อมา คือ “พลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย” ซึ่งต่อมามีภายหลังได้ปรับชื่อวิชาเป็น “การเป็นพลเมืองคุณภาพ” ถือว่าเป็นวิชาสำคัญในการทำความเข้าใจกับความหมายของพลเมืองอันมีลักษณะแตกต่างจากประชาชนทั่ว ๆ ไป โดยพลเมืองนั้นมาจากคำว่า “พละ” + “เมือง” หมายถึงประชาชนที่กำลังของบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบต่อสังคม ฯลฯ ในวิชานี้ ผู้เข้าอบรมจะได้เรียนรู้คุณลักษณะสำคัญของผู้เป็นพลเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตย สรุปได้ย่อ ๆ 3 ประการ คือ 1. การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2. การเคารพสิทธิเสรีภาพและกฎกติกาของสังคม และ 3. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมประเทศชาติ จุดเน้นสำคัญของวิชานี้ คือ การให้ผู้เข้าอบรมเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในลักษณะต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจสามารถวิเคราะห์แยกแยะลักษณะหรือตัวอย่างพฤติกรรมของผู้ที่เป็นพลเมือง และไม่เป็นพลเมืองได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นความคิดสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองและความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย

สำหรับวิชาสุดท้ายคือวิชา “การขับเคลื่อนศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยหรือ ศส.ปชต.” วิชานี้ชี้ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่พลเมืองจะต้องมีศูนย์กลางดำเนินกิจกรรมของพลเมืองในตำบลหมู่บ้าน และชุมชนต่าง ๆ โดยการสรุปเชื่อมโยงจากวิชาแรกว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยหัวใจอยู่ที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เราทุกคนอยากให้การเมืองดี เพราะถ้าการเมืองดีชีวิตเราจะดีขึ้น และคนที่จะทำให้การเมืองดีขึ้น ก็คือ ตัวเราเอง ซึ่งต่อไปนี้จะมิใช่ประชาชนผู้เฉยชาอีกต่อไป แต่จะต้องเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อย่่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีพลเมืองเกิดขึ้นแล้ว หากพลเมืองไม่มีการรวมพลังกันต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างคิดไปคนละทิศละทางการแก้ปัญหา การพัฒนาประเทศ และการพัฒนาประชาธิปไตยก็จะไม่สำเร็จ ดังนั้น จึงมีแนวคิดที่จะมีศูนย์กลางในการทำกิจกรรมประชาธิปไตย

ของพลเมืองเกิดขึ้นในตำบล เรียกว่า “ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล หรือ ศส.ปชต.”

การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย (ศส.ปชต.) เพื่อเป็นศูนย์กลางดำเนินกิจกรรมของพลเมือง

จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย หรือ ศส.ปชต. เกิดขึ้นในปี 2556 โดย ดร.สุชาติ ใจภักดี ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ (สุชาติ, 2563: 153-158) ได้นำแนวคิดการสร้างความเป็นพลเมืองที่ได้รับจากการศึกษาดูงานที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาดำเนินการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยตำบล (ศส.ปชต.) รวม 19 ตำบลที่กำลังจะมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นเป็นพื้นที่ทดลองนำร่องที่จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยในวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนให้กับประชาชน โดย ดร.ประวิช รัตนเพียร กกต. ที่รับผิดชอบด้านกิจการการมีส่วนร่วมขณะนั้นได้ไปสัมภาษณ์คณะกรรมการ ศส.ปชต. ด้วยตนเอง เห็นว่าเป็นแนวทางการสร้างพลเมืองให้เข้มแข็งและสามารถใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น จึงมอบหมายให้ด้านกิจการการมีส่วนร่วมดำเนินการให้ทุกจังหวัดจัดตั้ง ศส.ปชต. ขึ้นเป็นตัวอย่างจังหวัดละ 1 แห่ง และต่อมาให้ขยายครอบคลุมทุกตำบลทั่วประเทศรวมทั้งให้จัดทำหลักสูตรพลเมืองวิถีประชาธิปไตยเพื่อใช้ในการฝึกอบรมอย่างเข้มข้นให้คณะกรรมการ ศส.ปชต. ทุกคน ก่อนเข้าปฏิบัติงาน โดย ศส.ปชต.

มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ (อาธิศักดิ์, 2561: 9-10)

1. เป็นศูนย์กลางพัฒนาประชาธิปไตย

เพื่อให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านตำบลใช้เป็นที่พักปะพุดคุย ประชุมปรึกษาหารือ ร่วมคิดร่วมวางแผนการทำงาน ฯลฯ

2. ให้ความรู้ประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง

คณะกรรมการ ศส.ปชต. มีหน้าที่นำความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งตามหลักสูตรพลเมืองคุณภาพมาถ่ายทอด เพื่อให้ประชาชนและเยาวชนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีวินัยและความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ต่อต้านหรือไม่ร่วมมีอสังับสนุนการทุจริตคอร์รัปชัน และการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง

3. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตย

ทั้งนี้ แต่ละชุมชนจะมีกิจกรรมส่วนรวมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประชาชนเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว เช่น การพัฒนาหมู่บ้านงานประเพณีงานรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม การกำจัดขยะกิจกรรมวันผู้สูงอายุ ฯลฯ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ในช่วงที่มีการเลือกตั้ง เช่น การรณรงค์หมู่บ้านไม่ขายเสียง การสอดส่องเผ่าระวังทุจริตในการเลือกตั้ง เป็นต้น ดังนั้น ศส.ปชต. จึงมีหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในชุมชน หมู่บ้านตำบล เช่น ถ้าชุมชนมีปัญหาเรื่องใดก็ควรมีการระดมความคิดเห็นจากสมาชิก เสนอแนวทางแก้ไขที่มาจากความเห็นพ้องต้องกัน ยึดหลักเหตุผลโดยยอมรับเสียงส่วนใหญ่และรับฟังเสียงข้างน้อย ไม่ใช้เสียงข้างมากลากไป หรือใช้อิทธิพล หรือสิ่งจูงใจที่ทำให้การออกเสียงไม่ได้เป็นไปตามเหตุ

และผล เมื่อได้กฎกติการ่วมกัน ทุกคนก็ต้องยึดถือปฏิบัติโดยไม่มีการฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติ ถ้าเห็นว่ากฎกติกาไม่เหมาะสมก็ควรนำเข้ามาพิจารณาในที่ประชุมของสมาชิก เพื่อปรับปรุงแก้ไข การขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ของชุมชนด้วยกระบวนการประชาธิปไตย จะเป็นแบบอย่างให้กับหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ได้

4. พัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างและขยาย

เครือข่ายพลเมือง เนื่องจาก ศส.ปชต. ไม่สามารถทำงานได้สำเร็จเพียงลำพังในกลุ่มคณะกรรมการ ศส.ปชต. ด้วยกันเอง จึงจำเป็นต้องสร้างและขยายเครือข่ายพลเมืองที่มีคุณภาพให้มากขึ้น เพื่อเป็นฐานพลังของ ศส.ปชต. ในการขับเคลื่อนและพัฒนาประชาธิปไตยในตำบลหมู่บ้าน ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่วนรวม และสนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น จัดอาสาบำเพ็ญประโยชน์ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และคนพิการ เป็นตาสับประรดแจ่งเบาแสบแก่ กกต. หรือเป็นอาสาสมัครตรวจสอบการเลือกตั้ง เป็นต้น

5. สร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการ

เลือกตั้ง การเลือกตั้งจะไม่ประสบผลสำเร็จ ถ้าภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ เอกชน และที่สำคัญ คือ ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้น ศส.ปชต. จึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายมาช่วยกัน ทำให้การเลือกตั้งมีคุณภาพ ได้ผู้แทนดี ไม่มีการทุจริตเลือกตั้ง โดยเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งทั้งช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าภารกิจที่ ศส.ปชต. ได้รับมอบหมายในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยนั้น สามารถดำเนินการได้ตลอดเวลา ไม่เฉพาะช่วงที่มี

การเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ดีเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการเลือกตั้ง สส. ปี 2566 เพื่อให้ ศส.ปชต. มีภารกิจที่ชัดเจนในการสนับสนุนการเลือกตั้งมากขึ้น ต่อมากกต. จึงได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 กำหนดให้ ศส.ปชต. มีหน้าที่ช่วยเหลือคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การบูรณาการ ขยาย และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายภาคพลเมือง การส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย (ศส.ปชต.) เป็นใคร?

ในระยะแรก ศส.ปชต. แต่ละแห่งจะมีกรรมการอย่างน้อยตำบลละ 10 คน ตามความจำเป็นหรือตามจำนวนหมู่บ้านชุมชนในตำบลรวมทั้งในเขตชุมชนเมืองนั้น คัดเลือกจากผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับนับถือจากประชาชน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน กรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการพัฒนาสตรีตำบล/หมู่บ้าน อาสาสมัครต่าง ๆ เช่น อสม. ผู้นำ อช. อาสาสมัคร กศน.ตำบล พลเมืองอาสาพัฒนาประชาธิปไตย อาสาสมัครแกนนำประชาธิปไตย

(อสปช.) เป็นต้น คณะกรรมการ ศส.ปชต. จะประชุมคัดเลือกกันเองเพื่อรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ประธาน รองประธาน และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ โดยมีครู กศน. ตำบล เป็นกรรมการและเลขานุการ

ต่อมา ในปี 2565 เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนความร่วมมือระดับนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเมืองคุณภาพ และการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับ 5 กระทรวง ซึ่งหน่วยงานในสังกัดมีบุคลากรปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กศน.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (มหาวิทยาลัย) กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรมการพัฒนาชุมชน) กระทรวงสาธารณสุข (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการผู้สูงอายุ) โดยได้ชี้แจงทำความเข้าใจแก่บุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งทุกจังหวัด รวมทั้งผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่เพื่อกำหนดแนวทางสนับสนุนการสร้างพลเมืองคุณภาพร่วมกัน รวมทั้ง เพื่อให้ ศส.ปชต. มีความเข้มแข็ง มีฐานมวลชนรองรับ และสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น กกต. ชุดปัจจุบันจึงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย พ.ศ. 2560 เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 มีการปรับ

โครงสร้างคณะกรรมการ ศส.ปชต. ให้ยึดโยงกับกลุ่มองค์กรที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มสตรี ชมรมผู้สูงอายุ อสม. และครู กศน. เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ศส.ปชต. โดยให้ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดดำเนินการสรรหาคณะกรรมการ ศส.ปชต. จากตัวแทนจากประชาชนทุกหมู่บ้าน ชุมชน โดยให้พิจารณาจากผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดตั้งนั้น โครงสร้างคณะกรรมการ ศส.ปชต. ในปัจจุบัน จึงประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. รองประธานกรรมการหนึ่งคน
3. กรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่าสองคน
4. ผู้แทนคณะกรรมการหมู่บ้าน
5. ผู้แทนคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน
6. ผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
7. ผู้แทนชมรมผู้สูงอายุ (ถ้ามี)
8. กรรมการและเลขานุการ

จากความร่วมมือสนับสนุนของหน่วยงานภาคีเครือข่ายดังกล่าว ทำให้มีการขยายผลการจัดตั้ง ศส.ปชต. จนครบทุกตำบลใน 76 จังหวัด และทุกแขวงในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้ง ศส.ปชต. ในเขตเทศบาลบางแห่ง เช่น ที่จังหวัดขอนแก่น และในสถาบันการศึกษา เช่น ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ทำให้จนถึงขณะนี้ มี ศส.ปชต. ทั่วประเทศ จำนวน 7,517 แห่ง และ

มีแนวโน้มว่าจะมีการจัดตั้งเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะ
ในสถานศึกษาต่าง ๆ

นอกจากนี้ เพื่อสนับสนุน ศส.ปชต.
ให้สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย
ในตำบลได้อย่างต่อเนื่องและบังเกิดผลอย่าง
แท้จริง จึงมีการจัดตั้ง ศส.ปชต. ระดับอำเภอ และ
ระดับจังหวัด โดยมีนายอำเภอและผู้ว่าราชการ
จังหวัดเป็นที่ปรึกษา รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้
สนับสนุนบุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็นวิทยากร
ประชาธิปไตยหลักสูตรพลเมืองคุณภาพทั้งใน
ระดับอำเภอและจังหวัด มีภารกิจเพื่อเผยแพร่และ
ขยายความรู้ไปยังเครือข่ายของแต่ละหน่วยงาน
และประชาชนทั่วไปอีกด้วย

ด้านความร่วมมือกับกระทรวงการ
อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม นั้น
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ส่งเสริม
กิจกรรมมีส่วนร่วมของนักศึกษาต่อชุมชน
ตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล (U2T) ระยะ
ที่ 2 ภายใต้ชื่อ “ECT Week” เพื่อให้นักศึกษา
ตามโครงการได้ร่วมทำงานกับ ศส.ปชต. แต่ละ
พื้นที่เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การเสริมสร้าง
พลเมืองคุณภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของประชาชนแก่ประชาชน

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า กกต. และ
หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ร่วม MOU ทั้งในระดับ
ส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ และในพื้นที่ตำบล
หมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือสนับสนุน ศส.ปชต.
อย่างมาก โดยการจัดส่งบุคลากรให้ร่วมเป็น

วิทยากร และตัวแทนองค์กรประชาชนเข้าร่วมเป็น
คณะกรรมการ ศส.ปชต. ทั้งระดับตำบล อำเภอ
และจังหวัด รวมทั้งการบูรณาการแผนงานในพื้นที่
เพื่อให้ ศส.ปชต. สามารถประสานความร่วมมือ
ในการขับเคลื่อนภารกิจสร้างพลเมืองคุณภาพ
และการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
กระบวนการเลือกตั้ง เป็นการเตรียมความพร้อม
รองรับการเลือกตั้งที่จะมาถึงทั้งการเลือกตั้ง
ระดับชาติ และการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น

บทบาทของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง

หลักสูตรพลเมืองคุณภาพ ที่เป็นหลักสูตร
ที่ใช้ในการฝึกอบรมประชาชนทั่วไป และ
คณะกรรมการ ศส.ปชต.ด้วยนั้น ได้อธิบายแนวทาง
การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งของ
พลเมืองว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งในช่วงก่อน
ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง (สำนักพัฒนา
เครือข่ายการเลือกตั้ง, 2565:123) เช่น ในช่วงก่อน
การเลือกตั้ง โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์
การเลือกตั้ง ศึกษาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย
ของผู้สมัครและพรรคการเมือง สังเกตการณ์การ
หาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง การสอดส่อง
ดูแลเฝ้าระวังการทุจริตทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง
กระตุ้นเชิญชวนให้ผู้มีสิทธิไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่าง
มีคุณภาพ

ช่วงระหว่างการเลือกตั้ง นอกจากการ
ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพและรู้เท่าทัน
โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับ
การเป็นตัวแทน ชื่อสัตย์สุจริต และหาเสียงโดยไม่
ฝ่าฝืนกฎหมายแล้ว ประชาชนยังมีส่วนร่วมสังเกต

การทำหน้าที่ของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ปฏิบัติหน้าที่ ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย ทั้งในระหว่างการลงคะแนนและการนับคะแนน สังเกตพฤติกรรมของผู้สนับสนุน (หัวคะแนน) ผู้สมัครและพรรคการเมือง (หัวคะแนน) ทั้งนี้ในการสังเกตการณ์ดังกล่าวต้องระมัดระวังไม่ให้เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง เช่น ก้าวก้าวหรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

ช่วงหลังการเลือกตั้ง เมื่อเลือกได้ตัวแทนแล้วประชาชนต้องติดตามตรวจสอบการทำงานของตัวแทนว่าได้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมกับความ เป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่ เช่น การเข้าประชุมประจำสม่ำเสมอ การอภิปรายและการลงมติในสภา การทำหน้าที่กรรมการ การรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อเสนอฝ่ายบริหารแก้ไข การทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายค้านในสภา โดยการศึกษาหาข้อมูลจากสื่อมวลชน สื่อออนไลน์ การถ่ายทอดเสียงการประชุมสภา แหล่งข้อมูลต่าง ๆ และหากพบว่าตัวแทนทำงานขาดประสิทธิภาพทุจริตคอร์รัปชัน หรือไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไปก็สามารถคัดค้าน ต่อต้านตามสิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งยื่นเรื่องต่อประธานสภาเพื่อร้องเรียนกล่าวหาได้

ดังนั้น เพื่อให้ ศส.ปชต. ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง มีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและเหมาะสมกับช่วงเวลา สำนักงาน

คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงดำเนินงานสนับสนุน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ ศส.ปชต. เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ

1. ช่วงที่ยังไม่มีการเลือกตั้ง เน้นดำเนินการอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกรรมการ ศส.ปชต. มอบภารกิจในการสร้างพลเมืองให้เป็นฐานกำลังสนับสนุนภารกิจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ศส. ในปี 2566 การประสานและบูรณาการแผนการปฏิบัติงานกับผู้นำกลุ่มองค์กรเครือข่าย 6 หน่วยงาน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี อสม. กรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครประชาธิปไตย (อสปช.) รวมทั้งการขยายเครือข่ายพลเมืองโดยแสวงหาบุคคลที่มีความประสงค์เข้าร่วมปฏิบัติงานกับ ศส.ปชต.

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยังมอบหมายภารกิจให้ ศส.ปชต. ดำเนินการส่งเสริมหรือจัดให้มีหมู่บ้าน/ชุมชนประชาธิปไตย โดยแต่ละตำบลอาจมีหมู่บ้านหรือชุมชนประชาธิปไตยต้นแบบหรือตัวอย่าง เป็นการสร้างความมั่นใจให้ประชาชนเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้กับหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ได้ศึกษาและพัฒนาสู่การเป็นหมู่บ้านพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตยและหมู่บ้านไม่ชายเสียได้ในโอกาสต่อไป

2. ช่วงที่มีการเลือกตั้ง โดยเหตุที่หลักการประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ หลัก “อำนาจประชาธิปไตยเป็นของประชาชน” ดังนั้น ภารกิจของ ศส.ปชต. ในช่วงนี้ คือ การทำให้การเลือกตั้งในตำบล หมู่บ้านเป็นของประชาชน

โดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่าในการเลือกตั้งทุกครั้ง มีปัญหาการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง ส่งผลให้เกิดการร้องเรียน คัดค้านการเลือกตั้งตามมา ทำให้ตัวแทนที่ชนะการเลือกตั้งด้วยการทุจริตเลือกตั้งดังกล่าว ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง จึงเป็นภารกิจของกรรมการ ศส.ปชต. ที่จะสนับสนุนให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม

ในการเลือกตั้ง สส.ปี 2566 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้จัดโครงการอบรมเสริมสร้างความรู้แก่กรรมการ ศส.ปชต. ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การเป็นพลเมืองคุณภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการเลือกตั้ง รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่เป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) โดยมอบหมายให้ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจารณาเสนอชื่อกรรมการ ศส.ปชต. ผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพลเมืองคุณภาพและการปฏิบัติหน้าที่เป็น กปน. เป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง หรืออาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้ง โดยการสอดส่อง ดูแล หาข่าว ซึ่งจะเป็นการช่วย กกด.ป้องกันปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้ง รวมทั้งยังให้ ศส.ปชต. เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรม “6 สัปดาห์ประชาธิปไตย” ในช่วงที่มีการเลือกตั้งอีกด้วย

กิจกรรม “6 สัปดาห์ประชาธิปไตย” คืออะไร?

กิจกรรม 6 สัปดาห์ประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และสถานศึกษาในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะคณะกรรมการ ศส.ปชต. ซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพลเมืองคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมุ่งหวังให้การรณรงค์เลือกตั้งเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจมีความสอดคล้องเหมาะสมกับช่วงเวลาในกระบวนการเลือกตั้ง โดยตั้งเป้าหมาย “1 เพิ่ม 2 ลด” ได้แก่ การเพิ่มจำนวนผู้ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง พร้อมทั้งลดการทุจริต และลดบัตรเสีย โดยในแต่ละสัปดาห์มีแนวทางดำเนินการดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ประชุมทำความเข้าใจกิจกรรมและวางแผนการทำงาน

สัปดาห์ที่ 2 เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ในการรณรงค์เลือกตั้ง

สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 4 นำความรู้สู่ชุมชน สาธิต จัดกิจกรรม กระตุ้นเตือน รวมทั้งใช้มาตรการ 3 ป. คือ ป.ป้องกัน (โดยการรณรงค์สร้างความรู้ ความเข้าใจ) ป.ป้องปราม (ตั้งหน่วยเฝ้าระวัง-สอดส่อง-เวรยาม) และ ป.ปราบปราม (แจ้งเบาะแส-แจ้งเหตุ-แจ้งความ) เพื่อมิให้มีการทุจริต ซื้อสิทธิ ขายเสียง

สัปดาห์ที่ 5 กระตุ้นเชิญชวนไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพ และรู้เท่าทัน โดยแนะนำขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง 5 ขั้นตอน การทดลอง

สถิติการกาบัตรเลือกตั้งตัวอย่างเพื่อลดจำนวนบัตรเสีย เป็นต้น

สัปดาห์ที่ 6 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพ เมื่อถึงวันเลือกตั้ง กก.ศส.ปชต. และเครือข่ายพลเมืองที่มีได้มีภารกิจเป็น กปน. ต้องเป็นแบบอย่างของพลเมืองคุณภาพ โดยเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งแต่เช้า และลงชื่อเป็นสักขีพยานในการเปิดการลงคะแนน จากนั้นแสดงตนใช้สิทธิลงคะแนนเป็นคนแรกในหน่วยเลือกตั้ง รวมทั้งอยู่สังเกตการณ์และบันทึกเหตุการณ์การลงคะแนน การนับคะแนน ฯลฯ ทั้งนี้ภายหลังเสร็จสิ้นการเลือกตั้งแล้ว กก.ศส.ปชต. มีภารกิจสรุปถอดบทเรียนกิจกรรม 6 สัปดาห์ประชาธิปไตย และรายงานผลต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

บทบาทของ ศส.ปชต. : บทบาทของพลเมืองในสนามเลือกตั้ง

เพื่อให้เห็นบทบาทของพลเมืองที่เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ชัดเจนขึ้น ผู้เขียนขอจัดบทบาทของพลเมืองออกเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นบทบาทของพลเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 ช่วงที่สองในการรณรงค์ออกเสียงประชามติรัฐธรรมนูญ 2560 และช่วงสุดท้ายเกี่ยวกับบทบาทของพลเมืองในการเลือกตั้ง สส. เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

1.การเลือกตั้ง สว. หลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 : กรณี “ยุทธการบุงค้ายโสธร”

นับตั้งแต่มีการสถาปนาคณะกรรมการการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2541 ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 กกต. ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการเลือกตั้งมาตลอด โดยในปี 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.2556:75-76) ร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง มีการรับสมัครผู้ที่พึงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือปวส. จำนวน 19,200 คน เพื่อเป็นอาสาสมัครรัฐธรรมนูญ (อสร.) ลงปฏิบัติงานในทุกตำบล ๆ ละ 2-3 คน และผู้ประสานงานอาสาสมัครรัฐธรรมนูญ (ปอร.) จำนวน 800 คน ลงปฏิบัติงานทุกเขตเลือกตั้ง ๆ ละ 20 คน และก่อนจะส่งลงปฏิบัติงานนั้น ได้จัดฝึกอบรมอาสาสมัครทั้ง 20,000 คน อย่างเข้มข้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง สส. และ สว. ระบบใหม่รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเลือกตั้งของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเป็นการเตรียมความพร้อมของประชาชนเข้าสู่การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ครั้งแรกของประเทศไทยในปี 2543

โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งดังกล่าว เสมือนการโยนหินก้อนใหญ่ลงในสระน้ำ 20,000 ก้อนในเวลาเดียวกันไม่เพียงแต่เปิดประตูให้คนหนุ่มสาวผู้เพิ่งก้าวออกจากรั้วมหาวิทยาลัยได้สัมผัสโลกกว้างและชีวิตของผู้คนในสังคมทั้งในชนบทและในเมืองเท่านั้น พลังของคนหนุ่มสาวเหล่านั้นยังพรั่งพรูสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเมืองและ

การเลือกตั้งตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนเกิดแรงกระเพื่อมสร้างกระแสความตื่นตัวและความกระหายประชาธิปไตยของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการเลือกตั้ง สว. ครั้งแรกนี้ประชาชนมีความคาดหวังว่าจะเป็นการเลือกตั้งโดยสุจริต ไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง และได้ สว. ที่ดีมีคุณภาพเข้ามาเป็นสภาตรวจสอบและกลั่นกรองกฎหมายเพื่อความเป็นธรรมในสังคม เมื่อปรอทความตื่นตัวของประชาชนซึ่งสมควรเรียกว่า “พลเมือง” ดังกล่าวพุ่งแรง จึงทำให้เกิด “ยุทธการบุงค้ำ” ขึ้นที่ตำบลบุงค้ำ อำเภอลำดวน จังหัดยโสธร พลเมืองที่นั่นได้รวมตัวกันจัดเวรยามออกตระเวนสอดส่องเผ่าระวังมิให้การซื้อเสียงในการเลือกตั้ง ในขณะที่ประชาชนตื่นตัวเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งกลับปรากฏว่า นักการเมืองและเครือข่ายหวัคະແນຍังไม่ปรับพฤติกรรม คงออกล่ำรายซื้อผู้มีสิทธิเลือกตั้งและแจกจ่ายเงินซื้อเสียงอย่างไม่หวั่นเกรงกฎหมายหวังเพียงเพื่อตนจะได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง

ในที่สุดด้วยพลังของพลเมืองชาวบุงค้ำ ทำให้สามารถล้อมจับหวัคະແນจำนวน 4 คนพร้อมหลักฐานเงินของกลางและเอกสารแนะนำตัวผู้สมัครนำส่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดยโสธรดำเนินการสืบสวนสอบสวนและส่งฟ้องศาล จนกระทั่งศาลสั่งตัดสินจำคุกผู้กระทำความผิดทุกคน เมื่อกระแส “ยุทธการบุงค้ำ” ที่มีชาวบ้านเป็นผู้นำในการล้อมจับคนซื้อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศกับความเอาจริงเอาจังในการ “ป้อง ปราบ และปราบ” ของ กกต. ทำให้นักการเมืองและเครือข่ายหวัคະແນเข็ดขยาดไปพักใหญ่

ขณะเดียวกัน องค์กรภาคประชาชนที่ กต. สนับสนุนช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้งอย่างคึกคักและยังช่วยแจ้งข้อมูลเบาะแสและหลักฐานการทุจริตให้ กกต. ประกอบการวินิจฉัยเรื่องร้องเรียนคัดค้านการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การเลือกตั้ง สว. ในบางจังหวัด เช่น ที่จังหวัดอุบลราชธานีกว่าจะได้ สว. ครบทุกคน กกต. ต้องดำเนินการแจกใบเหลืองหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ อันเนื่องมาจากการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรมถึง 6 ครั้ง จนเป็นที่จดจำในตำนานว่าเป็นการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำซาก ในขณะนั้นผู้เขียนมีหน้าที่รับผิดชอบการณรงค์และเผยแพร่ความรู้ประชาธิปไตยและการเลือกตั้งของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดทำเป็นจดหมายข่าวถึงประชาชนชาวจังหวัดอุบลราชธานีพร้อมเสนอคำขวัญสะกิดใจว่า “อย่าให้เสียงของประชาชนต้องสูญเปล่า” “อย่าปล่อยให้มีการเลือกตั้งซ้ำซาก” เป็นต้น

2. การรณรงค์ออกเสียงประชามติรัฐธรรมนูญ 2560

บทบาทของพลเมืองมาปรากฏชัดเจนอีกครั้งหนึ่งในช่วงการออกเสียงประชามติ เพื่อให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญในวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ท่ามกลางข้อครหาว่ากลุ่มผู้มีอำนาจพยายามกีดกันกลุ่มประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการให้อำนาจสมาชิกวุฒิสภา มีส่วนในการพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้ เช่นเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างไรก็ตาม

กทต. ได้ยืนยันถึงความเป็นกลางทางการเมือง โดยจำกัดบทบาทเพียงการชี้แจงขั้นตอนวิธีการ ในการออกเสียงประชามติเท่านั้น อันเป็นการ ดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับการออกเสียง ประชามติ เพื่อให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญ ในปี 2550 ส่วนการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญนั้นเป็นความรับผิดชอบ ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) ที่มี นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานกรรมการจะต้อง รับผิดชอบดำเนินการต่อไป

เนื่องจากการกีดกันในการชี้แจงขั้นตอนวิธี การในการออกเสียงประชามติรัฐธรรมนูญ 2560 มิใช่เรื่องใหม่สำหรับ กทต. ประกอบกับช่วงเวลา ที่ผ่านมา กทต. มีแนวทางที่ชัดเจนขึ้นในการรณรงค์ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งแก่ประชาชน รวมทั้งการสร้างพลเมือง ให้เข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนประชาธิปไตย และการเลือกตั้งเพื่อทำให้การเลือกตั้งมีความ สุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม

ศส.ปชต. ออกเผยแพร่ความรู้เรื่องประชามติบนศาลาวัด

ศส.ปชต. ใช้อยานพาหนะส่วนตัวลงพื้นที่ให้ความรู้ เรื่องประชามติในทุกหนทุกแห่ง

ตทท : ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ออกเดินรณรงค์การเลือกตั้ง ท่ามกลางแสงแดดที่แผดจ้า ร่วมกับพลเมืองกลุ่มอื่น ๆ

ดังนั้น ในการออกเสียงประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ศส.ปชต. จึงเป็นกลไก ภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง ภารกิจที่สำคัญคือ การสร้างและขยายเครือข่ายพลเมืองให้มีส่วนร่วม ในการออกเสียง การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การ ออกเสียง และการรณรงค์การใช้สิทธิออกเสียง อย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนผู้มาใช้สิทธิ และลดจำนวนบัตรเสีย ซึ่งนับว่าเป็นงาน ทวนกระแสที่ยากในสถานการณ์บ้านเมืองที่ยังมี ความขัดแย้งและยังไม่เปิดเสรีภาพอย่างเต็มที่ ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ศส.ปชต. ได้สร้างเครือข่ายพลเมืองกับคนทุกกลุ่มในทุกหมู่บ้าน เพื่อเป็นฐานกำลังของตน กรรมการ ศส.ปชต. ทั้ง 10 คน และเครือข่ายพลเมืองจัดทีมกันออก

เผยแพร่ความรู้เรื่องการออกเสียงประชามติ ในทุกหนทุกแห่ง ไม่เว้นแม้บนศาลาวัดขณะปฏิบัติ ศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา บางคนลงทุน ดัดแปลงยานพาหนะส่วนตัวเป็นหน่วยประชาสัมพันธ์ เคลื่อนที่ออกสัญจรไปในที่ต่าง ๆ โดยกรรมการ ศส.ปชต. ที่เป็นสตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการ เข้าถึงสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้าน เพื่อรณรงค์ความ สำคัญของการใช้สิทธิออกเสียง และแนะนำสาธิต วิธีการกาบัตรอย่างถูกต้อง

การเรียนรู้ ประชาธิปไตยและการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงเกิดขึ้น ตามธรรมชาติกลมกลืนในวิถีชีวิตของพวกเขา เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง เกิดได้กับทุกคน ทุกเวลา เป็นไปตามอัธยาศัย สถานที่บางแห่งแม้ไฟฟ้าจะ ดับจนมืดมิด แต่กรรมการ ศส.ปชต. ได้จุดแสงเทียน เพื่อสร้างความสว่างไสวทางปัญญาแก่ประชาชน

ทั้งหมดนี้ เป็นตัวอย่างการเรียนรู้ของ ชาวบ้าน กับ ชาวบ้านด้วยตนเอง ซึ่งจะแตกต่าง จากการอบรม หรือการสอนโดยหน่วยงานของรัฐ จึงไม่ต้องรองบประมาณสนับสนุน สิ่งที่พวกเขา ต้องการมากกว่าอื่นใดมิใช่เงินค่าตอบแทน หากคือองค์ความรู้ สื่อในการถ่ายทอด การยอมรับ ในคุณค่า และเกียรติบัตรในการเป็นวิทยากร พลเมืองคุณภาพของ กกต.

3. การรณรงค์เลือกตั้ง สส. เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 : บทบาท ศส.ปชต. และ เครือข่ายพลเมืองซัดเจนขึ้น

กล่าวได้ว่า ในการเลือกตั้ง สส. ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ที่ผ่านมานั้น ศส.ปชต. และ บรรดาเครือข่ายพลเมืองทุกกลุ่มล้วนตระหนักใน

บทบาทและเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้งเป็นไป ตามแนวทางของหลักสูตรพลเมืองคุณภาพที่ทุกคน ได้ผ่านอบรม ศส.ปชต. ทั้ง 7,517 แห่งทั่วประเทศ และบรรดาเครือข่ายพลเมืองกลุ่มต่าง ๆ มีบทบาท ในการรณรงค์การเลือกตั้งรูปแบบต่าง ๆ เช่น ออกเดิน รณรงค์ในหมู่บ้านเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีการขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยเฉพาะ

แม่แสงไฟ-ดับจนมืดมิด แต่แสงเทียนแห่งปัญญายังสว่างไสว

กาพลินธุ์ : ลูกเสืออาสา กกต. และ สด.จิตอาสา ช่วยพยุงรถเข็น ส่งผู้สูงอายุเข้าสู่คูหาเลือกตั้ง

การสาธิตการกาบัตรเพื่อลดจำนวนบัตรเสีย สำหรับ รด.จิตอาสา ซึ่งยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว นอกจากจะออก รณรงค์แจกเอกสารและชี้แจงขั้นตอนวิธีการเลือกตั้ง แล้ว หลายคนยังมีภารกิจในวันเลือกตั้งและวันเลือกตั้ง ล่วงหน้า เช่นเดียวกับลูกเสืออาสา กกต. ที่คอยดูแล อำนวยความสะดวกแก่คนพิการและผู้สูงอายุ รวมทั้ง

ช่วยผู้มีสิทธิเลือกตั้งค้นหารายชื่อและลำดับที่ในการใช้สิทธิที่ป้ายประกาศหน้าหน่วยเลือกตั้งสำหรับนักเรียนตัวน้อย ๆ ที่แม้ว่าจะยังไม่มีสิทธิเลือกตั้งก็ได้เข้าร่วมกิจกรรม 6 สัปดาห์ประชาธิปไตยกันอย่างคึกคักสนุกสนาน นับว่านักประชาธิปไตยวัยเยาว์เหล่านี้ได้เรียนรู้ประชาธิปไตยและการเลือกตั้งจากประสบการณ์จริง น่าคิดว่าเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะเป็นพลเมืองที่มีหัวใจเป็นนักประชาธิปไตยเพียงใด

ฉะเชิงเทรา : สด.จิตอาสาและ ศส.ปชต. เติมนรณรงค์ และรอยยิ้มของลุงคนหนึ่งผู้ถือแผ่นพับในมือ

กาฬสินธุ์ : ลูกเสืออาสา กกต. และ สด.จิตอาสา ช่วยพยุงรถเข็น ส่งผู้สูงอายุเข้าสู่คูหาเลือกตั้ง

นอกจากจะมีบทบาทในรณรงค์การเลือกตั้ง กกต. ชุดปัจจุบันยังเล็งเห็นว่า ในฐานะที่คณะกรรมการ ศส.ปชต. ทุกคนมีพื้นฐานมาจากการเป็นผู้นำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนและชุมชนหมู่บ้านตำบล รวมทั้ง

ทุกคนได้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรพลเมืองคุณภาพมาแล้ว ดังนั้น ในการเลือกตั้ง สส. ปี 2566 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงจัดโครงการอบรมเสริมสร้างความรู้แก่กรรมการ ศส.ปชต. ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการปฏิบัติหน้าที่เป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) โดยมอบหมายให้ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจารณาเสนอชื่อกรรมการ ศส.ปชต. ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพลเมืองคุณภาพมาแล้ว เพื่อแต่งตั้งให้เป็น กปน. ปฏิบัติหน้าที่เป็น กปน. เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง หรือให้เป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้งช่วยเหลือ กกต. โดยการสอดส่อง ดูแล หาข่าว ซึ่งจะเป็นไปตามยุทธศาสตร์ 3 ป. คือ ป้อง-ปราม-ปราบ การทุจริตในการเลือกตั้งด้วย

นอกจากจะมีบทบาทในรณรงค์การเลือกตั้งแล้ว จากการตรวจสอบของสำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้งพบว่า ในจำนวนกรรมการ ศส.ปชต. กว่า 70,000 คน ได้รับการแต่งตั้งเป็น กปน. ประมาณ 50,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 71 ซึ่งอาจมองได้ว่าอยู่ในเกณฑ์สูงพอสมควร แต่เมื่อเทียบกับจำนวน กปน. ทั้งหมด จำนวน 855,000 คน ในหน่วยเลือกตั้งทั้งประเทศ 95,000 หน่วยแล้ว จำนวนของกรรมการ ศส.ปชต. ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็น กปน. มีเพียงร้อยละ 6 เท่านั้น ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก จึงสมควรต้องเพิ่มจำนวนกรรมการ ศส.ปชต. ใน กปน. ให้มากขึ้น อย่างน้อยให้มีกรรมการ ศส.ปชต. 1 คน ปฏิบัติหน้าที่ กปน. ในหน่วยเลือกตั้ง หรืออาจให้มีหน่วยเลือกตั้ง

ตัวอย่าง 1 ตำบล ให้มี 1 หน่วยเลือกตั้งที่ กปน. ทุกคนล้วนมาจากผู้ที่เป็นกรรมการ ศส.ปชต. หรือสมาชิกของ ศส.ปชต. ก็จะเป็นการเพิ่มบทบาทของพลเมืองให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการมากขึ้น

ปัญหาที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในมุมมองของภาคีเครือข่ายพลเมืองและข้อเสนอในการแก้ไข

คนในแวดวง กกต. มักกล่าวเสมอว่า “จุดแตกหักของการเลือกตั้งอยู่ที่หน่วยเลือกตั้ง” และบ้างก็ว่า “ป้อมปราการด่านแรกของ กกต. คือหน่วยเลือกตั้ง” วาทกรรมทั้งหมดที่กล่าวมาเพื่อจะชี้ให้เห็นความสำคัญของหน่วยเลือกตั้งที่มีคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “กปน.” เป็นผู้รับผิดชอบประจำปฏิบัติงานในการจัดให้มีการลงคะแนน และดำเนินการนับคะแนน ด้วยความสำคัญดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของ กปน. ในการเลือกตั้งทุกครั้งถูกจับจ้องมองดูสังเกตการณ์การทำงานอย่างใกล้ชิด ว่าเป็นไปโดยถูกต้องและเที่ยงธรรมหรือไม่ และหากมีความผิดพลาดบกพร่องหรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดก็อาจถูกร้องเรียนกล่าวหาหรือปรากฏข่าวสารด้านลบทางสื่อมวลชนและโซเชียลได้

ศิริชัย วิริยพงศ์ (ศิริชัย. 2563:149-151) อดีตผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครราชสีมา ได้สะท้อนมุมมองจากประสบการณ์การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ว่า ในการเลือกตั้งทุกครั้งบุคลากรที่เป็นกลไก

สำคัญของการเลือกตั้ง ได้แก่ คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ติดต่อกันเป็นเวลานานมากกว่า 12 ชั่วโมงท่ามกลางสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว บางหน่วยตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกและอยู่ห่างไกลจากศูนย์อำนาจการเลือกตั้ง กว่าจะเสร็จสิ้นภารกิจจนกระทั่งเดินทางกลับถึงที่พักเป็นเวลาเที่ยงคืนก็มีไม่น้อย อย่างไรก็ตาม พบว่ายังมีประเด็นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของ กปน. โดยกล่าวหาว่า กปน. ปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบ ความผิดพลาดทางธุรการจากการปิดประกาศล่าช้า ปิดประกาศไม่ครบถ้วน การให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อผิดช่อง เป็นต้น ทั้งนี้ ศิริชัยเห็นว่าการหยิบเอาประเด็นเหล่านี้มาโจมตีกันโดยเฉพาะทางสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือศรัทธาของประชาชนที่มีต่อผู้มีหน้าที่จัดการเลือกตั้งส่งผลให้ กปน. หลายคนเริ่มปฏิเสธไม่ยอมทำหน้าที่นี้ ประกอบกับคนที่มียุ่มาขึ้นมีปัญหาด้านสุขภาพ บ้างไม่สามารถทำงานติดต่อกันหลาย ๆ ชั่วโมง บางคนไม่ยอมรับความเสี่ยงจากการถูกฟ้องร้องและความกดดันจากความคาดหวังของสังคม ได้มีท่าทีประสงค์จะวางมือจากการเป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ปัญหาการปฏิบัติงานของ กปน. ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้นจากการสังเกตการณ์ของ We Watch ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายพลเมืองที่ร่วมสังเกตการณ์ในการเลือกตั้ง สส. เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดย We Watch (2566) ได้รายงานประมวลข้อมูลที่ได้รับการแจ้งจาก

ประชาชนและผู้สังเกตการณ์ทั่วประเทศ พบว่า ระหว่างเวลา 08.00 - 17.00 น. ซึ่งอยู่ในกระบวนการลงคะแนน พบความผิดปกติและเหตุการณ์ที่กระทบสิทธิการเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เช่น

1. หน่วยเลือกตั้งไม่เอื้อให้ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ฯลฯ เข้าถึงการใช้สิทธิได้สะดวก โดยการจัดสถานที่ลงคะแนนไม่เอื้ออำนวยต่อผู้พิการ คนสูงอายุนั่งรถเข็น ฯลฯ บางหน่วยเลือกตั้งพบว่าทางขึ้นคูหาเลือกตั้งเป็นพื้นยกระดับสูง อีกทั้งไม่มีทางลาดที่ใช้สำหรับรถเข็นคนพิการ

2. หน่วยเลือกตั้งสุ่มเสี่ยงต่อการลงคะแนนแบบปิดลับ ในหลายพื้นที่พบว่าด้านหลังคูหาไม่มีกระดานทึบหรือกำแพงมาบังด้านหลังคูหา อาจทำให้มีการสอดส่องการลงคะแนนได้

3. ไม่ติดประกาศ ข้อมูลไม่ครบถ้วน หรือข้อมูลที่ประกาศมีข้อผิดพลาด เช่น จำนวนบัตรสองประเภทไม่เท่ากัน หรือบัตรเลือกตั้งมีจำนวนน้อยกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วย

4. ข้อมูลผู้สมัครรับเลือกตั้งผิด โดยในหลายหน่วยเลือกตั้งมีการติดป้ายไวนิลที่แนะนำผู้สมัครที่เขียนผิด ชื่อพรรคการเมืองผิด กระดานปิดประกาศเปียกน้ำจนตัวหนังสือเลือนและอ่านไม่ออก หรือเอกสารข้อมูลผู้ลงสมัครเลือกตั้งไม่ครบถ้วน บางแห่งมีปิดป้ายผู้สมัครคนเดียว

5. ปัญหาว่าด้วยทะเบียนและชื่อผู้ใช้สิทธิ โดยมีกรณีผู้มีรายชื่อจากทะเบียนบ้านเดิม ทั้งที่ผู้นั้นย้ายที่อยู่เป็นเวลานานแล้ว มีกรณีที่มีรายชื่อคนที่ไม่รู้จักอยู่ในทะเบียนบ้านของตน ไม่พบสิทธิเลือกตั้งในเขตตามทะเบียนบ้าน นอกจากนั้นยังมี

กรณี ลำดับที่ซึ่งลงทะเบียนในเว็บไซต์กับหน้าหน่วยเลือกตั้งไม่ตรงกัน และมีคนเซ็นชื่อผิดช่องในบัญชีผู้มาใช้สิทธิ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่พยายามแก้ไขด้วยการหาชื่อคนที่เซ็นชื่อผิดช่อง

6. การสังเกตการณ์การเลือกตั้งเต็มไปด้วยอุปสรรค เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิเสธผู้สังเกตการณ์ที่ไม่ได้ถูกส่งมาในนามพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่แจ้งว่าต้องมีหนังสือเป็นเอกสารเท่านั้น เจ้าหน้าที่ปฏิเสธหนังสือรับรองในไลน์ We Watch กปน. ห้ามถ่ายภาพบริเวณหน่วยและเอกสาร 5/5 มีการข่มขู่ว่าหากถ่ายภาพ จะผิดกฎหมายเลือกตั้ง ห้ามอาสาสมัครถ่ายรูปกระดานปิดประกาศต่าง ๆ และขอถ่ายรูปบัตรประจำตัวอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งไม่ให้ถ่ายภาพใด ๆ เลย ในบางหน่วยเลือกตั้งเป็นพื้นที่ปิดยากแก่การสังเกตการณ์ แสงไฟไม่ค่อยสว่าง กปน. อธิบายถึงความเข้าใจหลักการของสังเกตการณ์ แต่ห้ามรายงานสถานการณ์ ห้ามถ่ายรูป และเตือนอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งว่า “อย่าจับผิดการทำงาน” เป็นต้น

7. เจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ห้ามพับบัตรเลือกตั้งก่อนหย่อนหีบบัตรลงคะแนน ห้ามพกปากกามาใช้ในหน่วยเลือกตั้งด้วยตนเอง ให้ข้อมูลเรื่องการเลือกตั้งผิด อาทิ การบอกสีบัตรเลือกตั้งต่างประเภทสลับกัน การติดประกาศเอกสารหน้าหน่วยเลือกตั้งที่ติดไม่ครบหรือไม่ติดเลยโดยอ้างว่าเป็นระเบียบที่พึงกระทำ เจ้าหน้าที่ให้ไปทำบัตรประชาชนใหม่ เพราะที่อยู่เป็นที่อยู่เก่าไม่ตรงกับที่อยู่จริง แต่พอชี้แจงแล้วสุดท้ายใช้ได้

8. ป้ายหาเสียงอยู่ข้างหรือใกล้หน่วยเลือกตั้งโดยมีป้ายของผู้สมัครพรรคการเมืองหนึ่งติดแปะที่กระดานประกาศหน้าหน่วยเลือกตั้ง (โดย กกต. ได้ชี้แจงในเวลาต่อมาว่า ได้สั่งให้มีการตรวจสอบไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งระดับจังหวัด และได้รับการตรวจสอบว่า ไม่พบปัญหาตามที่รายงาน)

9. ประชาชนสับสนกับสีและรายละเอียดบัตรเลือกตั้ง ทีมมอนิเตอร์ของ We Watch ระบุว่ามีความสับสนจากประชาชนในกรณีบัตรเลือกตั้ง 2 ประเภท เป็นจำนวนมาก เช่น บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตไม่มีรายละเอียดชื่อและภาพของผู้สมัคร สับสนจากการที่หมายเลขในบัตรเลือกตั้งทั้งสองประเภทไม่เหมือนกัน

10. เจ้าหน้าที่ทำบัตรเลือกตั้งขาด โดยทำบัตรเลือกตั้งผิดขาดขณะทำการฉีกบัตรให้ผู้มาใช้สิทธิ โดยเจ้าหน้าที่ไม่ได้ให้บัตรใหม่ แต่ใช้วิธีซ่อมโดยใช้เทปกาวแปะ

ทางด้าน Ilaw (2566) ซึ่งเป็นหนึ่งในภาคีเครือข่ายพลเมืองที่ร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ได้รวบรวมข้อมูลปัญหาการเลือกตั้งล่วงหน้า ในวันที่ 7 พฤษภาคม 2566 พบว่าปัญหาหลักคือเรื่องการระบุเขตเลือกตั้งบนหน้าของใส่บัตรเลือกตั้งผิด และปัญหาอื่น ๆ เช่น การลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแล้ว แต่ถึงเวลาตรวจสอบไม่พบรายชื่อ ข้อมูลผู้สมัคร และพรรคการเมืองมีไม่ครบ ระบุชื่อพรรคและหมายเลขพรรคไม่ถูกต้อง ปิดผนึกซองไม่ถูกต้อง และเจ้าหน้าที่ไม่เซ็นชื่อกำกับหรือเซ็นไม่ครบรอบบริเวณที่ผนึกของ เจ้าหน้าที่ไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพสังเกตการณ์ รวมทั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งเซ็นชื่อผิดที่ เป็นต้น

สรุปส่งท้าย : ถึงเวลา ศส.ปชต. แสดงบทบาทพลเมืองคุณภาพในสนามเลือกตั้ง

จากข้อมูลปัญหาที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า ยังมีความผิดพลาดบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง หรือ กปน. หลายประการ และมักเป็นความผิดพลาดซ้ำกับการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาแทบทุกครั้ง แม้ว่าภายหลังจากการเลือกตั้งแล้วสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทุกจังหวัดจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนและหาทางแก้ไขข้อผิดพลาดแล้วก็ตาม แต่เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งใหม่ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ปัญหาเก่าก็ยังวนเวียนกลับมาที่เดิมราวกับว่าความพยายามในการแก้ปัญหาที่ผ่านมามีไม่บังเกิดผลแต่อย่างใด จึงสมควรอย่างยิ่งที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะดำเนินการแก้ไขจริงจัง โดยเฉพาะการฝึกอบรมคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ ควรปรับหลักสูตรและวิธีการอบรมให้เข้มข้นประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ การเน้นหน้าที่ของ กปน. แต่ละตำแหน่ง ข้อควรระวังมิให้เกิดความผิดพลาดและแนวทางแก้ไข การจัดทำเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ ให้ถูกต้อง รวมทั้งให้มีการสาธิตและฝึกปฏิบัติในหน่วยเลือกตั้งจำลองด้วย

นอกจากนั้น ในการคัดเลือกคนเข้าอบรมและแต่งตั้งให้เป็น กปน. ควรคัดเลือกจากกรรมการ ศส.ปชต. หรือ สมาชิกของ ศส.ปชต. ซึ่งมีความรู้พื้นฐานผ่านการอบรมหลักสูตรการเป็นพลเมือง

คุณภาพ ขณะเดียวกันควรเตรียมการแสวงหา กปน. จากคนรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทน โดยให้คนรุ่นเก่า ที่ปฏิบัติหน้าที่ กปน. มายาวนาน ทำหน้าที่พี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำ เพื่อมิให้ปัญหาความผิดพลาด ในหน่วยเลือกตั้งอันเสมือนเป็นป้อมปราการด่านหน้า ของ กกต. ต้องเกิดขึ้นอีกอย่างซ้ำซากจนส่งผลกระทบต่อศรัทธาและความเชื่อมั่นในกระบวนการเลือกตั้ง

ทุกการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ศส.ปชต. และเครือข่ายพลเมืองอันเป็นกลไกภาค ประชาชนคงไม่ได้คาดหวังว่าตนจะมีภารกิจเพียง เพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งเท่านั้น กรรมการ ศส.ปชต. จำนวน หนึ่งหวังว่าตนจะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ

ประจำหน่วยเลือกตั้งหรือ กปน. สำหรับบางคนที่มี ประสบการณ์เคยเป็น กปน. มาแล้วหลายครั้ง อาจ ต้องผันตัวเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมถ่ายทอด วิทยายุทธ์แก่ กปน. คนใหม่ เพื่อเตรียมให้ขึ้นมา ทดแทนคนเดิม นอกจากนั้น กรรมการ ศส.ปชต. อีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งเครือข่ายพลเมืองก็อาจ เป็นอาสาสมัครช่วยเหลือ กกต. ในการตรวจสอบ สังเกตการณ์การเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพได้ด้วย เช่นกัน

ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต เป็นการเลือกตั้งที่มีคุณภาพ โดยพลัง ของพลเมืองคุณภาพอย่างแท้จริง.

บรรณานุกรม

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2557). ข้อมูลพื้นฐาน 80 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475-2555. กรุงเทพฯ. สถาบันนโยบายศึกษา. (หน้า 26)

นิยม รัฐอมฤต. 2558. <https://wiki.kpi.ac.th>

พิพิธภัณฑ์รัฐสภา. <https://parliamentmuseum.go.th>

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2544). คู่มือการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ. (หน้า 222-223)

ศิริชัย วิริยพงศ์. (2563). ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล(ศส.ปชต.) : รูปแบบการพัฒนา ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. 22 ปี กกต.สู่วิถีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (หน้า 149-152)

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2556). 15 ปี กกต. บนเส้นทางประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ. บริษัท โพลัส พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน). (หน้า 75-76)

สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. 2565. คู่มือวิทยากร หลักสูตรพลเมืองคุณภาพ (ฉบับปรับปรุง 2565). กรุงเทพฯ.

สุชาติ ใจภักดี. (2563). ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล(ศส.ปชต.) : รูปแบบการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. 22 ปี กกต. สหวิทยาดูแลประชาธิปไตยที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (หน้า 153-160)

อาทิตย์ จอมสืบลี. (2558). เรื่องประชาธิปไตยทำไมต้อง กกต. (ตอนที่ 1). วารสารการเลือกตั้ง. ปีที่ 15 (ฉบับที่ 2) :10-13

อาทิตย์ จอมสืบลี บรรณาธิการ. (2561). ศส.ปชต. การเรียนรู้ประชาธิปไตยภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ. บริษัท แกรนด์พ้อยท์ จำกัด. (หน้า 9-10,24-30 และ 74)

Atirut Duereh. 2566. <https://sdgmove.com>

llaw. 2566. <https://ilaw.or.th>

We Watch. 2566. <https://www.electionwatchth.org2public-election-report>

กองบรรณาธิการจัดทำวารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1. นายสำราญ ตันพานิช
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง หัวหน้ากองบรรณาธิการ
2. พันตำรวจตรี เดชพล กอสนาน
ผู้แทนผู้ตรวจการ ประจำกองบรรณาธิการ
3. นายชาญชัย สมาคม
ผู้อำนวยการสำนักสืบสวนและวินิจฉัย 2 รักษาการในตำแหน่ง ประจำกองบรรณาธิการ
ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนงานสืบสวนสอบสวน
4. นายอภิวัฒน์ เริงทรัพย์
ผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมือง ประจำกองบรรณาธิการ
5. ว่าที่ ร้อยตรี ภาสกร สิริภคยาพร
ผู้อำนวยการสำนักบริหารการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ 1 ประจำกองบรรณาธิการ
6. นายวรงค์ อนันต์เจริญกิจ
ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ประจำกองบรรณาธิการ
7. นางโกศิญา วิริยะนนทวงศ์
ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ประจำกองบรรณาธิการ
8. นายวีรพล พุ่มสงวน
ผู้อำนวยการสำนักบริหารทรัพยากรบุคคล ประจำกองบรรณาธิการ
9. นางจากรุวรรณ เลิศไกร
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาบุคลากร ประจำกองบรรณาธิการ
10. ว่าที่ ร้อยตรี ณรงค์ ฤกษ์เรืองฤทธิ์
ผู้อำนวยการสำนักวินิจฉัยและคดี ประจำกองบรรณาธิการ
11. นางสาวปิ่นทอง อินทศรี
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมความเป็นพลเมือง ประจำกองบรรณาธิการ
12. นางสาวพัชรี ฝั่งผดุง
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและคดี ประจำกองบรรณาธิการ
13. นางสาวพัชรินทร์ รัตนวิภา
ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์ ประจำกองบรรณาธิการ
14. นางสาวอุไร มโนหรรทัด
ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและวิชาการ ประจำกองบรรณาธิการและเลขานุการ
15. นางสาวโชติกา แก้วผล
รองผู้อำนวยการสำนักวิจัยและวิชาการ ประจำกองบรรณาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ
16. นางสาวปิยะวัน ชาตะสุภณ
ผู้อำนวยการฝ่ายสารนิเทศและเผยแพร่ ประจำกองบรรณาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ
17. นางสาวททัยวัฒน์ ครุฑไชยันต์
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ ฝ่ายสารนิเทศและเผยแพร่ ประจำกองบรรณาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ
18. นางสาวชลินญา อ่อนประชู
นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ ฝ่ายสารนิเทศและเผยแพร่ ประจำกองบรรณาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ

ISSN : 2697-5319

พิมพ์ที่ บริษัท วิสมา เอเชีย จำกัด

Tel. 02 353 1488 (อัตโนมัติ) Fax. 02 233 8867

ขอเชิญส่งบทความเพื่อคัดเลือกตีพิมพ์ในวารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

รูปแบบบทความ (ความยาว 10-15 หน้ากระดาษ A4)

- บทความวิจัย
- บทความวิชาการ
- บทความปริทัศน์
- บทความวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียนบทความสามารถส่งต้นฉบับบทความ
ในช่องทางต่าง ๆ ดังนี้

- ส่งในรูปแบบเอกสารได้ที่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
อาคารรัฐประศาสนภักดี ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
- ส่งในรูปแบบไฟล์เอกสารทาง E-mail : academic@ect.go.th

สอบถามรายละเอียด :

สำนักวิจัยและวิชาการ สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง
โทร 0 2141 8912 โทรสาร 0 2143 8524 - 5

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

อาคารรัฐประศาสนภักดี ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550

120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์ 0 2141 8888 สายด่วน 1444